

บทที่ 3

พัฒนาการทางสังคมของชุมชนชาวจีนเขตเมืองสงขลาเก่า

นับตั้งแต่มีการย้ายเมืองสงขลาจากบริเวณบ้านแหลมสนมาที่ตำบลบ่อยางพร้อมกับการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของผู้คนในปี พ.ศ.2375 กระทั่งกลายเป็นชุมชนเมืองสงขลาบ่อยางขึ้น บริเวณถนนนครนอก – นครใน ถนนนางงาม และถนนไทรบุรี ถือเป็นย่านชุมชนที่มีผู้คนอยู่อาศัยอย่างหนาแน่น โดยเฉพาะกลุ่มชาวจีนฮกเกี้ยนและแต้จิ๋ว รวมถึงชาวจีนกลุ่มต่าง ๆ ที่อพยพเข้ามาอยู่อาศัยในเมืองสงขลา นับเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างสังคม วัฒนธรรมและจารีตประเพณีตามแบบจีน กระทั่งมีการสืบทอดและผสมผสานทางวัฒนธรรมจีน-ไทย สู่ลูกหลานจีนโพ้นทะเลหรือชาวไทยเชื้อสายจีนในเมืองสงขลาปัจจุบัน

กำเนิดสังคมจีนในเมืองสงขลา

เมื่อเมืองสงขลาบ่อยางถูกตั้งขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยมีพระยาเชียรศิริ(เถียนเก้าเส่ง)เป็นผู้สำเร็จราชการเมือง ทำให้เขตเมืองสงขลาบ่อยางโดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณถนนนครนอก นครในและถนนนางงามในปัจจุบันกลายเป็นแหล่งชุมชนที่มีผู้คนอยู่อาศัยหนาแน่น โดยเฉพาะชาวจีนที่อพยพเข้ามาอยู่อาศัยกันเป็นจำนวนมาก ดังปรากฏในเพลงกล่อมเด็กที่กล่าวถึงสถานภาพที่อยู่ของชาวจีนเมืองสงขลาในอดีต บทหนึ่งว่า

“โยนเอ๋ยโยนถอง
โยนนี้ไม่ได้ทำได้เลขเลข³
ชาวบอยาง⁵ออกยาวเร⁶
ชาวบังสาย⁸เดือนหงายตากแดด

ซักเรียกร้าฟองแล่น¹เข้าป่าเคย²
ชาวเกาะเคย⁴เคยผางผาง
ชาวพังเซล⁷ฆ่าวัวฆ่าควาย
ฟ้ามันแลบขนเกลดบลงรู

¹ แล่น หมายถึง วิ่ง

² ป่าเคย หมายถึง ป่าเคย

³ เลข หมายถึง กะปิ

⁴ เกาะเคย หมายถึง บ้านบ่อยางอยู่ในตำบลหัวเขา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

⁵ บอยาง หมายถึง บ้านบ่อยางอยู่ในตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

⁶ ยาวเร หมายถึง ยาวมาก

⁷ พังเซล สันนิษฐานว่าเป็นบ้านพังพลี ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่กลางทุ่งนาในเขตตำบลวัดจันทร์

อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา คนเฒ่าคนแก่เล่ากันว่า วัวควายที่ถูกขโมยจะนำมาฆ่าและฆ่าที่บ้านนี้เป็นส่วนใหญ่

คำว่า “ชาวบ่อย่างออกหางยาวเร” หมายถึงชาวจีนซึ่งอาศัยบริเวณบ้านบ่อย่างที่นิยมไว้ผมเปียยาวๆตามแบบชาวจีนแผ่นดินใหญ่ ซึ่งนอกจากการไว้ผมเปียอันเป็นเอกลักษณ์ของคนจีนแล้ว ความเป็นจีนยังปรากฏในจิตรกรรมฝาผนังที่วัดมณีมาวาสวรวิหาร อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา นับเป็นหลักฐานที่ยืนยันได้ดีว่า ชาวจีนได้เข้ามาอยู่อาศัยเป็นการถาวรในเขตเมืองสงขลา

หลักฐานที่บ่งบอกถึงจำนวนชาวจีนที่เข้ามาอาศัยในเมืองสงขลา นั้น ปรากฏอยู่ในเอกสารต่างๆ ของท้องถิ่นและของทางราชการ ดังนี้

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เกิดกบฏเมืองไทร จึงๆได้โปรดเกล้าให้กองหลวงพลสงคราม หลวงไชยสุรินทร์ ซึ่งเป็นกองทัพจากเมืองหลวงสมทบกับกองทัพเงินจำนวน 4 กองภายใต้บังคับบัญชาของพระสุนทรานุรักษ์(บุญสังข์) ดังข้อความในพงสาวดารเมืองสงขลาว่า

“ ศักราช ๑๒๐๐ (พ.ศ.2381) ตนกูหมัดสะวะ หลานเจ้าฟ้าพระยาไทรบุรี ซึ่งหนีไปอยู่เมืองเกาะหมากช่องสุ่มผู้คนได้แล้ว ยกเข้าตีเมืองไทรบุรีได้และยกทัพมาตีเมืองสงขลา โดยยกทัพมาตั้งค่ายที่ตำบลปลักแรด พวกแขกไทรบุรีตั้งค่ายไม่ทันเสร็จ พระสุนทรานุรักษ์(บุญสังข์) ยกกองทัพพวกจีน 4 กอง พร้อมกองทัพหลวงพลสงครามหลวงไชยสุรินทร์เข้าระดมตีค่าย พวกแขกเป็นสามารถึงขั้นตะลุมบอน พวกแขกกบฏทันท้กำลังไม่ได้ล่าถอยหนีไป พวกจีนตัดศีรษะแขกกบฏได้หลายศีรษะ”

จากข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงจำนวนของคนจีนในเมืองสงขลาได้ส่วนหนึ่งซึ่งคงมีจำนวนมากพอสมควรจึงสามารถเอาชนะพวกกบฏได้ และยังแสดงให้เห็นว่าคนจีนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองสงขลามีความจงรักภักดีต่อเมืองไทยเป็นอย่างมาก

ครั้นถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ปรากฏจำนวนคนจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองสงขลาอย่างเด่นชัดขึ้น เพราะคนจีนต้องชำระเงินแทนการเกณฑ์แรงงานเรียกว่าการผูกปี้จีน จดหมายเหตุแห่งชาติสมัยรัชกาลที่ 4 บันทึกจำนวนคนจีนที่มาผูกปี้ว่าในปี พ.ศ.2402 ทั้งหมด 813 คน และในปี พ.ศ. 2408 จำนวน 809 คน

⁸ บังสาย หมายถึง บ้านพังสายหรือบ้านพังสายทองหรือบ้านพังหน้า พระอยู่ในตำบลกระดังงา ในอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

สำหรับการผูกปี่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จดหมายเหตุได้บันทึกไว้ว่า “...มีคนจีนในเมืองสงขลามารผูกปี่ในระหว่างปี พ.ศ.2429-2434 เป็นคนจีนคงเมือง (ตั้งบ้านเรือนอยู่) 326 คน จีนลูกค้าจร 63 คน รวมทั้งสิ้น 389 คน

ในบันทึกการเสด็จตรวจราชการหัวเมืองปักษ์ใต้ของเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ทูลเกล้าฯถวายพระสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อปี พ.ศ.2427 กล่าวถึงจำนวนผู้คนในเมืองสงขลาไว้ว่า

“...ที่อำเภอเมืองสงขลา หมู่บ้านแหลมทรายมีโรงเรียนประมาณ ๑๐ หลัง มีจำนวนคน ๓๐๐ คน ลำน้ำฝั่งตะวันออกตั้งแต่หมู่บ้านแหลมทราย บ้านราษฎรเรียงรายกันไปจนถึงกำแพงเมืองด้านเหนือประมาณ ๑๐ หลัง คนประมาณ ๔๐ คนตำบลหมู่บ้านนอกกำแพงเมืองด้านฝั่งตะวันตกตั้งแต่ศาลาทำน้ำเจ้าเมืองลงไปตามระยะบ้านนั้นประมาณ ๑๐ เส้น ประมาณ ๖๐๐ หลัง เป็นคนประมาณ ๓,๐๐๐ คน บ้านในกำแพงเมืองประมาณ ๔๐๐ หลัง คนประมาณ ๑,๕๐๐ คน ลำน้ำฝั่งตะวันตกได้บ้านเจ้าเมืองตลอดไปจนถึงช่องเขาเขียว ในหมู่บ้านนั้นประมาณ ๕๐๐ หลังราษฎรเป็นแขกโดยมาก ประมาณ ๒,๐๐๐ คนเศษ เรียกว่าบ้านแหลมสน เป็นบ้านแขกอยู่ตำบลเกาะยอประมาณ ๑๐๐ หลัง คนประมาณ ๔๐๐คน นอกนั้นเป็นตำบลที่อยู่ตามพื้นที่เขตแขวงตลอดไปทั้งสิ้น รวมตึกบ้านโรงเรียน ในเขตเมืองสงขลาทั้งสิ้นจะเป็นประมาณ ๑๐,๐๐๐ หลัง จะมีคนประมาณ ๕๐,๐๐๐ คนเศษ ถ้าจะคิดแบ่งคนเป็นชาติจะเป็นคนไทยสัก ๔๐,๐๐๐ คน จะเป็นคนแขกสัก ๑๐,๐๐๐ คน จะเป็นคนจีนสัก ๒,๐๐๐ คน”

จำนวนคนจีนดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงสัดส่วนระหว่างคนไทยพุทธ ไทยมุสลิมและจีนในเมืองสงขลาว่าอยู่ในอัตราส่วน 20: 5: 1 หรือถ้าคิดเป็นร้อยละจะได้คนไทยประมาณร้อยละ 77 มุสลิมประมาณร้อยละ 19 และคนจีนประมาณร้อยละ 4

ต่อมาเมื่อพระยาสุรศักดิ์ พจนกรณ์ ได้เสนอรายงานการตรวจแหลมมลายูในพระราชอาณาเขต ร.ศ. 113 (พ.ศ.2437) ได้กล่าวถึงสภาพเมืองสงขลาตอนหนึ่งว่า

“...ในเมืองมีถนนสายข้างตะวันตกเป็นสายใหญ่ไปตามทิศเหนือได้เป็นถนนถมศิลาพอใช้รถเกวียนได้ สองฟากถนนเป็นตึกแถว ขายผ้าและสิ่งของต่างๆเป็นร้านชำตลอดไปตึกมีหน้าที่ศรีษะถนนทางเหนือแล้วต่อไปทางใต้มีแต่ตามริมถนน ในกำแพงเมืองมีตึกไม่เกิน 200 หลัง รวมทั้งตึกและ

บ้านเรือนราษฎรในกำแพงเมืองไม่เกิน 1,500 หลังคา ฝายนอกกำแพงเมืองมีบ้านจับปลาอีกบ้านหนึ่ง เรียกบ้านแหลมทรายมีเรือนไม่เกิน 300 หลังคาหมดทั้งสิ้นเรียกว่าในตัวเมืองสงขลามีเรือนไม่เกิน 1,800 หลังคา มีคนในเมืองไม่เกิน 6,000 คน ไทยกับจีนปานจะกึ่งกัน”

ในรายงานทั้งสองฉบับซึ่งช่วงเวลาต่างกัน 10 ปีนี้ มีจำนวนคนจีนเพิ่มขึ้นร่วมพันคน ซึ่งตามรายงานไม่ได้ระบุแน่ชัดว่าเป็นชาวจีนโพ้นทะเลหรือรวมลูกจีนที่เกิดในเมืองไทยด้วยหรือไม่

อย่างไรก็ตามจำนวนคนจีนในเมืองสงขลาได้เพิ่มขึ้นตามลำดับโดยเฉพาะในช่วงหลังจากที่ทางราชการสร้างทางรถไฟสายใต้เสร็จถึงเพชรบุรีเมื่อ พ.ศ. 2446 และค่อยๆ ดำเนินการสร้างเรื่อยลงไปทางภาคใต้ โดยเฉพาะช่วงหลังพ.ศ. 2460 ทำให้คนจีนอพยพจากภาคกลางของประเทศไทยมาสู่ภาคใต้โดยเฉพาะเข้ามาอยู่ในเมืองสงขลามากขึ้น ปรากฏจากข้อมูลการสำรวจสำมะโนประชากรในปี พ.ศ. 2513 ประชากรในจังหวัดสงขลามีทั้งหมด 621,849 คน เป็นจีนต่างด้าว 9,260 คน ในปี พ.ศ. 2523 ประชากรในจังหวัดสงขลามีทั้งหมด 817,941 คน เป็นจีนต่างด้าว 4,607 คน

อย่างไรก็ตามจำนวนคนจีนอพยพได้เริ่มลดลงเรื่อยๆ เนื่องจากนโยบายของรัฐบาลไทยในช่วงระยะหลังมานี้มีการจำกัดคนจีนเข้าประเทศและในปี พ.ศ. 2490 ได้มีการตกลงระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลจีน ที่อนุญาตให้คนจีนเข้าประเทศไทยได้ปีละไม่เกิน 10,000 คน และลดลงเหลือปีละ 200 คน ในปี พ.ศ. 2492 ประกอบกับในปี พ.ศ. 2493 รัฐบาลได้เรียกเก็บค่าธรรมเนียมคนต่างด้าวในอัตราที่สูงขึ้นเป็นผลให้การเข้าเมืองของคนจีนชะงักลง

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าจำนวนชาวจีนอพยพจะลดลงแต่ผลสืบเนื่องจากการที่คนจีนเข้ามาอยู่ในเมืองสงขลาเป็นเวลานานและต่อเนื่องส่งผลทำให้เกิดลูกจีนในเมืองไทยถือสัญชาติไทยโดยกำเนิดหรือโดยการโอนสัญชาติซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากและยังไม่มี การสำรวจที่แน่นอน

คนจีนอพยพหรือชาวจีนโพ้นทะเลที่มีจำนวนมากและอพยพเข้ามาอยู่ในเมืองสงขลาต่างมีความยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีของตนเองอย่างเหนียวแน่นดังที่ พรพรรณ จันทโรนานนท์ ให้ความเห็นไว้ว่า “...เนื่องจากคนจีนเป็นชาติที่เก่าแก่มากมีประวัติการสร้างชาติมายาวนานย่อมมีวัฒนธรรมเจริญมานานและได้พัฒนามาเป็นแบบอย่างเฉพาะตน” และ มานพ ถนอมศรี มีทรรศนะในเรื่องเดียวกันนี้ว่า “... คนจีนเป็นชนชาติที่ฝังใจในอดีตและยึดมั่นวัฒนธรรมของตนเองอย่างเคร่งครัดไม่ว่าจะไปอยู่ที่ใดก็ยังดำรงชีวิตตามแบบอย่างของชนชาติตนตลอดมาศิลปวัฒนธรรมจีนจึงกระจายกว้างในทุกถิ่นที่คนจีนอพยพไปตั้งรกรากอยู่นับตั้งแต่ขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อ”

ดังนั้นการที่คนจีนได้เข้ามามีบทบาทในเมืองสงขลาโดยเฉพาะเป็นผู้ปกครองเมืองเป็นเวลานานถึง 126 ปี (พ.ศ. 2318 – 2444) จึงส่งผลให้เกิดอิทธิพลทางด้านศิลปและวัฒนธรรมจีนปรากฏอยู่ในเมืองสงขลาอย่างชัดเจน ดังที่พระยาสุรยาศรี พจนกรณ์ ได้กล่าวไว้ในรายงานการ

ตรวจราชการมณฑลนครศรีธรรมราชในสมัยพระยาวิเชียรคีรี (ชม) เจ้าเมืองสงขลาเชื้อสายจีนคนสุดท้ายว่า

“ พระยาวิเชียรคีรี (ชม) ผู้ว่าราชการเมืองเป็นคนอายุไม่เกิน 40 ปี เป็นไทยแต่เชื้อสายจีน ถึงกรรมการเมืองก็เป็นเชื้อสายจีน บ้านช่องเช่าเรือนและขนบธรรมเนียมยังใช้เป็นอย่างจีนทั้งสิ้น”

อิทธิพลทางด้านศิลปวัฒนธรรมจีนที่ปรากฏในเมืองสงขลามีเด่นชัดหลายประการ เช่น การสร้างที่อยู่อาศัยซึ่งเป็นอาคารทรงจีน แม้แต่อุโบสถในวัดบางวัด เช่น วัดดอนแอ้ วัดดินเมรุศรีสุदारามมีรูปทรงคล้ายศาลเจ้าจีน กุฏิวัดในเมืองสงขลาบางวัดก็มีอิทธิพลศิลปะจีน เช่น กุฏิวัดมัทธิมาวาสวรวิหาร กุฏิวัดดอนแอ้ ศาลหลักเมืองก็เป็นแบบจีนอย่างชัดเจน นอกจากนั้นสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องก็สะท้อนศิลปะจีนอย่างมากมาย เช่น ประติมากรรมเงินที่ฐานพระอุโบสถ วัดมัทธิมาวาสวิหาร ตุ๊กตาจีน ตลอดจนช่องลมก็เป็นแบบอย่างที่ได้รับมาจากจีน

สงขบ ส่งเมือง(2542)ให้ความเห็นเกี่ยวกับอิทธิพลวัฒนธรรมจีนในเมืองสงขลาไว้ว่า อิทธิพลวัฒนธรรมจีนจะปรากฏเด่นชัดมากในช่วงที่เจ้าเมืองยังเป็นผู้นิยมวัฒนธรรมจีน ในระยะหลัง ๆ จางลงในลักษณะผสมผสานมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะที่วัฒนธรรมตะวันตกเริ่มแพร่เข้ามาทางปีนังและสิงคโปร์ สิ่งก่อสร้างมีลักษณะเป็นแบบตะวันตกมากขึ้น แม้แต่บ้านเรือนราษฎรในเมืองสงขลาที่เป็นแบบจีนผสมตะวันตกมากขึ้น

หลักฐานสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมจีนในเมืองสงขลา คือ จารึกสำโรง ซึ่ง สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ ได้กล่าวถึงจารึกดังกล่าว ดังนี้

“จารึกสำโรงปัจจุบันอยู่ในบริเวณโรงพยาบาลประสาทสงขลา ริมถนนไทรบุรี ใกล้สามแยกสำโรง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จารึกดังกล่าวมีสามหลัก คือ จารึกเป็นภาษาไทย 1 หลัก ภาษาจีน 1 หลัก และจารึกอักษรขอมเป็นภาษามลายู 1 หลัก สารสำคัญของจารึกทั้ง 3 ภาษาตรงกันคือ กล่าวถึงการสร้างถนน บ่อน้ำ และสะพานข้ามคลองสำโรงในสมัยพระยาวิเชียรคีรี (เกียนเส็ง) (ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3) โดยความร่วมมือของข้าราชการและชาวเมืองสงขลาทั้งไทย จีน มุสลิม”

สำหรับทางด้านวิถีชีวิตนั้น คนจีนในเมืองสงขลาได้มีแบบแผนการดำเนินชีวิตเหมือนกับชาวจีนอพยพทั่วไปในที่อื่นๆ คือการยึดถือแบบแผนที่เป็นส่วนสำคัญในชีวิตไม่ว่าจะเป็นการประกอบพิธีกรรมตามประเพณีตามความเชื่อ อาทิ การไหว้เจ้า การทำศพ การรักษาและบูชาบรรพ

บุรุษที่สว่งซู่ในเทศกาลเซ่งเม้ง การมีหิ้งบูชาบรรพบุรุษไว้ในบ้าน ฯลฯ เป็นต้น อย่างไรก็ตามคนจีนมีลักษณะพิเศษอย่างหนึ่งคือ มีลักษณะสังเคราะห์นิยม นั่นคือเชื่อว่าอะไรก็ตามถ้าปฏิบัติแล้วเป็นผลดีแก่ตนก็จะปฏิบัติตามโดยง่าย ทำให้ความเชื่อทางศาสนาที่เป็นรากฐานของพิธีกรรมและองค์ประกอบของพิธีกรรมอันก่อให้เกิดประเพณีได้กลืนกลายบางส่วนโดยได้รับอิทธิพลโดยตรงจากวัฒนธรรมไทยซึ่งเป็นวัฒนธรรมใหญ่ที่ห้อมล้อมวัฒนธรรมจีน

วัฒนธรรมจีนในเมืองสงขลา

ชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานและอยู่อาศัยในเมืองสงขลาได้ดำรงวัฒนธรรมความเป็นจีนตามแบบอย่างของบรรพบุรุษไว้อย่างเหนียวแน่น โดยในสังคมชาวจีนเมืองสงขลายุคเริ่มแรกได้ดำรงวัฒนธรรมที่แสดงออกถึงความเป็นจีนไว้หลายประการและได้กลายเป็นมรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมต่อมาถึงในยุคปัจจุบัน โดยวัฒนธรรมความเป็นจีนที่เกิดขึ้นและปรากฏอยู่กระทั่งถึงปัจจุบันในเขตเมืองสงขลาเก่าได้แก่

วัฒนธรรมสิ่งปลูกสร้างและที่อยู่อาศัย

คนจีนได้นำเอาวัฒนธรรมการก่อสร้างที่อยู่อาศัย ศาสนสถาน แบบเก๋ง ดึก ดึกแถว ตลอดจนวัสดุการก่อสร้างที่ทำจากดินเผา เช่น อิฐ อิฐหน้าวัว กระเบื้องจีน ช่อลมดินเผาเข้ามาใช้ทำให้สถาปัตยกรรมประเภทที่อยู่อาศัยเปลี่ยนจากการสร้างด้วยไม้แบบเรือนเครื่องผูก และเรือนเครื่องสับเป็นแบบดึกผสมไม้ และเป็นดึกเต็มรูปแบบเกิดขึ้น และค่อยนิยมเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ทำให้วัฒนธรรมด้านสถาปัตยกรรมเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก แม้จะพบหลักฐานว่าชาวภาคใต้รู้จักใช้อิฐประกอบการก่อสร้างมาแล้วไม่น้อยกว่าสมัยศรีวิชัย แต่คงใช้กันเฉพาะที่เป็นศาสนสถานหรือกำแพงเมือง แม้ถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ชาวบ้านในภาคใต้ก็ยังเชื่อกันว่า การนำอิฐเข้าบ้านเป็นบาป เพราะเป็นสิ่งคู่ควรแก่วัดหรือศาสนสถานเท่านั้น การปลูกบ้านมุงหลังคาด้วยกระเบื้องก็ยังเชื่อกันว่าเป็นการยกตนเสมอเจ้านายเป็นเรื่องไม่บังควร ครั้นคนจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคใต้มากขึ้นได้มีการก่อสร้างที่อยู่อาศัยแบบจีนขึ้นในที่นั้น ๆ

ชนชาวจีนซึ่งอพยพเข้ามาเพื่อประกอบอาชีพค้าขายได้สร้างบ้านอาศัยอย่างถาวรโดยใช้รูปแบบสถาปัตยกรรมที่ถ่ายทอดมาจากประเทศจีน มีเอกลักษณ์เฉพาะกล่าวคือ ใช้วัสดุส่วนใหญ่ในการก่อสร้างเป็นดินหรือดินเผาแทนที่จะใช้ไม้หรือไม้ไผ่เหมือนบ้านเรือนของคนไทย ดินที่ชาวจีนใช้ในการก่อสร้างบ้านเรือนนี้ นับว่าเป็นดินผสมด้วยวัสดุอย่างอื่น เช่น เกลือ หรือน้ำตาลแดง หรือแกลบ ซึ่งวัสดุผสมเหล่านี้ มีคุณสมบัติยึดดินให้เหนียวไม่เปราะและไม่ผุพังง่าย ชาวจีนใช้ดินผสมนี้อัดแน่นกระทุ้งให้เรียบสนิท เสริมสูงขึ้นจากพื้นดินจนเป็นรูปกำแพง และใช้เป็นฝาผนังบ้านทั้งสี่ด้านเจาะช่องประตู หน้าต่าง ใช้ไม้แก่นเนื้อแข็งเป็นวงกบประตู หน้าต่างและบานประตู หน้าต่างตามต้องการหากเป็นบ้านสองชั้นก็จะใช้เป็นคาน รอดและปูพื้น ส่วนหลังคาจะวางซื่อแป

และจันทันด้วยไม้ทะเลหรือไม้แสม หลังจากจะมุงกระเบื้องรางซึ่งมีลักษณะครึ่งวงกลมทำด้วยดินเผา

การปลูกตึกแถวของคนจีนตามแหล่งที่เป็นย่านการค้าซึ่งต่อมาได้เจริญขึ้นเป็นเมือง เช่น ที่สงขลา ปัตตานี ตรัง ตะกั่วป่า ตะกั่วทุ่ง ระนอง ภูเก็ต มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมคล้ายตึกแถว 2 ชั้น แบ่งเป็นหลายคูหาแต่ละคูหาที่มีความลึกมาก ๆ มีเฉลียงยื่นออกมาทางหน้าบ้าน เฉลียงกว้างประมาณ 2.50 – 3.00 เมตร พื้นชั้นบนยื่นออกมาแทนหลังคาเฉลียง เสาหน้าเฉลียงมีขนาดใหญ่ก่อด้วยอิฐโอบปูนอาจตกแต่งหัวเสาหรือปูนปั้นลายจีน หน้าบ้านแต่ละคูหาถ้าใช้ทำการค้าจะเปิดเกือบตลอดด้าน แต่ถ้าเป็นที่อยู่อาศัยจะเปิดเฉพาะตรงกลางเป็นประตู 2 บานขนาดใหญ่ สองข้างประตูอาจปิดทึบหรือทำเป็นหน้าต่างกระจกระจก ตกแต่งลวดลายขอบหน้าต่างและประตู ส่วนลึกของบ้านอาจลึกถึง 20 เมตร หรือมากกว่านั้น โดยแบ่งชั้นล่างเป็นตอน ๆ ตอนหน้าสุดใช้เป็นที่ค้าขายหรือเป็นห้องรับแขก ถัดเข้าไปมีฝาผนังเกือบเต็มห้อง ส่วนหนึ่งเป็นบันไดสำหรับขึ้นชั้นบน ส่วนถัดเข้าไปมักมีบ่อน้ำอยู่ด้วยอย่างน้อย 1 บ่อ เป็นบ่อน้ำที่ใช้อิฐเรียงขอบเป็นรูปวงกลม ส่วนนี้มักไม่มีหลังคา ลึกเข้าไปมักเป็นห้องรับประทานอาหารและห้องครัวลึกเข้าไปอีกอาจเป็นที่เก็บของและอาจมีลานโล่งอยู่ตอนหลังสุด เพื่อทำสวนดอกไม้หรือใช้ประโยชน์อย่างอื่น ส่วนชั้นบนอาจมีเฉพาะตอนหน้าสุด หรือมีหลายตอน หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผาแบบจีนที่เรียกว่า กานู รูปทรงกระบอกผ่าซีกมุงคว่ำอันหงายอันซ้อนสลับกัน ทำให้ดูเป็นสันนูนเป็นแนวนานกันอย่างสวยงาม หลังคาแต่ละส่วนมักมี “สกายไลต์” หรือช่องแสงสว่างตามธรรมชาติทำให้ไม่อับ อากาศไม่อบอ้าว โครงสร้างหลักส่วนใหญ่ของอาคารชั้นล่างก่อด้วยอิฐฉาบปูน พื้นปูนด้วยกระเบื้องดินเผา (กระเบื้องหน้าวัว) หรือกระเบื้องลายฝรั่ง และถ้าหากเป็นแบบยุโรปผสมกับจีน ซึ่งเรียกว่าแบบ “ ชิโน – โปรตุเกส สไตล์ ” คือ แบบผสมระหว่างสถาปัตยกรรมจีนกับสถาปัตยกรรมโปรตุเกส มีฉาบปูนปั้นประดับตามระเบียบ หัวเสา ประตู หน้าต่าง มีบัวชัชรหรือบัลโคนเป็นแบบโค้งอย่างฝรั่ง ประตูหน้าต่างกรุด้วยกระจกสีสวยงาม มีลิ้นแฉ มีการแกะสลักไม้ฉลุตกแต่งอย่างประณีตสวยงาม

การที่คนจีนนำเอาสถาปัตยกรรมแบบจีนมาปลูกสร้างที่อยู่อาศัยและเรือนค้าขายในภาคใต้เป็นเหตุให้วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกันมาหลายอย่าง ที่สำคัญคือการทำอิฐ ทำกระเบื้อง และเครื่องปั้นดินเผาอื่น ๆ โดยเฉพาะที่เมืองสงขลาเนื่องจากเจ้าเมืองเป็นคนจีนได้สร้างบ้านแปงเมืองแบบจีน จึงได้ชักชวนช่างจีนเข้ามาตั้งโรงงานทำอิฐ ทำกระเบื้อง และจับเจียวจีนหลายโรง อาศัยฝีมือและคุณภาพของดินทำให้กระเบื้องเมืองสงขลาามีคุณภาพดี

กระเบื้องและอิฐเมืองสงขลาในสมัยรัตนโกสินทร์คงใช้กันเฉพาะในวงแคบในเมืองสงขลาโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือใช้สร้างบ้านทรงจีนแบบถนนนครใน จังหวัดสงขลา สร้างบ้านเรือนของเจ้าเมืองและบรรดาญาติ ๆ ในตระกูล ใช้สร้างกำแพงเมือง ศาลา บ่อน้ำ และวัดวาอารามที่เจ้าเมืองอุปการะเป็นสำคัญแล้วความนิยมค่อยขยายออกกว้าง ดังจะเห็นได้จากมัสยิดที่จะบังคอก จังหวัด

ปัตตานี ซึ่งสร้างขึ้นในปีอิศระหะศักราช 1262 ตรงกับ พ.ศ. 2385 ในสมัยรัชกาลที่ 3 ก่อขึ้นด้วยกระเบื้องหน้าวัวจากเมืองสงขลา จนถึงปลายรัชกาลที่ 5 กระเบื้องเมืองสงขลาเป็นที่รู้จักกันดี และเรียกกันติดปากว่า “ กระเบื้องสงขลา ” กระเบื้องสงขลาในระยะแรก ๆ คงทำเป็นกระเบื้องโค้งแบบจีนที่เรียกกันว่ากระเบื้องกานูก่อน แล้วจึงทำเป็นกระเบื้องแบบไทยขึ้นในภายหลัง คือเป็นแผ่นเรียบมีปลายแหลม ความนิยมใช้กระเบื้องสงขลาในสมัยก่อนเฉพาะที่เมืองสงขลา ก่อนแล้วค่อยขยายไปยังเมืองใกล้ ๆ และเพ็ญนิยมกันในปลายรัชกาลที่ 5

สำหรับสถาปัตยกรรมจีนในเมืองสงขลาที่มีลักษณะเด่นเฉพาะตัว คือ สถาปัตยกรรมบริเวณเมืองเก่าสงขลาโดยเฉพาะบริเวณถนนนครนอก ถนนนครใน และถนนนางงาม เขตเทศบาลเมืองสงขลา จากการศึกษาข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนามในด้านรูปแบบ โครงสร้างและการประดับตกแต่งประกอบกับการเปรียบเทียบกับข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ของการตั้งถิ่นฐาน ทำให้สามารถแบ่งกลุ่มสถาปัตยกรรมที่มีรูปแบบเฉพาะ ซึ่งทั้งหมดจะมีลักษณะเป็นตึกแถวหรือเรือนแถวแบ่งออกได้เป็นลักษณะดังนี้

ลักษณะเรือนแถวแบบไทย

เป็นสถาปัตยกรรมที่สร้างในสมัยแรกที่มีการตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้ คือ ประมาณช่วงรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (ประมาณปี พ.ศ.2379) ลักษณะเด่นของสถาปัตยกรรมเรือนแถวแบบไทย คือ หลังคาทรงจั่วหรือทรงมนิลาที่มีความลาดชัน 60 องศาขึ้นไป

การก่อสร้าง

- ชั้น ส่วนใหญ่เป็นอาคารชั้นเดียว
- ใช้ไม้เป็นวัสดุก่อสร้างจากหลักฐานรูปถ่ายบอกได้ว่าสมัยแรกมุงหลังคาด้วยจากและมาเปลี่ยนเป็นกระเบื้องดินเผาเกาะยอรูปเหลี่ยมแทนในสมัยหลังๆ
- โครงสร้าง เป็นโครงสร้างเสาถักกับคานไม้ ไม่ค่อยถาวรนัก

ลักษณะ

- รูปทรงหลังคาทรงจั่วหรือทรงมนิลาที่มีความลาดชัน60องศาขึ้นไปเพื่อป้องกันน้ำรั่ว มีกันสาด ด้านหน้าและด้านหลัง บานประตูมักเป็นบานเฟี้ยมมีช่องแสงเหนือบานประตู
- ลายประดับ ไม่ค่อยมีการประดับประดาที่เห็นได้ชัด

ลักษณะเรือนแถวแบบจีน

จากหลักฐานภาพถ่ายทำให้เข้าใจว่าเป็นสถาปัตยกรรมที่ก่อสร้างในช่วงเดียวกันกับอาคารเรือนแถวแบบไทย คือ ประมาณปี พ.ศ.2379 เป็นต้นมา มักสร้างติดแนวถนนมีส่วนที่ใช้สำหรับกิจกรรมการค้าอยู่ด้านหน้า ทางเข้าเป็นเพียงกระดับสูงกว่าถนนเล็กน้อย เนื่องจากบริเวณแปลงที่ดินมีลักษณะยาว โดยมากจึงมีอาคารติดถนนเป็นอาคารหลักส่วนกลางมักจะเว้นเป็นบริเวณบ่อน้ำ ส้วม และที่โล่ง และส่วนหลังจะมีอาคารซึ่งอาจใช้เป็นที่อยู่อาศัย

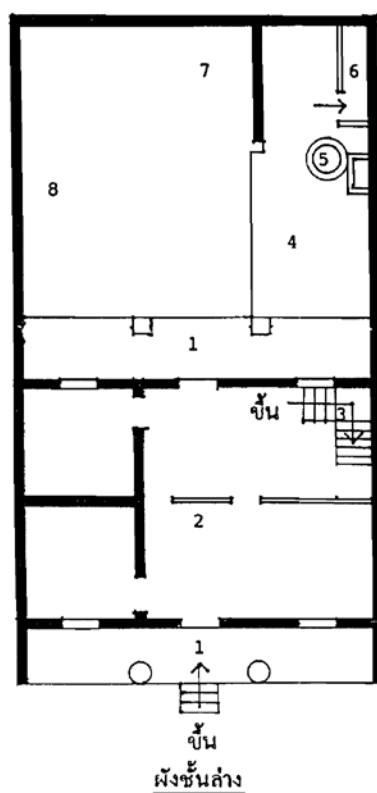
การก่อสร้าง

- ชั้น มีทั้งชั้นเดียวและสองชั้น
- วัสดุ เป็นผนังก่ออิฐก้อนใหญ่ฉาบปูน พื้นปูกระเบื้องดินเผาแผ่นใหญ่ โครงหลังคาเป็นไม้ท่อนใหญ่มุงหลังคาด้วยกระเบื้องดินเผาโค้งแบบจีน กระเบื้องกาบกล้วยคว่ำและหาง
- โครงสร้าง คานไม้พาดกำแพงรับน้ำหนัก

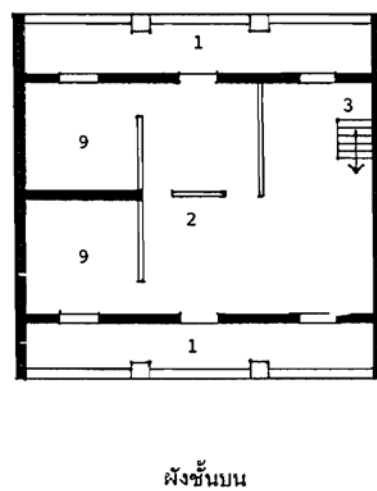
ลักษณะ

- รูปทรง หลังคาเป็นทรงจีนลาดเข้าหาถนนบางครั้งหลังคาชั้นเดียวอาจมี 2 ระดับ เพื่อเปิดช่องแสงชั้นบนสัดส่วนอาคารได้รับอิทธิพลแบบจีน มีลักษณะหนักแน่นหน้าต่างเป็นช่องเปิดขนาดเล็กแลแคบทำด้วยไม้ ไม่นิยมทำกันสาด
- ลายประดับ มีการเขียนสีและมีลายปูนปั้นประดับประดาบ้าง ตามจั่วหลังคา สันหลังคา เเชิงชายและช่องเจาะ

พื้นที่ภายใน ของอาคารแบบจีน



1. เฉลียง
2. บริเวณโต๊ะบูชาบรรพบุรุษและเจ้าที่
3. บันไดขึ้นชั้นบน
4. ลานโล่ง
5. ป่อน้ำ
6. ห้องน้ำ-ส้วม
7. ครัว
8. ที่รับประทานอาหาร
9. ห้องนอน



ลักษณะเรือนแถวแบบชิโน-ยูโรเปียน (ชิโนโปรตุกีส)

เป็นสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมตะวันตกโดยเฉพาะโปรตุเกส ซึ่งเป็นชาติที่มีอิทธิพลกับทางเอเชียมาก่อน ผสมกับสถาปัตยกรรมแบบจีนในแถบชวา ลิงคโปร์ และ ปีนัง ซึ่งเป็นต้นแบบ สถาปัตยกรรมนี้เริ่มมีขึ้นในช่วงปลายรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มาเด่นชัดยิ่งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 และมีมากขึ้นเรื่อย ๆ ในสมัยรัชกาลที่ 5 สถาปัตยกรรมลักษณะเรือนแถวแบบชิโน-ยูโรเปียนมักมีอาคารติดถนนเป็นอาคารหลัก มีกันสาด บางครั้งมีทางเดินหน้าอาคาร ส่วนกลางมักจะเว้นเป็นบริเวณบ่อน้ำ ส้วม และที่โล่ง และมีอาคารด้านหลังอีกอาคารหนึ่ง

การก่อสร้าง

- ชั้น ในสมัยแรก ๆ เป็นสองชั้น และเป็นสามชั้นในสมัยหลัง
- วัสดุ ใช้อิฐก่อขึ้นแบบจีนฉาบปูนเป็นกำแพง และผนังด้านข้างกันระหว่างคูหาอาคาร ใช้ไม้เป็นคาน ตง ฝ้า กรอบ วงกบและบานประตู หน้าต่าง รวมทั้งเป็นโครงสร้างหลังคา วัสดุผนังหลังคาใช้กระเบื้องดินเผา เช่น กระเบื้องกาบกล้วยแบบจีนแต้จิ๋วด้วยปูนฉาบ หรือกระเบื้องเกาเขย วัสดุปูพื้นใช้กระเบื้องดินเผาแผ่นใหญ่สี่เหลี่ยม
- โครงสร้าง สมัยแรกใช้คานไม้พาครระหว่างกำแพงรับน้ำหนัก บางทีใช้เสาไม้ แล้วก่ออิฐฉาบปูนปิดเป็นส่วนหนึ่งในกำแพงรับน้ำหนัก สมัยหลังมีการใช้คอนกรีตเสริมเหล็กแทนเสาและคานไม้

ลักษณะ

- รูปทรง โดยทั่วไปเป็นหลังคาทรงจั่วซึ่งได้รับอิทธิพลจากรูปทรงจั่วจีนแต่ลดต่ำลงและมีลักษณะยื่นกันสาดและมีหลังคาทรงปั้นหยาเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะหลังที่เป็นอาคารมุม ในสมัยหลังมีการเพิ่มระเบียงกันสาดเป็นส่วนตกแต่งในชั้นสอง และมีเพิงบังตาเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก
- ลายประดับ มีการตกแต่งในส่วนที่เป็นช่องเจาะซึ่งมักจะมีส่วนโค้งด้านบน หน้าต่างเปิดยาวถึงฝ้า บางครั้งเป็นบานเกล็ดไม้ ต่อมาระยะหลังมีการเน้นการตกแต่งในส่วนช่องของช่องเจาะ ระเบียง ค้ำยัน หัวเสา โดยใช้ปูนปั้นเป็นลวดลายแบบตะวันตก



สถาปัตยกรรมแบบโคโลเนียล-จีนโปรตุเกสบริเวณย่านเมืองสงขลาเก่า

วัฒนธรรมด้านอาหารและโภชนาการ

จากการที่จีนมีความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณและชาติ-ภพ ทำให้พวกเขาต้องประกอบพิธีเช่น ไหว้เพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้วิญญาณเหล่านั้น ทั้งนี้เพราะเชื่อว่าในชาติหน้า ภพหน้า วิญญาณมีความต้องการอาหารเหมือนในชาตินี้ ภพนี้ ประกอบกับคำสั่งสอนของขงจื๊อที่สั่งสอนให้ลูกหลาน เช่น ไหว้บรรพบุรุษเพื่อแสดงความกตัญญูต่อบิดา ดังนั้นเมื่อถึงเทศกาลสำคัญในรอบปี และในช่วงสำคัญของชีวิตพวกเขาจึงเตรียมอาหารเช่น ไหว้เพื่อแสดงความขอบคุณ และเพื่อบอกกล่าว นอกจากนั้นอาหารที่นำมาเช่น ไหว้ส่วนใหญ่เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความเป็นสิริมงคลแก่ วิญญาณและแก่ตัวผู้เช่น ไหว้เองซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเช่น ไหว้ด้วยอาหารของชาวจีนนั้นคำนึงถึงประโยชน์ที่วิญญาณจะได้รับและสิ่งที่สำคัญประโยชน์จะสะท้อนกลับแก่ผู้ไหว้ด้วย อาหารที่ชาวจีนในเมืองสงขลาใช้เช่น ไหว้ มีดังต่อไปนี้

1. อาหารหวาน

ขนมถ้วยฟู ทำจากแป้งข้าวเจ้าผสมน้ำดอกมะลิแล้วใส่น้ำตาลทรายขาวนวดให้เข้ากัน ใส่มะพร้าวและสีสำหรับใส่ขนมตามต้องการ เช่น สีเหลือง สีชมพู เป็นต้น นวดแป้งให้เข้ากันดีแล้วหมักไว้โดยใช้ผ้าขาวบาง ๆ ชุบน้ำบิดพอหมาด ๆ คลุมแป้งไว้สักกระยะหนึ่งเพื่อให้แป้งขึ้นเต็มที่

ต่อจากนั้นก็ตัดแบ่งเล็ก ๆ หรือด้วยตะไลประมาณก่อนถ้วย หรืออาจจะทำเป็นลูกใหญ่ ๆ ตามความต้องการที่จะใช้ในพิธีกรรม แต่ถ้าทำเพื่อรับประทานหรือทำเพื่อจำหน่ายนิยมนำลูกเล็ก ๆ ต่อจากนั้นก็นำไปนึ่งในรังถึงจนสุกทั่ว

ขนมถ้วยฟูนิยมนำมาทำเป็นขนมเช่นไหว้ในเทศกาลต่าง ๆ และพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตทุกพิธีกรรม ในกรณีที่ใช้เช่นไหว้บรรพบุรุษในเทศกาลชิงเม้ง หรือเช่นไหว้บรรพบุรุษในพิธีศพจะนิยมนำมาทำเป็นลูกใหญ่ ๆ

ขนมลูกท้อ ผลท้อเป็นต้นไม้ของเทพมารดรแห่งทิศตะวันตก ต้นท้อนี้เชื่อกันว่าสามพันปีจึงจะออกผล หากใครได้รับประทานจะเป็นอมตะ ดังนั้นผลท้อจึงเป็นสัญลักษณ์ของความยั่งยืน บางครั้งเรียกผลท้อว่าเซียนเถาซึ่งแปลว่าผลไม้แห่งเทพ ในพิธีไหว้ประจำปีขนมที่ขาดไม่ได้คือผลท้อ ทั้งนี้เพื่ออวยพรให้เจ้ามีอายุยืนด้วย เนื่องจากสามพันปีต้นท้อจึงออกผล ดังนั้นชาวจีนจึงนิยมนำขนมลูกท้อขึ้นแทน

ขนมลูกท้อทำจากแป้งสาลีผสมน้ำอุ่นนวดจนแป้งเข้ากันเป็นก้อน เทส่วนผสมของยีสต์ลงไปนวดแป้งและส่วนผสมของยีสต์จนเข้ากันดีและเหนียวเนียนไม่ติดมือ ใช้ผ้าขาวบางและชั้นคลุมทิ้งไว้ให้แป้งขึ้นเต็มที่แล้วนำมานวดอีกครั้งหนึ่ง ใส่ผงฟู น้ำตาล และน้ำมันลงในก้อนแป้ง คลึงแป้งออกเป็นก้อนยาวแล้วแบ่งออกเป็นก้อนพอเหมาะ กดแป้งแต่ละส่วนออกเป็นแผ่นกลมและแบนใส่ไส้ตรงกลางปิดริมแป้งให้สนิท ปั้นแป้งให้มีปลายแหลมด้านหนึ่งแล้วกดแป้งให้เป็นเส้นลึกลงจากกลางแป้งถึงปลายแหลม ตั้งไว้ให้แป้งขึ้นแล้วนำไปนึ่ง เมื่อสุกแล้วใช้แปรงที่มีขนอ่อนนุ่มจุ่มสีอาหาร(สีแดง) ทาที่ขนมโดยลากจากปลายแหลมขึ้นไป โดยให้สีค่อย ๆ จางขึ้นไปประมาณครึ่งลูก ใส่ขนมลูกท้ออาจเป็นไส้ถั่วกวน เผือกกวนหรือไส้แยมตามต้องการ

ขนมข่ง ทำจากแป้งข้าวเหนียวไม่ละเอียดผสมกับน้ำตาลทรายจนละลายเข้ากันดีกรองให้สะอาด ใส่ในกระทงที่ทำจากใบตองแล้วนำไปนึ่งจนสุก ขนมข่งจะใส่น้ำตาลมากเป็นพิเศษจึงมีรสหวานจัดสามารถเก็บไว้ได้นาน ขนมข่งเป็นขนมเช่นไหว้ในเทศกาลตรุษจีนและสารทจีน

ขนมอี๋ ทำจากแป้งข้าวเหนียวผสมน้ำอุ่นคลุกเคล้าแป้งจับเป็นก้อน นำมาทำเป็นก้อนกลม ๆ ลูกเล็ก ๆ ขนาดเล็กกว่าขนมบัวลอยเล็กน้อย แล้วนำไปใส่ในน้ำจืดเดือด รับประทานกับน้ำเชื่อมและเพื่อให้รสชาติดีขึ้นอาจจะหั่นหรือซอยขึงสกลงไปด้วยก็ได้ ขนมอี๋จะนิยมใช้ต้อนรับแขกที่มาร่วมในพิธีแต่งงาน

หม่วนโถ (ชาลาเปาไม่มีไส้) ทำจากแป้งสาลีคนให้เข้ากับยีสต์ แล้วผสมน้ำตาลทราย น้ำอุ่น น้ำมันพืช เกลือป่น ผสมให้เข้ากันดีแล้วคลุกเคล้าให้เข้ากับแป้งนวดให้นุ่มและเนียน ตระลุ่มแป้งให้เป็นก้อนกลม ใส่ในหม้ออ่างประมาณ 20 นาที เพื่อให้แป้งขึ้นดินนวดแป้งอีกครั้งแล้วตัดแบ่งเป็นก้อน ๆ คลึงก้อนแป้งให้บาง นำมาวางซ้อนกัน 3 แผ่นโดยให้แผ่นแรกโตกว่าแผ่นที่สองและสามเล็กน้อย จับจีบรวบริมแผ่นแป้งโดยรอบจนมิดโดยให้เป็นรูปกลมด้านหัวท้ายรี

เล็กน้อย รองด้วยกระดาษที่ตัดตามรูปแป้แวงเรียงในรังถึงรองจนแป้ขึ้นเต็มที แล้วนำไปนึ่ง
หม่านโถนิยมนำไปไหว้บรรพบุรุษ

ซาลาเปา ซาลาเปามีลักษณะเป็นทรงกลมทำด้วยแป้สาลีผสมน้ำตาล เกลือ ผสมยีสต์ที่
ขึ้นดีแล้ว ใส่น้ำมันพืช และน้ำอุ่นคนให้เข้ากันจนแป้จับกันเป็นก้อนนวดให้แป้เข้ากันดี ใช้ผ้า
ขาวชุบน้ำบิดพอหมาด ๆ คลุมไว้สักกระยะหนึ่ง ต่อจากนั้นจึงนำแป้มานวดอีกครั้ง ทิ้งไว้สักครู่จึง
นำมากลึงเป็นก้อนยาว ๆ ตัดแป้เป็นก้อนขนาดพอเหมาะบีบแป้ให้เป็นแผ่นใส่ไส้ตามต้องการ
บีบแป้ห่อจนมิดไส้ใส่ในรังถึงนึ่งจนสุก ซาลาเปานิยมนำมาทำเป็นอาหารเช่นไหว้ในเทศกาลต่าง
ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเช่นไหว้บรรพบุรุษ

ขนมจ้าง (ขนมบ๊ะจ่าง) เป็นขนมที่ทำเช่นไหว้ในเทศกาลขนมจ้าง รูปร่างของขนมจ้างมี
ลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยม ห่อด้วยใบไผ่และมัดด้วยเชือกกล้วยหรือเชือกปอ ลักษณะโดยทั่วไป
คล้ายกับข้าวต้มน้ำวุ้นแต่มีทรงกลมกว่าไม่แบนแบบข้าวต้มน้ำวุ้น ขนมจ้างมี 2 ชนิด คือขนมจ้างมี
ไส้และขนมจ้างว่าง การทำขนมจ้างใช้ข้างเหนียวเป็นพื้น ขนมจ้างไส้เก็บใช้ข้าวเหนียวล้างน้ำให้
สะอาดสรงผัดกับน้ำมันและกระเทียมพริกไทยให้มีกลิ่นหอมแล้วห่อรวมกับเนื้อสัตว์ ถั่ว เห็ดหอม
กุ้งแห้ง ขนมจ้างไส้หวานทำคล้ายขนมจ้างไส้เก็บแต่ใช้ถั่วงวนหรือ เผือกถวนเป็นไส้ ส่วนขนม
จ้างว่างนั้นใช้ข้าวเหนียวแช่น้ำค้างค้ำคืนแล้วจึงนำไปห่อโดยไม่ใส่ไส้ ค้างที่มีคุณภาพดีที่สุดที่ได้
จากขี้เถ้าของเปลือกทุเรียน

อุปกรณ์สำหรับห่อขนมจ้างมีอยู่ 2 อย่าง คือใบไผ่สำหรับใช้ห่อและเชือกกล้วยหรือเชือก
ปอสำหรับมัดขนมเป็นพวง ขนาดของขนมจ้างมีไส้โตพอๆ กับถ้วยกาแฟ ส่วนขนมจ้างว่างมี
ขนาดเล็กกว่าเล็กน้อย ขนมจ้างที่ทำเป็นอาหารเจนิยมนำข้าวจ้างว่าง หรือถ้าทำชนิดมีไส้ก็จะใช้ไส้
เห็ดหอม เมล็ดบัว ถั่วลิสงคั่ว เป็นไส้ และจะจวดวันหอมและกระเทียม

ขนมไหว้พระจันทร์ ทำจากแป้สาลีผสมน้ำอุ่นแล้วนวดแป้ให้จับตัวกันเป็นก้อน ใส
น้ำเชื่อม น้ำมัน และน้ำปูนใสลงในแป้ตะล่อมแป้และส่วนผสมต่าง ๆ ให้เข้ากันและนวด
จนกระทั่งแป้เกาะตัวเป็นก้อนเหนียวเหนียวไม่ติดมือทิ้งไว้ประมาณ 3 ชั่วโมง กลึงแป้ให้เป็นแท่ง
ยาว ตัดแบ่งเป็นท่อนขนาดพอเหมาะเพื่อนำไปห่อไส้ตามที่ต้องการ

หลังจากห่อไส้เรียบร้อยแล้วนำแป้ไปกดในพิมพ์แล้วนำไปทาไขมันเล็กน้อย ลักษณะของ
พิมพ์เป็นทรงกลม ด้านบนเป็นลายประเจี้นเป็นเส้นรอบวง ตรงกลางเป็นตัวหนังสือจีนที่มี
ความหมายเป็นมงคล ต่อจากนั้นก็นำไปอบในเตาระยะหนึ่งแล้วทาไข่แดงที่หน้าขนมเป็นชั้นบาง ๆ
นำเข้าเตาอบไฟอ่อน อีกครั้งจนสุกจึงยกออก

ขนมเปี๊ยะ หรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่าขนมเปีย ทำจากแป้สาลีผสมน้ำแล้วนวดแป้ให้เข้า
กันจนจับกันเป็นก้อน แบ่งแป้ออกเป็นสองส่วนสำหรับแป้ชั้นนอกและแป้ชั้นในคลึงแป้
ชั้นนอกและแป้ชั้นในออกเป็นแท่งกลมยาว แบ่งออกเป็นสองส่วน กดแป้เป็นแผ่นบาง ๆ วาง
แป้ชั้นตรงกลางแล้วหุ้มให้มิด คลึงแป้เป็นแผ่น นำไส้ที่เตรียมไว้ใส่ตรงกลางห่อด้วยแป้ให้

สนิท กดเป้งให้เป็นก้อนแบนหนาประมาณ 1 ใน 4 นิ้ว ทาหน้าด้วยไข่แดงตีจนเข้ากัน ต่อจากนั้น จึงนำไปอบในเตาอบ

2. อาหารคาว

ขาหมู ภาษาจีนออกเสียงว่า “จูถิ” ซึ่งเสียงอ่านพ้องกับคำว่า “ถิหมิง” แปลว่าได้รับการขานชื่อหรือสอบได้

หมู่นี้ ในการเซ่นไหว้ทุกโอกาสจะมีหมู่นี้ชิ้นใหญ่เป็นอาหารสำหรับเพื่อแสดงความสมบูรณ์ความมีอันจะกิน

ไก่นึ่ง ไก่นึ่งทั้งตัวเป็นอาหารเซ่นไหว้ชนิดหนึ่งที่ขาดไม่ได้ ทุกพิธีกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งไก่นี้ผู้ออกเสียงเป็นภาษาจีนว่า “กงจิ” ซึ่งมีเสียงพ้องกับคำว่า “กงหมิง” ที่แปลว่าตำแหน่งทางราชการ ยศศักดิ์ ดังนั้นไก่นี้จึงเป็นสัญลักษณ์ของตำแหน่งทางราชการด้วย สำหรับการเซ่นไหว้ของชาวไทยเชื้อสายจีนในปัจจุบันไม่คำนึงว่าเป็นไก่นึ่งหรือไก่นึ่ง

เป็ดนึ่ง เป็ดนึ่งทั้งตัวเป็นอาหารเซ่นไหว้อย่างหนึ่งที่เป็นที่นิยมของชาวไทยเชื้อสายจีน เพราะเป็ดออกเสียงภาษาจีนว่า “ยะ” ซึ่งมีความหมายในทำนองว่าสอบได้ตำแหน่งทางราชการ ในสมัยโบราณชาวจีนนิยมมอบเป็ดให้แก่ผู้ที่เดินทางไปสอบจอหงวนเพื่ออวยพรให้สอบได้

ปลาทั้งตัว การเซ่นไหว้ของชาวไทยเชื้อสายจีนในปัจจุบันนิยมใช้ปลาหมึกแทนปลาเพื่อแสดงถึงความสมบูรณ์

อาหารคาวที่ใช้เซ่นไหว้มีลักษณะเด่นเป็นเศษคือนิยมใช้ทั้งตัว ส่วนหมูตัวโตเกินไปจึงนิยมตัดให้มีลักษณะ เหมือนมีหัวมีหาง อีกประการหนึ่งการปรุงรสจะนิยมใช้วิธีนึ่งหรือต้มเป็นอาหารแห้ง

3. ผลไม้

ผลไม้ที่ใช้เซ่นไหว้ในพิธีกรรมต่าง ๆ นั้นจะเป็นผลไม้ที่สามารถหาได้ในฤดูกาลนั้น ๆ และจะต้องมีความหมายเป็นสิริมงคลเป็นสำคัญ

ส้มจีน ส้มออกเสียงเป็นภาษาจีนว่า “จี้” ซึ่งมีเสียงพ้องกับคำว่า “จี” ของคำว่า “จีเสียง” ที่แปลว่าเป็นสิริมงคล ดังนั้นส้มจึงเป็นสัญลักษณ์ของโชคลาภ หากเป็นส้มใบใหญ่ ๆ จะมีความหมายว่ามหาโชค ในวันตรุษจีนตั้งแต่วันแรกของปี ชาวไทยเชื้อสายจีนจะไปเยี่ยมเยียนกัน หมูญาดิมิตร เพื่ออวยพรปีใหม่แก่กัน การอวยพรปีใหม่จะต้องมีส้มใบใหญ่ ๆ 4 ผลพร้อมด้วย คำอวยพรที่เป็นสิริมงคล เช่น ให้สมปรารถนาในวันปีใหม่ หรือให้สมปรารถนาในหมื่นประการ ส่วนส้มลูกใหญ่ 4 ผลนั้นเป็นสัญลักษณ์ของมหาโชค ผู้ไปอวยพรจะกล่าวคำอวยพรพร้อมกับยื่นผลส้มสี่ผลให้ ผู้รับคำอวยพรก็จะรับส้มสี่ผลไว้แล้วหยิบไว้สองผล และมอบส้มของตนเองตอบแทนไปสองผลขึ้นคืนให้ผู้มาอวยพร เท่ากับเป็นการอวยพรกลับแก่ผู้มาอวยพรในลักษณะเดียวกัน นอกจากนั้นส้มยังเป็นสัญลักษณ์ของความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพราะจากลักษณะของส้ม

หนึ่งผลประกอบด้วยหลาย ๆ กลีบรวมกัน ดังนั้นการเซ่นไหว้จึงนิยมใช้ส้มเพื่อแสดงความสามัคคีในหมู่ญาติมิตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพิธีแต่งงาน และพิธีศพจะขาดส้มไม่ได้เลย

พุทรา พุทราอ่านออกเสียงตามภาษาจีนว่า “เจ้า” ซึ่งมีเสียงพ้องกับคำว่า “เจ้า” ที่แปลว่า รีบ เร็วเร็ววัน ดังนั้นพุทราจึงมีความหมายว่าเร็ววัน เช่นให้ มีบุตรในเร็ววัน ให้มีโชคลาภในเร็ววัน เป็นต้น

แอปเปิ้ล นิยมนำมาใช้เป็นของเซ่นไหว้เพราะแอปเปิ้ลเป็นสัญลักษณ์ของความอยู่เย็นเป็นสุข ในเทศกาลไหว้เจ้าประจำปีคณะกรรมการจัดงานจะนำแอปเปิ้ลที่ใช้เซ่นไหว้เจ้าให้ผู้ที่มาร่วมงานประมุข ทั้งนี้เนื่องจากเชื่อว่าหากได้รับประทานจะทำให้อยู่เย็นเป็นสุข

ลำไย ออกเสียงภาษาจีนว่า “ก้วยเอี้ยน” คำว่าก้วยมีเสียงพ้องกับว่า “ก้วย” ในคำว่า “ก้วยเจื้อ” ที่แปลว่ากุดบุตร ดังนั้นลำไยจึงมีความหมายว่าให้มีกุดบุตรมาก ๆ

ทับทิม เป็นผลไม้ที่มีเมล็ดมากจึงนิยมใช้เป็นสัญลักษณ์ในการอวยพรให้มีบุตรมาก ส่วนต้นทับทิมเป็นไม้ที่สามารถจัดสิ่งชั่วร้ายได้จึงนิยมปลูกไว้หน้าบ้าน

4. เครื่องดื่ม

เครื่องดื่มที่สำคัญในการเซ่นไหว้ของชาวไทยเชื้อสายจีนมี 2 อย่างคือชาจีนและ สุรา โดยน้ำชาเป็นเครื่องดื่มที่ชาวจีนนิยมนำมาเซ่นไหว้หลายตลอดมา นอกจากจะเป็นเครื่องดื่มชนิดหนึ่งแล้ว ชาจีนยังถือว่าเป็นของขวัญที่แสดงความเคารพนับถือ และถือเป็นเครื่องบูชาชนิดหนึ่ง ดังนั้นในการเซ่นไหว้เจ้าหรือเซ่นเซ่น ไหว้บรรพบุรุษ เครื่องดื่มที่ขาดไม่ได้คือ ชา,สุรา เป็นเครื่องดื่มที่ใช้เป็นสัญลักษณ์แสดงความเคารพนับถือ และแสดงความเป็นมิตรภาพระหว่างกันและกัน นอกจากนั้นชาวไทยเชื้อสายจีนถือว่าสุราเป็นยา ดังนั้นการเซ่นไหว้บรรพบุรุษจึงนิยมใช้เหล้า เพื่อแสดงว่าลูกหลานได้ปรนนิบัติโดยการให้รับประทานยาเมื่อเจ็บป่วย ในการเซ่นไหว้เจ้า สุราเป็นเครื่องดื่มที่จำเป็นอีกชนิดหนึ่ง ยกเว้นการเซ่นไหว้เจ้าแม่ทับทิม เจ้าแม่กวนอิม พระโพธิสัตว์ จะใช้อย่างเดียว

วัฒนธรรมด้านเครื่องมือเครื่องใช้และการแต่งกาย

คนจีนได้นำเอาเครื่องมือเครื่องใช้และเครื่องแต่งกายนานาชนิดเข้ามาเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตอย่างจีน ทำให้สิ่งเหล่านั้นเป็นที่นิยมแพร่หลายในภาคใต้ เช่น เครื่องมือในการหุงต้ม มีอ่างเหล้า (อั้งโล่) เจียนฉี่ (ตะหลิว) ลางซิ่ง (ลังถึง) เครื่องต้มยา เช่น จับเจี้ยว เครื่องใช้อื่น ๆ เช่น ชันต้อ (ตะเกียบ) สากี้ (ปิ้งกี้) สอบปู้เท่ (กระสอบป่าน) เปี้ยว (หมวกจีน) เข้ง (เข่ง) พอก (ที่เก็บอาหารที่ปรุงเรียบร้อยแล้ว) ฟ่องฉี่ (เบาะที่ใช้แทนเงินในการพนัน) ปอ (โป) ผ้าโพย (ผ้าผวย) ไกรบวง (กรรไกรแบบจีนใช้ตัดผ้า และตัดผม) เกี้ยว (คานหามจีน) เก๋หล้าง (ตะกร้าขังไก่) ปิ่น (ปิ่นปักผม) เลื้อก้วยเห้ง (เลื้อก้วยเฮง)

ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 4 และ 5 เด็ก ๆ ชาวจีนในเมืองสงขลา มักนิยมไว้ผมจุกและผมเปียแบบจีน ชายหนุ่มส่วนหนึ่งนิยมตัดผมสั้นเกรียนตลอดศีรษะไว้ไว้แต่ตรงกลางศีรษะเป็นจุกไว้ยาว

ราวไว้ให้ยาวแล้วรวบผมจากข้างหลังไปปล่อยไว้ทางด้านหลัง ส่วนผู้ใหญ่ที่สืบเชื้อสายมาจากชาวจีนผู้ชายนิยมนุ่งกางเกงไม่มีสาบ และรัดคอก สวมเสื้อแขนยาวมีกระเป๋าสองข้างที่เรียกว่าเสื้อกุยเฮง ส่วนผู้หญิงชาติที่มีวัฒนธรรมจีนผสมนิยมนุ่งโจร่งปาเต๊ะ สวมเสื้อสามส่วนผ้าลูกไม้ตัดครุฑปกาด เข็มขัดเงิน นาก หรือทองคำ และอาจห้อยพะวงกุญแจไว้ที่สะเอว การแต่งกายในพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวจีนเมืองสงขลา มีดังนี้

การแต่งกายในพิธีกรรมในรอบปี การแต่งกายในพิธีตรุษจีน หยวนเซียน เซ็งเม้ง สารทขนมจ้าง สารทจีน ไหว้พระจันทร์ จะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าชุดใหม่สีสันสดใส เพื่อความเป็นสิริมงคล ส่วนในเทศกาลกินเจแต่งกายด้วยเสื้อผ้าชุดสีขาวหรือไม่ก็แต่งด้วยเสื้อผ้าชุดใหม่ ในเทศกาลไหว้เจ้าประจำปีที่กินเจแต่งกายด้วยชุดขาว ส่วนผู้ที่มาร่วมงานแต่งชุดสวยงามสดใส

การแต่งกายในพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต การแต่งกายในพิธีแต่งงาน เจ้าบ่าวแต่งชุดสากลติดดอกไม้สีชมพูหรือสีแดงดอกใหญ่ที่อกเสื้อนอกด้านซ้าย ส่วนเพื่อนเจ้าบ่าวแต่งชุดสากลติดดอกไม้สีชมพูหรือสีแดงที่หน้าอกเสื้อนอกด้านซ้ายเช่นเดียวกับเจ้าบ่าวแต่ดอกไม้มีขนาดเล็กกว่า การแต่งกายของเจ้าสาวในวันแต่งงานจะแต่งชุดราตรียาวสีขาวหรือสีชมพู สวมถุงมือและมีที่คลุมศีรษะด้วยผ้าโปร่งสีเดียวกับชุด ผู้ร่วมพิธีคนอื่นๆ แต่งชุดสีสันสดใส

การแต่งกายในพิธีศพ การแต่งตัวให้ผู้ตายหลังจากเช็ดตัวให้ผู้ตายเรียบร้อยแล้วโดยใช้เสื้อและกางเกง 9 ตัว คือ เสื้อ 5 ตัว กางเกง 4 ตัว ชุดในสุดใช้ชุดสีขาว ชุดถัดมาใช้สีอะไรก็ได้แต่ยกเว้นสีดำและสีที่แสดงถึงความร้อนแรง เช่น สีแดง สีส้ม สีแสด เป็นต้น ชุดนอกสุดเป็นชุดจีนสีฟ้า สีน้ำตาล หรือสีทองอ่อน ถ้าเป็นผู้หญิงจะใช้สีน้ำเงินทั้งชุด ส่วนผู้ชายใช้เสื้อสีน้ำตาล กางเกงสีน้ำเงินหรือสีทอง

การแต่งกายของลูกหลานในพิธีศพโดยเฉพาะอย่างยิ่งในวันประกอบพิธีรดน้ำศพและวันเคลื่อนศพไปยังสุสาน ลูกชายและหลานชายคนโตสวมชุดขาวด้ายดิบเป็นชุดชั้นในและสวมชุดผ้าแนด สีน้ำตาลเป็นชุดชั้นนอก สวมหมวกผ้าแนดสีน้ำตาลทรงสี่เหลี่ยม เสื้อมิดู 5 ใบ ในถุงมิดูของ 5 อย่าง คือ เงินเหรียญ งาดำ ถั่วเขียว แป้งข้าวหมากหรือผงฟู และเม็ดลำไยแห้ง

ลูกสาวและลูกสะใภ้สวมชุดผ้าด้ายดิบสีขาวเป็นชุดชั้นในและสวมชุดผ้าแนดสีน้ำตาลเป็นชุดชั้นนอก คลุมศีรษะด้วยผ้าแนดสีน้ำตาลทรงสี่เหลี่ยม เสื้อมิดู 3 ใบ ในถุงมิดูของ 5 อย่าง คือ เงินเหรียญ งาดำ ถั่วเขียว แป้งข้าวหมากหรือผงฟู และเม็ดลำไยแห้ง

หลานใน (ลูกของลูกชาย) แต่งชุดขาว สวมหมวกผ้าแนดสีน้ำตาลทรงสี่เหลี่ยม

หลานนอก (ลูกของลูกสาว) แต่งชุดขาว สวมหมวกผ้าแนดสีน้ำตาลทรงสี่เหลี่ยม ที่หน้าหมวกติดสีแดง

ลูกเขย สวมชุดเสื้อคลุมยาวถึงข้อเท้า สีขาว หมวกผ้าด้ายดิบทรงสามเหลี่ยมสีขาวมีสีแดงติดที่หน้าหมวก หรืออาจใช้ผ้าสีแดงสะพายเฉียงก็ได้

แขกที่มาร่วมงานแต่งชุดดำ หรือกางเกงดำเสื้อขาว หรือชุดขาวติดปลอกแขนสีดำ

การแต่งกายไว้ทุกข์ของลูกหลาน ลูกชาย ลูกสาว ลูกสะใภ้ ดิดผ้าแนคที่ต้นแขนเสื้อ ผู้หญิงติดข้างขวา ผู้ชายติดข้างซ้าย ส่วนลูกหลานคนอื่น ๆ ให้ติดด้วยผ้าสีดำ หลังจากไว้ทุกข์ครบ 50 วัน หลานสาว หลานชาย หลานสะใภ้ เปลี่ยนไว้ทุกข์จากผ้าสีดำเป็นสีกรมท่า หลังจากไว้ทุกข์ครบ 70 วัน ให้ลูกชาย ลูกสาว ลูกสะใภ้ เปลี่ยนผ้าแนคเป็นผ้าสีดำ ผ้าไว้ทุกข์จะปลดออกเมื่อไว้ทุกข์ครบ 100 วัน

วัฒนธรรมทางด้านภาษา

ศิลาจารึกสำโรง

ศิลาจารึกสำโรง อยู่ที่ศาลเทพารักษ์ ริมถนนไทรบุรีใกล้สามแยกสำโรง อำเภอเมืองสงขลา ปัจจุบันสถานที่นี้อยู่ในเขตโรงพยาบาลประสาทสงขลา จารึกนี้จะมียอยู่ 3 หลัก คือ จารึกเป็นภาษาไทย 1 หลัก ภาษาจีน 1 หลัก และภาษามลายูจารึกด้วยอักษรยาวี 1 หลัก ศิลาจารึกแต่ละหลักเป็นหินแกรนิตขนาดกว้างประมาณ 75 เซนติเมตร สูง 150 เซนติเมตร สารสำคัญของจารึกทั้ง 3 หลักพ้องกัน

ที่จารึกเป็นภาษาไทยนั้นใช้ถ้อยคำภาษาใต้ ศิลาจารึกบอกศักราชไว้ว่าจารึกขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2388 อันเป็นรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วยเหตุที่พระสุนทรานุรักษ์ (บุญสังข์) ผู้ช่วยราชการสงขลา คิดจะบำเพ็ญกุศลสร้างสาธารณประโยชน์ คือ สร้างถนน บ่อน้ำ และสะพานข้ามคลองสำโรง จึงนำความขึ้นกราบเรียนพระยาวิเชียรคีรี (เถี้ยนเส้ง) เมื่อได้รับความเห็นชอบแล้วได้ชักชวนข้าราชการและชาวเมืองสงขลาทั้งไทย จีน และไทยมุสลิมร่วมกันบริจาคทรัพย์ได้ทั้งสิ้น 2312 เหรียญ 3 สลึง ให้ช่างจัดการก่อสร้างสิ่งดังกล่าวจนเสร็จเรียบร้อยแล้วจึงทำการฉลองเป็นการใหญ่ และได้จารึกไว้เป็นอนุสรณ์

จารึกเป็นภาษาไทย โกวิท คติการ ได้อ่านไว้เพียง 1 ใน 3 ของข้อความทั้งหมด ที่อ่านได้ไม่ตลอดเพราะบางแห่งมีรอยลบและบางแห่งก็เลอะเลือนจนไม่สามารถจะอ่านได้ ส่วนข้อความตอนหลังเป็นพลความ กล่าวคือเป็นรายนามของของบริจาคทรัพย์ช่วยเหลือในการสร้างสาธารณประโยชน์ ข้อความที่โกวิท คติการ อ่านจากภาษาถิ่นได้โดยเขียนเป็นภาษาไทยกลางมีเฉพาะบางคำได้คงไว้ตามเดิม ส่วนสำนวนโวหารนั้นคัดตรงตามที่ปรากฏในศิลาจารึก

โกวิท คติการ ได้อธิบายขยายความศิลาจารึกนี้ว่าสาธารณประโยชน์ทั้งห้าอย่างซึ่งสร้างพร้อมกันในครั้งนั้นคือ

1. ถนนจากสำโรง ขาวตั้งแต่สะพานจรดประตูเมืองสงขลา คือถนนไทรบุรีตอนสี่แยกทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของวัดโพธิ์ปฐมาวาสทุกวันนี้ ที่ตรงนี้เดิมมีประตูเมืองที่ชาวบ้านเรียกว่าประตูไชยสำถนนตั้งแต่ประตูเมืองจนถึงสำโรงนั้นเดิมคงเป็นทางเล็กๆเพิ่งสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2388 ดังกล่าวแล้ว ปรากฏในศิลาจารึกกว้าง 4 วา ยาว 80 เส้น

2. บ่อน้ำ มีอยู่ทางทิศเหนือและทิศใต้ของศิลาที่ไว้จารึกรวม 2 แห่งด้วยกัน

3. สะพาน คือ สะพานข้ามคลองลำโรง เดิมใช้ศิลาแลงปูเรียบด้วยไม้แก่น ต่อมาในปี พ.ศ.2451 เมื่อพระยาชลบุรณรัักษ์มาเป็นข้าหลวงเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลนครศรีธรรมราช ได้รื้อสะพานเดิมเสีย และได้สร้างสะพานคอนกรีตเสริมเหล็กขึ้นมาแทน และสมัยต่อมาได้ตกแต่งทันสมัยขึ้นดังที่เห็นอยู่ทุกวันนี้

4. ศาลา มีอยู่ 3 แห่งคือ ทางทิศเหนือของสะพานข้ามคลองลำโรง ห่างจากสะพาน ประมาณ 15 เส้น มีอยู่หลังหนึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของถนนไทรบุรีอยู่ใกล้กับศาลาที่ไว้ศาลาจาริก อีกหลังหนึ่ง (แต่ทั้ง 2 หลังนี้ถูกรื้อถอนไปหมดแล้วเพราะทรุดโทรมมาก) ส่วนอีกหลังหนึ่งอยู่ทาง ทิศใต้ของสะพานข้ามคลองลำโรง ตรง 3 แยก ส่วนศาลาทรายทางอื่นๆ นั้นจะสร้างพร้อมกันในคราวนี้หรืออย่างไร ในศิลาจารึกมิได้บอกว่ามีอยู่กี่แห่ง

5. ศาลเทพารักษ์ โกวิท คติการ เข้าใจว่าคงจะเป็นศาลาที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “ศาลา ทวด” ซึ่งสร้างแบบศาลเจ้าที่อยู่ใกล้กับป่าช้าจีนมาเก่า ริมถนนสายสงขลาไปตำบลทุ่งหวัง ส่วน แท่นสี่เหลี่ยมซึ่งอยู่ริมถนนไทรบุรีทางทิศตะวันออกใกล้กับศาลาที่ไว้ศาลาจาริกนั้น คงเป็นส่วน หนึ่งของโรงพระปรีด เป็นที่วางพระธาตุคราวงานฉลองดังที่กล่าวไปในศิลาจารึก แต่เดี๋ยวนี้แท่น สี่เหลี่ยมนี้ได้มีต้นไม้ขึ้นปกคลุมจนเกือบจะมองไม่เห็นเสียแล้ว

ข้อควรสังเกตคือจารึกที่เป็นภาษาไทยนั้น ตอนต้นเป็นคำร้อยแก้ว ต่อมาเป็นร้อย ถัด จากนั้นเป็นโคลงสี่สุภาพ 2 บท แล้วจึงเป็นรายชื่อผู้ร่วมบริจาคทรัพย์เพื่อสร้างสาธารณะประโยชน์

จารึกสำโรงที่เป็นอักษรจีน สุชาติ รัตนปราการ ได้อ่านและสรุปสาระสำคัญไว้ว่า ส่วนที่ 1 (แผ่นที่ 1) ว่าด้วยพระสุนทรานุรักษ์ปรารภที่จะสร้างสะพานสำโรงให้ถาวรแทนสะพานเก่าที่ ชำรุด เพื่อเป็นเกียรติอนุสรณ์แก่พระยาวิเชียรคีรีได้รับพระราชทานให้เลื่อนยศและเห็นว่าสะพาน เป็นสาธารณะประโยชน์ ควรเปิดโอกาสให้ผู้มีจิตศรัทธาได้มีส่วนร่วม จึงได้จัดให้มีการบริจาค และดำเนินการก่อสร้างจนเสร็จเรียบร้อยส่วนที่สองและสามเป็นรายชื่อผู้บริจาคส่วนที่ 4 แจ้ง ยอดเงิน รับ-จ่าย และสุดท้ายได้อธิษฐานให้บ้านเมืองร่มเย็น ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขฝนฟ้าตกต้อง ตามฤดูกาล

แผ่นศิลาจารึกอักษรจีน อนุสรณ์สร้างสถานสำโรง สงขลา อักษรจีนที่คัดลอกมา ปรากฏ ในกระดาดแผ่นที่ ๑ นั้นมีใจความย่อว่า พระสุนทรานุรักษ์ ปรารภที่จะสร้างสำโรงให้ถาวรแทน สภาพเก่าที่ชำรุด เพื่อเป็นเกียรติอนุสรณ์แก่เจ้าพระยาวิเชียรคีรีที่ได้พระราชทานให้เลื่อนยศและ เห็นว่าสถานเป็นสาธารณะประโยชน์ ควรเปิดโอกาสให้ผู้มีจิตได้ร่วมด้วยจึงได้จัดให้มีการรับ บริจาคและดำเนินการก่อสร้างจนเสร็จเรียบร้อย แผ่นที่ 2 และ 3 มีรายชื่อผู้บริจาค แผ่นที่ 4 แจ้ง ยอดรับ - จ่าย สุดท้ายได้อธิษฐานให้บ้านเมืองร่มเย็น ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข ฝนฟ้าตกต้องตาม ฤดูกาล

ภาษาจีน

ภาษาพูดของจีนชาวฮั่น(จีนแท้) มีหลายสำเนียงแตกต่างกันตามลักษณะภูมิประเทศที่กว้างใหญ่ไพศาล ภาษาจีนท้องถิ่น อาจแยกได้เป็น 8 สำเนียงคือ

1. ภาษาจีนกลาง คือ ภาษาชาติจีน(โก่วห่วย)เป็นภาษาบังคับให้พูดทุกท้องถิ่นทั่วไป ตามรายงานของนายเบริทซ์ ว่า ภาษานี้ประชากรจีนใช้ประมาณ 800 ล้านคน ชาวจีนทั่วไปว่า เป็นภาษาขุนนาง (ก๊วนฮว่า) ฝรั่งเศสเรียกว่า “แมนดาริน” ดร.ซุน ชัดเจนว่า คือ ภาษาจีนสามัญ(ผู้ทงฮว่า) ชาวจีนภาคใต้ว่าเป็นภาษาจีนเหนือ ทางกรจีนถือเอาภาษาจีนกรุงปักกิ่งเป็นภาษาจีนมาตรฐาน (ภาษาจีนกลาง)

2. ภาษาจีนเซี่ยงไฮ้ เป็นภาษาจีนท้องถิ่นที่นิยมพูดกันในห้องที่ ตั้งแต่นครเซี่ยงไฮ้ถึงมณฑลฮกเกี้ยน เพราะเป็นดินแดนเชื่อมต่อกันกับถิ่นที่พูดภาษาจีนกลาง

ภาษาจีนเซี่ยงไฮ้มีสำเนียงกึ่งเหนือกึ่งใต้ระหว่างสำเนียงจีนกลางกับสำเนียงจีนท้องถิ่นอื่นๆ คนที่พูดภาษาจีนเซี่ยงไฮ้ได้จึงมักจะพูดจีนกลางได้ด้วย ภาษาจีนเซี่ยงไฮ้ไม่นิยมพูดกันแพร่หลายในต่างประเทศ

3. ภาษาจีนแคะ (ฮากกา) เป็นภาษาจีนท้องถิ่นที่นิยมพูดกันมาก ครอบคลุมถึงพื้นที่ 5 มณฑล คือ กวางตุ้ง กวางสี ฮกเกี้ยน กังไส และหูหนาน (โชนาน)

กล่าวโดยสรุปภาษาท้องถิ่นของจีน อาจจำแนกเป็น 3 กลุ่ม ซึ่งภาษาแต่ละกลุ่มสามารถสื่อความหมายกันรู้เรื่อง โดยไม่ต้องเรียนใหม่ เพียงแต่ปรับสำเนียงพูดบางส่วนเท่านั้น ส่วนตัวอักษรจีนมีรูปลักษณะ และมาตรฐานเดียวกัน แต่อ่านออกเสียงแตกต่างกันตามสำเนียงแต่ละท้องถิ่น

4. ภาษาจีนแต้จิ๋ว เป็นภาษาจีนท้องถิ่นเมืองแต้จิ๋วทางภาคเหนือของมณฑลกวางตุ้ง ภาษาจีนแต้จิ๋วมีสำเนียงเหมือนกับภาษาจีนฮกเกี้ยนบ้าง สามารถพูดเข้าใจกันได้ดี

ชาวจีนแต้จิ๋วมีความสัมพันธ์กับกลุ่มชาวจีนฮกเกี้ยนที่อพยพมาอยู่เมืองแต้จิ๋ว ในสมัยปลายราชวงศ์ถึงปีพ.ศ. 1418 ในคราวที่กลุ่มกบฏหวางเซียนจื่อ เริ่มปฏิบัติการที่มณฑลเหอหนาน (โชนาน) และเข้ายึดมณฑลฮกเกี้ยน ต่อมาสมทบกับกลุ่มกบฏหวงเฉา ในปี พ.ศ.1418 มีผลให้ชนชาวจีนและในมณฑลเหอหนานอพยพเข้ามาอยู่ในภาคเหนือมณฑลกวางตุ้งอีกระลอกหนึ่ง และมีส่วนหนึ่งกระจายเข้าไปอยู่ในเมืองแต้จิ๋ว

ชาวจีนแต้จิ๋ว จึงพูดภาษาจีนแต้จิ๋วอันมีรากฐานภาษาจีนฮกเกี้ยนได้ และพูดภาษาจีนแคะก็ได้ อีกทั้งสามารถพูดภาษาจีนกลางได้โดยไม่ต้องเรียนใหม่ทั้งหมด เพียงแต่ปรับปรุงสำเนียงพูดบางส่วนเท่านั้น

5. ภาษาจีนไหหลำ เป็นภาษาจีนท้องถิ่นที่พูดกันบนเกาะไหหลำทางภาคใต้ของจีนปัจจุบัน สาธารณรัฐประชาชนจีนได้สถาปนาเป็นมณฑลไหหลำเมื่อวันที่ 13 เมษายน พ.ศ.2531 จีนไหหลำคือ จีนฮกเกี้ยนที่มาตั้งรกรากอยู่บนเกาะไหหลำมาแต่โบราณ ภาษาจีนไหหลำจึงเหมือนกับจีนฮกเกี้ยนเกือบทั้งหมด แม้จะมีสำเนียงเพี้ยนไปบ้าง

6. ภาษาจีนฮกเกี้ยน เป็นภาษาจีนท้องถิ่นมณฑลฮกเกี้ยน โดยถือเอาสำเนียงของชาวเมืองแวนโจว (จัวโจว) เป็นเกณฑ์มาตรฐาน ปัจจุบันเมืองนี้ คือ อำเภอจินเจียง (จินกั่ง) มณฑลฮกเกี้ยน

ภาษาจีนฮกเกี้ยน มีต้นกำเนิดร่วมสายสัมพันธ์กันมากกับภาษาจีนแต้จิ๋วและจีนไหหลำ ภาษาถิ่นทั้งสามนี้ จึงจัดให้เป็นภาษากลุ่มเดียวกัน ชาวจีนฮกเกี้ยนจึงสามารถสื่อสารภาษาจีนฮกเกี้ยนกับชาวจีนแต้จิ๋วและชาวจีนไหหลำ และเข้าใจกันได้อย่างดี

7. ภาษาจีนฮกจิ๋ว เป็นภาษาจีนท้องถิ่นเมืองฮกจิ๋วนครหลวงของมณฑลฮกเกี้ยน จัดเป็นภาษาจีนฮกเกี้ยนเหนือมีสำเนียงกึ่งๆระหว่างภาษาจีนเซียงไฮ้กับภาษาจีนฮกเกี้ยน

ภาษาจีนฮกจิ๋วไม่แพร่หลายมากนัก เพราะเป็นภาที่เรียนยากพูดยาก และฟังเข้าใจยากด้วยการเปล่งวาจาต้องกระดกปลายลิ้นมาก

8. ภาษาจีนกวางตุ้ง เป็นภาษาจีนท้องถิ่นที่ใช้กันในพื้นที่ส่วนใหญ่ของมณฑลกวางตุ้ง บางส่วนในมณฑลกวางสีและเกาะฮ่องกง จัดเป็นภาษาจีนท้องถิ่นที่ใช้มากที่สุด และกว้างไกลที่สุดในต่างประเทศโดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา ชาวต่างประเทศรู้จักภาษาจีนกวางตุ้งมากกว่าภาษาจีนท้องถิ่นอื่นๆ แม้ภาษาจีนกลางก็รู้จักในฐานะภาษาทางการ จึงเรียกภาษาจีนกลางว่า “ภาษาขุนนาง”

กล่าวโดยสรุป ภาษาท้องถิ่นของจีน อาจจำแนกเป็น 3 กลุ่ม ซึ่งภาษาแต่ละกลุ่มสามารถสื่อความหมายกันรู้เรื่องโดยไม่ต้องมาเรียนใหม่ เพียงแต่ปรับสำเนียงพูดบางส่วนเท่านั้น ส่วนตัวอักษรจีนมีรูปลักษณะอันเดียวกัน และในมาตรฐานเดียวกัน แต่อ่านออกเสียงแตกต่างกันตามสำเนียงแต่ละท้องถิ่น

ถึงแม้ว่าราษฎรในภาคใต้จะมีเชื้อสายจีนปะปนอยู่มาก ปรากฏว่าภาษาที่ใช้พูดจะเป็นภาษาไทย ราษฎรที่อายุต่ำกว่า 50 ปีน้อยคนที่จะพูดภาษาจีนได้อย่างคล่องแคล่ว ส่วนใหญ่จะรู้ศัพท์บางคำหรือไม่รู้จักคำศัพท์เลย ทั้งที่หน้าตาที่ดูเป็นจีน เพราะอิทธิพลของโรงเรียนไทย การศึกษาระดับประถมศึกษาที่บังคับให้เรียนภาษาไทยกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปไม่จำเป็นจะต้องพูดภาษาจีนก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุขและมีเกียรติ ถ้าหากพูดภาษาจีนปนภาษาไทย อาจจะมีความเข้าใจผิดว่าผู้พูดเรียนหนังสือน้อย หรือเป็นผู้มีปัญหาในเรื่องการใช้ภาษา กลายเป็นปมด้อยของผู้พูดไป

วัฒนธรรมด้านความเชื่อ

พิธีกรรมในรอบปีและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิตความเชื่อสายจีนใน อำเภอเมืองสงขลา พบว่าพิธีกรรมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความสำคัญของความเชื่อ 4 ประการ ดังต่อไปนี้

1.ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณ

1.1 ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณเทพเจ้าหรือเซียน

1.2 ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณของบรรพบุรุษ

1.3 ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณทั่วไป

2.ความเชื่อเกี่ยวกับชาติ- ภูพ

3. ความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์

3.1 ความเชื่อเกี่ยวกับโชคกลาง

3.2 ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องรางของขลัง

4. ความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์

4.1 ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ – ยาม

4.2 ความเชื่อเกี่ยวกับโชคชะตา

1. ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณ

ชาวจีนในเมืองสงขลามีความยึดมั่นในความเชื่อที่ว่าวิญญาณมีอยู่ในทุกที่ทุกแห่งและวิญญาณมีอิทธิพลต่อทุก ๆ สิ่ง ดังนั้นชาวไทยเชื้อสายจีนจึงต้องเคารพสักการะโดยการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ได้รับผลตอบแทนแต่สิ่งที่ดีและได้รับการคุ้มครองจากวิญญาณ

การเคารพบูชาวิญญาณของชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา จะไม่แยกว่าเป็นวิญญาณของจีนหรือของไทยขึ้นชื่อว่าเป็นวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ที่สิงสถิตอยู่ในที่นั้นแล้วก็จะเคารพยกย่องเท่าเทียมกัน

วิญญาณที่ชาวไทยเชื้อสายจีนให้ความเคารพยกย่องนอกจากวิญญาณของบรรพบุรุษแล้ว วิญญาณของบรรพบุรุษผู้ประกอบคุณงามความดีของประเทศชาติ ต่อสังคม และวิญญาณของบรรพบุรุษในตระกูลก็ได้รับการบูชาเช่น ไหว้มิได้ขาด เพราะเชื่อว่าวิญญาณเหล่านี้จะดูแลทุกข์สุขของลูกหลานมิได้จากไปไหน และวิญญาณเหล่านี้ยังมีความต้องการเหมือนมนุษย์ทั่วไป การปฏิบัติให้วิญญาณเหล่านั้นได้รับความสุขความพึงพอใจก็อำนวยความสะดวกประโยชน์ให้แต่ถ้าหากทะเลาะหรือปฏิบัติไม่เหมาะสมก็อาจนำความเดือดร้อนมาสู่ครอบครัวหรือสังคมได้

นอกจากนั้นชาวไทยเชื้อสายจีนเชื่อว่าในทุกที่ทุกหนทุกแห่งยังมีวิญญาณทั่วไปหรือวิญญาณร้ายเที่ยวระเห่เร่ร่อนอยู่ตามที่ต่าง ๆ วิญญาณเหล่านี้อาจจะเป็นวิญญาณของผู้ที่ถึงแก่กรรมตามที่สาธารณะหรือวิญญาณที่ถูกหลานทะเลาะไม่เช่นไรจึงได้รับความอดอยากหิวโหย เมื่อมีการเช่นไหว้ที่ใดก็จะคอยแย่งชิงหรือคอยได้รับความเดือดร้อน ดังนั้นชาวไทยเชื้อสายจีนจึงต้องทำบุญอุทิศไปให้เพื่อไม่ให้ก่อความวุ่นวายหรือแย่งชิงของเช่นไหว้ที่อุทิศให้บรรพบุรุษของตน

จากที่กล่าวมาข้างต้นจึงพอจะจำแนกวิญญาณตามความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลาได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ วิญญาณเทพเจ้าหรือเซียน วิญญาณบรรพบุรุษ และวิญญาณทั่วไป

1.1 วิญญาณเทพเจ้าหรือเซียน

เทพเจ้าหรือเซียนตามทัศนะของชาวไทยเชื้อสายจีนนั้นหมายถึงเทวดาซึ่งอาจจะเป็นเทวดาโดยกำเนิดหรือบรรพบุรุษผู้มีคุณธรรม ประกอบคุณงามความดี ทำคุณประโยชน์แก่ส่วนรวม ประเทศชาติ หรือพระศาสนา หรือผู้คุณวิเศษในทางใดทางหนึ่งประกอบกันเป็นผู้มีคุณธรรม บุคคล

เหล่านี้เมื่อถึงแก่กรรมไปแล้วก็จะได้รับการยกย่องเป็นเทพเจ้าหรือเซียนหรือเทวดา ในหนังสือไปยเซียนของจุนเซียนอธิบายว่าเซียนมี 5 พวก คือ

1. เซียนปีศาจ คือปีศาจที่สำเร็จฌาม หลุดพ้นจากอเวจีเป็นเจ้าผีไม่มีนามแต่มีรูป มีหน้าที่รายงานความชั่วร้ายทารุณที่มนุษย์ฝ่าฝืนคำสั่งสอนของลัทธิเต๋าไปยังเมืองนรก
2. เซียนมนุษย์ คือมนุษย์ที่สำเร็จฌามโลกีย์แต่ยังละกิเลสค้นหาไม่ได้
3. เซียนพิภพ คือเซียนที่มีอายุยืน
4. เซียนเจ้า คือ เซียนที่สำเร็จแล้วมีแต่วิญญาณ ไม่มีรูป สามารถไปได้ทั่วทั้งนรกและสวรรค์ มีหน้าที่รายงานความชอบขึ้นบนสวรรค์
5. เซียนสวรรค์ คือเซียนทั้งหลายที่อยู่บนสวรรค์มีเดชานุภาพครอบงำทั้งไตรจักร

เซียนทั้ง 5 พวกนี้เซียนเจ้าเซียนสวรรค์เป็นวิญญาณที่ชาวไทยเชื้อสายจีนเคารพบูชามากที่สุด เพราะสามารถให้คุ้มและโทษแก่มนุษย์ได้ เซียนเจ้าและเซียนสวรรค์ตามความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลาที่แสดงออกในพิธีกรรมในรอบปีและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิต จำแนกเทพเจ้าหรือเซียนเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เทพเจ้าชั้นต่ำ หมายถึงวิญญาณที่สถิตอยู่ตามบ้านเรือนหรือสถานที่ต่างๆ เทพชั้นนี้เหนือกว่าคนธรรมดาเพียงเล็กน้อยไม่ถือว่าสะอาดบริสุทธิ์นักเพราะยังรวมอยู่รวมอยู่กับมนุษย์และมีความเป็นอยู่เช่นเดียวกับมนุษย์ ศาลเจ้าของเหล่าเทพกลุ่มนี้มักอยู่เป็นบ้านเรือนศาลเล็ก ๆ วางอยู่บนพื้นบ้าน เทพเจ้ากลุ่มนี้ได้แก่ เจ้าเตาไฟ หรือเจ้าครว หมายถึงเทพเจ้าประจำครัวไฟสถิตอยู่กับเตาไฟทุกครอบครัวยมีหน้าที่คอยจดบันทึกความดีความชั่วของบุคคลในครอบครัวเพื่อรายงานต่อองค์เง็กเซียนฮ่องเต้เป็นประจำทุกปีในวันตรุษจีนหรือปีใหม่ อาฟัวหรือแม่ซื่อ หมายถึง เทพเจ้าประจำที่นอนของเด็กมีหน้าที่ปกป้องคุ้มครองเด็กตั้งแต่ 1 เดือน ถึง 15 ปี พระภูมิเจ้าที่ประจำบ้าน หมายถึง พระภูมิเจ้าที่ประจำครอบครัวยมีหน้าที่ปกป้องคุ้มครองสมาชิกในครอบครัวนั้น ๆ

กลุ่มที่ 2 เทพเจ้าชั้นรอง หมายถึง เทพเจ้าที่ล่องลอยไปตามที่ต่างๆ แม้ว่าจะมีอิทธิฤทธิ์กว่าเทพชั้นแรกแต่ยังไม่ยิ่งใหญ่เท่าไรนัก ได้แก่ วิญญาณเจ้าที่เจ้าทาง เจ้าป่าเจ้าเขา ทั่วไบนั่นเอง เทพเจ้าชั้นนี้ได้แก่ แป๊ะก๊ง หมายถึงพระภูมิเจ้าที่ที่มีหน้าที่รักษาสถานที่สาธารณะเล็ก ๆ เช่น สุสาน ปูน เล้าก๊ง หมายถึง พระภูมิเจ้าหน้าที่มีหน้าที่รักษาประจำเมืองเซียงกง หมายถึง เจ้าพ่อหลักเมืองมีหน้าที่ให้ความคุ้มครองประจำเมือง

กลุ่มที่ 3 เทพเจ้าชั้นสูง หมายถึง เทพเจ้าผู้มีคุณธรรมเป็นเลิศได้แก่วิญญาณของบรรพบุรุษผู้มีคุณธรรม ประกอบคุณงามความดี ทำคุณประโยชน์แก่สังคมและพระศาสนาหรือผู้ทรงคุณวิเศษในทางใดทางหนึ่งควบคู่กับคุณธรรม เทพเจ้าเหล่านี้สถิตอยู่ตามศาลเจ้าที่ผู้มีจิตใจศรัทธาเลื่อมใสสร้างถวาย ศาลเจ้าของเทพเจ้ากลุ่มนี้มีลักษณะเป็นที่ก่อสร้างขนาดใหญ่ที่ตั้งของเช่นไหว้และที่สำคัญประกอบพิธีกรรมอื่น อนึ่งวิญญาณของเทพเจ้าชั้นสูงเป็นบุคคลในนิทาน ตำนานนิยายอิงพงสาวดาร หรือเป็นบุคคลในประวัติศาสตร์ก็ได้ วิญญาณเทพเจ้าเหล่านี้ได้แก่ กวนอู เทพเจ้าแห่ง

ความซื่อสัตย์ ฉันทะ – ยูชิทัว เทพเจ้าแห่งความจงรักภักดี เจ้าแม่ทัพทิม เทพเจ้าแห่งความเมตตา พระถังซัมจั๋ง เท็งเจีย เจ้าพ่อเสือ เทพเจ้าผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา ปู่ทวดเขาแดง ปู่ทวดเขาเขียว เทพเจ้าผู้มีเมตตาธรรม เป็นต้น

กลุ่มที่ 4 เทพเจ้าชั้นสูง หมายถึงพระพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์ เจ็กเซียนฮ่องเต้ เทพสูงสุดของศาสนาเต๋า เป็นต้น

1.2 ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณของบรรพบุรุษ

ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณบรรพบุรุษของชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา นั้นมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันมาก พวกเขาเชื่อว่าหากวิญญาณของบรรพบุรุษไม่ได้รับการเคารพบูชา แล้วลูกหลานที่มีชีวิตอยู่จะได้รับความเดือดร้อน ในทางตรงกันข้าม หากลูกหลานเช่นไหว้บูชาอย่างเหมาะสมก็อาจจะปกป้องคุ้มครองญาติและลูกหลานให้ประสบความสุข ประกอบกับอิทธิพลคำสอนของขงจื้อเกี่ยวกับความกตัญญูต่เวทีโดยการปรนนิบัติบิดามารดาทั้งที่เมื่อมีชีวิตอยู่และการเซ่นไหว้ในโอกาสต่าง ๆ หลังจากบิดามารดาถึงแก่กรรมไปแล้วอย่างเหมาะสม นับได้ว่าความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาบรรพบุรุษของชาวไทยเชื้อสายจีนมีความสำคัญต่อสวัสดิภาพของครอบครัวและวงศ์ตระกูลเป็นอย่างมาก

การแสดงออกถึงความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณบรรพบุรุษของชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา นอกจากจะเซ่นไหว้ประจำวันแล้วยังเซ่นไหว้เป็นกรณีพิเศษเนื่องในเทศกาลสำคัญในรอบปีและพิธีกรรมที่สำคัญเกี่ยวกับชีวิต

1.3 ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณทั่วไป

เป็นความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณที่เร่ร่อนอยู่ตามสถานที่ต่างๆ หรือเป็นวิญญาณจรจัดที่ไม่สามารถเข้าไปแย่งของเซ่นไหว้ที่อุทิศให้บรรพบุรุษและเทพเจ้า และเป็นวิญญาณที่ชาวจีนไม่ค่อยเคารพนับถือแต่ก็มีได้หลบหลู่

2. ความเชื่อเกี่ยวกับชาติ - ภพ

ชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา มีความเชื่อเกี่ยวกับโลกหน้าและชีวิตหลังความตายคือโลกของวิญญาณ พวกเขาเชื่อว่าในโลกของวิญญาณก็มีความจำเป็นต้องกินต้องใช้เหมือนโลกมนุษย์ ดังนั้นจึงพยายามอำนวยความสะดวกแก่วิญญาณให้มากที่สุดด้วยการ เซ่นไหว้ ในเทศกาลต่างๆ ตลอดทั้งโอกาสสำคัญในชีวิตเพื่อว่าวิญญาณเหล่านั้นจะได้อำนวยความสะดวกด้วย

พิธีกรรมสำคัญที่แสดงให้เห็นความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย คือการเซ่นไหว้เจ้า และเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษด้วยอาหารคาวหวาน ผลไม้ เครื่องดื่ม สิ่งของเครื่องใช้ เงินทอง (ทำด้วยกระดาษ) เนื่องในเทศกาลตรุษจีน หยวนเซียว เซ็งเม้ง สารทขนมจ้าง สารทจีน ไหว้พระจันทร์ กินเจ และไหว้เจ้าประจำปี รวมทั้งการบอกกล่าวและแสดงความขอบคุณเนื่องในโอกาสสำคัญของชีวิต เช่น รับขวัญเด็ก ผ่านช่วงอายุ แต่งงาน และแซ่บ นอกจากนั้นในเทศกาลตรุษจีน สารทจีน ไหว้เจ้า

ประจำปีชาวไทยเชื้อสายจีนยังอุทิศส่วนกุศลแก่วิญญาณทั่วไปและวิญญาณจรจัดไม่ให้คอยหากอีกด้วย

ความเชื่อเกี่ยวกับชาติ – ภาพของชาวไทยเชื้อสายจีนที่แสดงออกทางพิธีกรรมเด่นชัดวิธีหนึ่งคือ พิธีศพ เมื่อมีบุคคลในครอบครัวถึงแก่กรรมสิ่งแรกที่จะปฏิบัติต่อศพคือ การเช็ดตัวศพด้วยน้ำอุ่นหรือสุราขาวเพื่อให้ร่างกายของศพสะอาดบริสุทธิ์ หลังจากเช็ดตัวให้ศพแล้วก็จะแต่งตัวโดยใช้เสื้อผ้ากางเกง ๕ ตัว คือ เสื้อ ๕ ตัว กางเกง ๔ ตัว ชุดในสุดใช้สีขาว ชุดถัดมาชุดอะไรก็ได้ยกเว้นสีดำ เชื่อกันว่าหากใช้สีดำ ชาติหน้าเกิดมาบุคคลนั้นจะมีชีวิตมีดมน และสีที่แสดงความร้อนแรง เช่น สีแดง สีส้ม สีแสด เชื่อกันว่าหากใช้สีเหล่านี้ชาติหน้าเกิดมาชีวิตจะเร่าร้อนไม่เป็นสุข นอกจากนั้นจะห้ามใช้ผ้าขนสัตว์ เชื่อกันว่าชาติหน้าเกิดมาจะเป็นสัตว์

เมื่อแต่งตัวให้ผู้ตายเรียบร้อยแล้วก็จะให้ผู้ตายถือพัดสีขาวห่อด้วยผ้าขาวมีพระนามของพระพุทธเจ้า ส่วนหนังสือที่เป็นบทสวดจะนำไปไว้กลางแจ้ง เช่น ใหว่ด้วยขนมถั่วตัดแล้วเผาไฟ ทั้งนี้เพราะเชื่อกันว่า หนังสือที่เป็นบทสวดจะเป็นเครื่องนำทางให้ผู้ตายตอนเดินทางไปเฝ้าพระพุทธเจ้า

ก่อนที่จะยกศพใส่โลง ลูกชายคนแรกจะเช่นใหว่โลงเปล่าเสียก่อนแล้วใช้กระดาดฟางปู 1 ชั้น ชั้นถัดขึ้นมาปูด้วยกระดาดเงินกระดาดทอง บางรายอาจจะใช้เสื้อผ้าของผู้ตาย และใส่เครื่องใช้ประจำตัวของผู้ตายลงไปด้วย ต่อจากนั้นจึงยกศพใส่โลงแล้วคลุมด้วยกระดาดเงินกระดาดทองทั้งตัว ยกวันใบหน้า การใส่กระดาดเงิน กระดาดทอง เสื้อผ้า สิ่งของเครื่องใช้ ประจำตัวของผู้ตาย เพื่อให้ผู้ตายสามารถหยิบใช้ได้สะดวกเมื่อมีความจำเป็นในโลกของวิญญาณ

การไว้ศพจะไว้ 3 – 7 วัน นับแต่คืนแรกที่ตั้งศพ ทุกคืนจะมีการสวดอภิธรรมและในคืนสุดท้ายก่อนวันส่งศพลูกหลานจะประกอบพิธีกึ่งเด็กเพื่อประกอบกุศลกรรมแทนวิญญาณของผู้ตาย ใหว่วิญญาณของผู้ตายได้รับความสุข ความสงบในปรภพและช่วยใหว่วิญญาณของผู้ตายมีความบริสุทธิ์

หลังจากพิธีฝังศพเรียบร้อยแล้ว ลูกชายคนโตจะนำกระดาดรูป และรูปถ่ายของผู้ตายกลับบ้านและตลอดระยะเวลาหนึ่งร้อยวันนับจากวันตาย ลูกสะใภ้คนโตหรือหลานสะใภ้คนโตจะต้องเช่นใหว่ทุกวันทั้งตอนเช้าและตอนบ่าย

3. ความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์

ไสยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยอิทธิปาฏิหาริย์ เวทย์มนตร์คาถา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือสิ่งลึกลับที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ และโซกลาง คติความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์มีวัตถุประสงค์ ๒ ประการคือ เพื่อนำทางซึ่งความโชคดี ความสำเร็จ ความสุข และความปลอดภัย และเพื่อทำลายหรือขจัดปัดเป่าสิ่งอัปมงคลและภัยพิบัติทั้งปวง

สำหรับความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ของชาวไทยเชื้อสายจีนจะเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษและนักบวช หรือผู้รู้ในลัทธิเต๋าสมัยใหม่

ความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ของชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลาที่ปรากฏในพิธีกรรมในรอบปีและพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตมีดังต่อไปนี้

3.1 ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลาง

โชค หมายถึง สิ่งที่น่าผลมาให้โดยคาดหมายได้ยาก ส่วนลาง หมายถึง เครื่องหมายที่ปรากฏให้เห็นโดยอาจจะบอกผลดีหรือผลร้าย ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลางที่ปรากฏในพิธีกรรมในรอบปีและพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตมีดังนี้

1. เทศกาลตรุษจีน ก่อนถึงวันตรุษจีน 1 สัปดาห์ ชาวไทยเชื้อสายจีนจะปิดกวาดบ้านเรือนเพื่อจัดฝุ่นละอองและสิ่งสกปรกให้หมดไป ถือกันว่าการทำความสะอาดในวันนี้เป็นการขจัดสิ่งชั่วร้ายในปีเก่าให้หมดไป เมื่อถึงวันสิ้นปีถือกันว่าเป็นวันไหว้หลังจากเสร็จพิธีแล้วตอนเย็นผู้ใหญ่จะใช้จ่ายเงินแต๊ะเอีย (เงินขวัญถุง) ถ้าเป็นเด็กเล็กๆ ผู้ใหญ่จะใส่กระดาสีแดง เรียกว่า อั่งเปา (ซองสีแดงที่แสดงความเจริญ) การใช้กระดาสีแดงใส่เงินแต๊ะเอีย ถือว่าเป็นสิริมงคลหมายถึงความยั่งยืน

วันขึ้นปีใหม่ซึ่งชาวไทยเชื้อสายจีนถือว่าวันนี้เป็นวันมงคล พวกเขาจะงดเว้นการทำงานทุกอย่าง เช่น ไม่กวาดบ้านเชื่อว่าหากกวาดบ้านในวันนี้เป็นการกวาดโชคลาภออกจากบ้าน ไม่ทำภาชนะแตก เชื่อว่าจะทำให้ปีสมาชิกในครอบครัวเกิดความแตกแยก ไม่ใช้มีดหรือของมีคมทุกชนิดเชื่อว่าเป็นการตัดโชคลาภ ไม่ทำงานใดๆ เชื่อว่าใครทำงานในวันนี้จะต้องทำงานหนักไปตลอดปี ในวันหยุดงานปีใหม่ชาวไทยเชื้อสายจีนจะไปอวยพรแก่กันโดยใช้ส้มจีน 4 ผล ส้มจีนภาษาจีนเรียกว่าได้ก๊ีกพ้องความหมายกับได้ก๊ีกที่แปลว่าดีมากด้วย ส่วนเลขสี่เป็นเลขมงคลของจีนเพราะพ้องเสียงกับคำว่าสี่ในภาษาจีนที่แปลว่ามงคล นอกจากนั้นส้มจีนยังเป็นสัญลักษณ์ของความสามัคคีอีกด้วย ดังนั้นการให้ส้มจีนกันในวันปีใหม่จึงเท่ากับการอวยพรในสิ่งที่เป็นสิริมงคลแก่กัน

หลังจากหยุดงานในวันปีใหม่วันแรกที่เริ่มทำงานชาวไทยเชื้อสายจีนจะนำตัวหนังสือจีนเขียนบนกระดาษสีแดง 4 ตัวติดสองข้างประตูหน้าบ้าน ตัวหนังสือของจีนสี่ตัวมีความหมายในทางที่เป็นมงคล เช่น อยู่เย็นเป็นสุข คำขายร่ำรวย เป็นต้น เชื่อกันว่าจะทำให้การประกอบอาชีพประสบความสำเร็จ ครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุข สุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ และเงินทองไหลมา

เทมา

2. เทศกาลสารทขนมจ้าง ในเทศกาลสารทขนมจ้างชาวไทยเชื้อสายจีนเชื่อว่าหากได้รับประทานขนมจ้างที่ใช้ในการเซ่นไหว้เจ้าหรือบรรพบุรุษถือว่าเป็นสิริมงคล ทำให้ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ

3. เทศกาลไหว้พระจันทร์ ในเทศกาลวันไหว้พระจันทร์ชาวไทยเชื้อสายจีนเชื่อว่าส้มโอที่ไหว้พระจันทร์นั้นหากนำมาผ่าปรากฏว่าภายในส้มแอ่งหนึ่งถือว่าเป็นนิมิตหมายแห่งความโชคดีหญิงสาวจะนำเปลือกส้มโอมาลูหน้าเชื่อว่าจะทำให้ผิวพรรณผุดผ่องขึ้น นอกจากนั้น

เชื่อว่าการได้รับประทานเนื้อส้มโอหรืออาหารที่เช่นไหว้พระจันทร์จะทำให้ผิวพรรณเปล่งปลั่ง
ดวงตามีประกายสดใส

4. พิธีรับขวัญเด็ก เมื่อครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายจีนมีหลานคนแรกหาก
เป็นผู้หญิงจะรับขวัญด้วยกาน้ำร้อน(เตา) เชื่อกันว่าหลานคนต่อไปจะเป็นผู้ชายเพราะลักษณะ
ของกาน้ำร้อนมีพวยเปรียบเสมือนอวัยวะเพศชาย ทั้งนี้เนื่องจากชาวไทยเชื้อสายจีนถือว่าลูกชาย
เป็นผู้สืบสกุลจึงเห็นความสำคัญของเพศชายมากกว่าเพศหญิง นอกจากนั้นเมื่อมีหลานชายหากเป็น
ลูกสาวยายจะต้องรับขวัญทุกครั้งจนกว่าจะมีหลานชายเมื่อใดมี หลานชายยายก็ไม่ต้องรับขวัญคน
ต่อไป

5. พิธีผ่านช่วงอายุ การประกอบพิธีผ่านช่วงอายุเมื่อเด็กมีอายุครบ 15 ปี
บริบูรณ์ พ่อ แม่เด็กจะให้รับประทานเครื่องในหมูครบทุกส่วนทั้งนี้เชื่อว่าจะทำให้เด็กเปลี่ยนสภาพ
ร่างกายเป็นผู้ใหญ่ครบทุกส่วนของร่างกายจะได้เป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์

6. พิธีแต่งงาน สิ่งของต่าง ๆ ที่ใช้ในพิธีแต่งงานนิยมให้มีเป็นจำนวนคู่ เช่น
4 หรือให้มีจำนวนลงท้ายด้วยเลขเก้า เพราะชาวไทยเชื้อสายจีนถือว่าเลข 4 และเลข 9 เป็นเลข
มงคล เทียนที่ใช้ในพิธีแต่งงานจะใช้เทียนสีแดงขำไม้ไผ่เพราะเชื่อว่าขำไม้ไผ่นั้นเป็นสัญลักษณ์
แทนเพศชายซึ่งจะนำแต่สิ่งดีมาให้และการใช้เทียนสีแดงนั้นเพราะสีแดงหมายถึงความยินดี ความดี
ใจ ความมีชีวิตชีวา

ในพิธีแต่งงานนิยมใช้ใบทับทิมหรือ ใบเชียงคำ ทัดหูคู่บ่าวสาวหรือใส่ในหมอนำมนต์
เชื่อกันว่าเป็นไม้มงคลช่วยขจัดสิ่งชั่วร้ายทั้งปวงได้

7. พิธีศพ ในพิธีศพทันทีที่สมาชิกในครอบครัวถึงแก่กรรมสมาชิกใน
ครอบครัวจะปลดเครื่องตกแต่งบ้านที่มีสีสดฉูดฉาดออกแล้ว แจ้งข่าวการถึงแก่กรรมแก่สมาคมที่ผู้ตาย
เป็นสมาชิกอยู่ต่อจากนั้นเจ้าหน้าที่ของสมาคมก็จะแจ้งข่าวแก่ลูกหลานของผู้ตายอื่น ๆ รวมทั้ง
ญาติมิตรเพื่อทราบถึงการจากไป การแจ้งข่าวการตายผู้แจ้งข่าวจะนำป้ายสีแดงคู่หนึ่งผูกที่ประตู
บ้านของผู้รับข่าวและผู้รับข่าวจะไม่เชิญเข้าบ้านเพราะถือว่าไม่เป็นสิริมงคล ถ้าผู้รับข่าวเป็น
ลูกหลานของผู้ตายผู้รับข่าวก็จะให้ผู้ส่งข่าวดื่มน้ำเปล่าเพื่อแก้เคล็ดและมอบอั่งเปาเป็นการตอบแทน

การตอกตะปูปิดฝาโลงศพผู้ตอกจะกล่าวคำที่เป็นมงคลแก่ผู้ตายและลูกหลานที่มีชีวิตอยู่
เช่น ให้อยู่เย็นเป็นสุข ให้มีโชคลาภ ให้ความเจริญรุ่งเรือง เป็นต้น และการตอกตะปูปิดฝาโลง
จะต้องเหลืงตะปูไว้ส่วนหนึ่งทุกตัว เชื่อกันว่าส่วนที่เหลือนั้นเพื่อให้ลูกหลานเจริญรุ่งเรืองในภาย
หน้า

ในการเช่นไหว้หน้าโลงศพสิ่งที่ขาดไม่ได้คือ ขนมห้วยปู หรือชาลาเปา หรือหม่านโถ ถั่ว
เขียว เม็ดสาธุ ข้าวเปลือก แป้งข้าวหมาก ของเช่นไหว้ดังกล่าวเชื่อว่าจะทำให้ลูกหลานมีความ
เจริญรุ่งเรืองและมีความก้าวหน้าในหน้าที่การงานมีลูกหลานสืบสกุลมากมาย

การประกอบพิธีงเด็กให้ผู้ตายและพิธีฝังศพลูกหลานจะมีถุงคนละ 5 ใบ และในถุงแต่ละใบใส่ของ 5 อย่างคือ เงินเหรียญ งาดำ ถั่วเขียว แป้งข้าวหมาก เม็ดลำไย เชื่อว่าจะทำให้ลูกหลานร่ำรวย มีลูกหลานสืบสกุลไม่มีที่สิ้นสุด การประกอบอาชีพมีแต่ความเจริญรุ่งเรืองเหมือนเม็ดถั่วเขียว ข้าวเปลือก แม้เพียงกำมือเดียวสามารถขยายพันธุ์ได้มากมาย เม็ดสาธูและแป้งข้าวหมากทำให้เฟื่องฟู

ชุดที่ลูกหลานสวมใส่ในวันประกอบพิธีงเด็กและวันส่งศพจะไม่นำกลับบ้านหลังจากฝังศพเรียบร้อยแล้วจะผลัดเปลี่ยนทันทีถือว่าเป็นสิริมงคลสำหรับสมาชิกในครอบครัวเพราะชุดดังกล่าวเป็นสัญลักษณ์ของการจากไป

ในช่วงระยะเวลาที่ไว้ทุกข์ให้แก่บรรพบุรุษ ห้ามลูกหลานตัดผมตัดเล็บเพราะถ้าตัดผมตัดเล็บในช่วงเวลาดังกล่าวจะทำให้เจ็บเข้าตาบรรพบุรุษเชื่อว่าชาติหน้าบรรพบุรุษจะเกิดมาตาบอด

3.2 ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องรางของขลัง

เครื่องรางหมายถึงของที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและสามารถป้องกันอันตรายจากอำนาจเหนือธรรมชาติได้ ส่วนของขลังหมายถึงความศักดิ์ของสิ่งของที่ได้รับการปลุกเสกหรือลงคาถาอาคมแล้ว คำสองคำนี้มักเรียกรวมกันไปว่าเครื่องรางของขลัง ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องรางของขลังที่ปรากฏในพิธีกรรมในรอบปีและพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับเครื่องรางของขลังที่ใช้ป้องกันภูตผีปีศาจหรือสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ จากอำนาจเหนือธรรมชาติดังต่อไปนี้

1. พิธีไหว้เจ้าประจำปี ในพิธีไหว้เจ้าประจำปีก่อนที่จะก่อกองไฟเพื่อประกอบพิธีลุยไฟ สะเดาะเคราะห์เจ้าในร่างทรงจะรำมนต์เพื่อขับไล่สิ่งชั่วร้ายทั้งปวงให้หลีกหนีไปและจะฝังใบทับทิมหรือ ใบเชยงฉาวที่เสกภูมิไฟเพื่อป้องกันไม่ให้สิ่งชั่วร้ายกลับมารบกวนในที่นั้นอีกเชื่อว่าการกระทำดังกล่าวทำให้กองไฟที่ก่อขึ้นมาบริสุทธิ์

ชาวไทยเชื้อสายจีนมีความเชื่อว่าสิ่งของที่ประกอบพิธีของเจ้าหรือเขียนในร่างทรงเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นสิริมงคลถ้าหากนำไปไว้ที่บ้านถือว่าเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัวและยังสามารถป้องกันภูตผีปีศาจ ตลอดจนทั้งวิญญาณชั่วหลายทั้งหลายได้ สิ่งของต่าง ๆ ดังกล่าวมีดังต่อไปนี้

ในพิธีไหว้เจ้าประจำปีเจ้าหรือเขียนในร่างทรงจะมอบยันต์หรือผู้แก่ผู้สนใจ ลักษณะของยันต์หรือผู้ทำด้วยกระดาษสีแดง สีเหลือง หรือสีเขียวเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า เจ้าหรือเขียนร่างทรงจะเขียนหรือประทับชื่อของเจ้าของภาษาจีนด้วยหมึกจีนสีดำหรือแดง เชื่อกันว่าสามารถใช้ป้องกันสิ่งชั่วร้ายได้ ชาวไทยเชื้อสายจีนนิยมนำไปติดไว้เหนือประตูหน้าบ้าน

ธงประจำศาลเจ้าที่ใช้ประกอบพิธีไหว้เจ้าประจำปีซึ่งประดับที่เสาภูมิเทวดา เสาภูมิไฟและคานหามของเจ้าหรือเขียนเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นที่ต้องการของชาวไทยเชื้อสายจีนเพื่อนำไปติดไว้เหนือประตูบ้าน ลักษณะของธงเป็นธงสามชายทำด้วยผ้าสีเขียว สีแดง หรือสีเหลืองตรงกลางพื้น

รงเขียนชื่อศาลเจ้าหรือชื่อของเจ้า นอกจากนั้นอาจจะมีรูปหงส์หรือมังกรเป็นส่วนประกอบ ธงดังกล่าวนี้คณะกรรมการจัดงานจะนำออกประมูลราคาในวันสุดท้ายของงาน

เก้าอี้ที่เสากุมิเทวดาที่เป็นที่ประทับของเจ้าใหญ่ในพิธีไหว้เจ้าประจำปีเชื่อว่ามีพลังศักดิ์สิทธิ์ใครได้ไปเป็นกรรมสิทธิ์จะเป็นสิริมงคลแก่ครอบครัว ดังนั้นเมื่อเสร็จพิธีจึงต้องประมูลราคาแข่งขันด้วยราคาแพง หากใครได้ไปเป็นกรรมสิทธิ์เท่ากับได้อันเชิญเทพเจ้าไปสถิตในบ้านของตน

เก้าอี้จากกองไฟที่ประกอบพิธีลุยไฟสะเดาะเคราะห์ในพิธีไหว้เจ้าประจำปีเชื่อว่าจะมีความศักดิ์สิทธิ์สามารถป้องกันสิ่งชั่วร้ายได้เพราะผ่านการประกอบพิธีของเจ้าหรือ เขียนมาแล้วจึงนิยมนำไปฝังไว้รอบบ้าน

2. พิธีแต่งงาน ด้นทับทิมหรือด้นเชียงฉ่าวสามารถป้องกันภูตผี ปีศาจและสิ่งชั่วร้ายได้ ดังนั้นในพิธีแต่งงานจึงนิยมนำยอดทับทิมและเชียงฉ่าวใส่ในเชียวที่ใส่ของหมั้นทุกชั้นและในวันที่เจ้าสาวเดินทางกลับบ้านเจ้าบ่าววันแต่งงานก่อนจะเคลื่อนพ่อเจ้าสาวจะพรมน้ำมนต์ให้เจ้าสาว ในน้ำมนต์จะใส่ใบทับทิมและใบเชียงฉ่าวเพื่อป้องกันสิ่งอัปมงคล นอกจากนั้นหลังจากคู่บ่าวสาวไหว้บรรพบุรุษแล้วพ่อแม่ของเจ้าบ่าวจะนำใบทับทิมหรือใบเชียงฉ่าวทัดหูคู่บ่าวสาวเพื่อเป็นสิริมงคล

3. พิธีศพ ในพิธีศพน้ำที่ใช้เช็ดตัวผู้ตายก่อนจะแต่งกายให้ผู้ตายนั้นจะใส่ใบทับทิมหรือใบเชียงฉ่าวเพื่อให้หน้านั้นบริสุทธิ์ปราศจากสิ่งชั่วร้ายเมื่อนำไปเช็ดตัวผู้ตายจะทำให้ผู้ตายบริสุทธิ์ด้วย นอกจากนั้นผู้ที่ไปร่วมพิธีฝังศพเมื่อกลับถึงบ้านจะต้องล้างหน้าที่แช่ด้วยใบทับทิมหรือใบเชียงฉ่าวเพื่อขับไล่วิญญาณร้ายที่อาจติดตามมา

4. ความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์

ความเชื่อทางโหราศาสตร์เป็นความเชื่อเกี่ยวกับอนาคต ทำนายเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในวันข้างหน้า ผู้มีบทบาทในเรื่องนี้คือโหร คำทำนายของโหรจะเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป สำหรับพื้นฐานความเชื่อทางโหราศาสตร์ของชาวไทยเชื้อสายจีนนั้นได้รับการปลูกฝังมาจากบรรพบุรุษ นักบวชในศาสนาเต๋าสมัยใหม่ และผู้รู้ทางโหราศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักบวชในศาสนาเต๋าสมัยใหม่และผู้รู้ทางโหราศาสตร์เป็นผู้ที่มีบทบาทในการกำหนดฤกษ์ยามมงคลในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ทำนายโชคชะตา และประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ ในปัจจุบันนี้ชาวไทยเชื้อสายจีนยอมรับคำทำนายของเจ้าหรือเขียนในร่างทรงอีกทางหนึ่งทั้งนี้เพราะเชื่อว่าเขียนหรือเจ้าเป็นผู้รู้เหตุการณ์ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

ความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์ของชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา มีดังต่อไปนี้

4.1 ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์-ยาม

ฤกษ์คือวันที่เหมาะเป็นชัยมงคล ส่วนยามคือส่วนของวันที่ดีหรือร้าย ฤกษ์ยามเป็นความเชื่อที่ต้องอาศัยการคำนวณทิศทางของดวงดาว โดยเชื่อว่าทิศทางของดวงดาวมีผลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ การประกอบกิจกรรมหรือการเดินทางจึงนิยมดูฤกษ์ยามเสียก่อนเพื่อเป็นสิริมงคล

ผู้มีบทบาทในการกำหนดฤกษ์ยามที่เป็นมงคลของชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ได้แก่ผู้ที่มีความรู้ด้านโหราศาสตร์ เจ้าหรือเซียนในร่างทรง นอกจากนั้นพวกเขาจะปฏิบัติตามฤกษ์ยามที่ผู้รู้ทางโหราศาสตร์ระบุไว้ในปฏิทินจีนเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในรอบปี

การแสดงออกทางความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยามของชาวจีนในอำเภอเมืองสงขลา ปรากฏให้เห็นได้จากวันเวลาในการประกอบพิธีกรรมตามประเพณีความเชื่อต่างๆ เช่นเทศกาลตรุษจีนและเทศกาลสารทจีน การเซ่นไหว้บรรพบุรุษในเทศกาลตรุษจีนและเทศกาลสารทจีน ซึ่งจะต้องปฏิบัติตามฤกษ์ยามที่เป็นสิริมงคลที่ปฏิทินจีนระบุไว้ว่าเป็นวันใด เวลาใด ฤกษ์ยามของแต่ละปีจะไม่ตรงกัน ซึ่งรายละเอียดของการประกอบพิธีกรรมดังกล่าวนี้จะได้กล่าวถึงในหัวข้อประเพณีและพิธีกรรมจีนซึ่งเป็นการแสดงออกทางด้านวัฒนธรรมของชาวจีนทุกกลุ่มภาษาในเมืองสงขลา

ประเพณีและพิธีกรรมของชาวจีนเมืองสงขลา

ชาวจีนอพยพที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณเมืองสงขลาบ่อย่างได้ดำรงและสืบทอดวัฒนธรรมความเป็นจีนของตนเองไว้อย่างเหนียวแน่นรวมทั้งร่วมกันประกอบกิจกรรมและประเพณีตามความเชื่อของตนกระทั่งกลายเป็นวัฒนธรรมของชุมชนที่สืบทอดมาถึงรุ่นลูกหลานชาวไทยเชื้อสายจีนในปัจจุบัน โดยวัฒนธรรมชุมชนที่ชาวจีนทุกกลุ่มสำเนียงภาษาที่อาศัยอยู่ในเมืองสงขลาได้ยึดถือปฏิบัติโดยเฉพาะการแสดงออกถึงความเชื่อวิญญาณเทพเจ้าหรือเซียนคือการบวงสรวงเซ่นไหว้ ในเทศกาลสำคัญในรอบปีและพิธีกรรมที่สำคัญเกี่ยวกับชีวิตเพื่อแสดงความขอบคุณที่ให้การคุ้มครองหรือเพื่อบอกกล่าว ดังต่อไปนี้

พิธีกรรมในประเพณีตรุษจีน

ประเพณีตรุษจีนจะมีช่วงระยะเวลาของการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ตั้งแต่ช่วงสิ้นปีไปจนถึงวันที่ 15 เดือน 1 ขึ้นตอนและวิธีปฏิบัติในประเพณีตรุษจีนแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ 1. ช่วงก่อนถึงวันตรุษจีน ชาวจีนมีขั้นตอนและวิธีปฏิบัติ 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนแรก คือ การเซ่นไหว้เทพเจ้าแห่งเตาไฟซึ่งถือเป็นการเริ่มต้นเทศกาลตรุษจีนโดยกำหนดวันในการเซ่นไหว้ประมาณปลายเดือนสุดท้ายของปี ชาวจีนได้เคารพและตั้งป่ายบูชาเทพแห่งเตาไฟมาตั้งแต่สมัยโบราณโดยมีความเชื่อกันว่าเจ้าเง็กเซียนฮ่องเต้ บัญชาให้เทพแห่งเตาไฟ มาทำหน้าที่พิทักษ์ดูแลเตาไฟของบ้านพร้อมทั้งปกป้องคุ้มครองให้บ้านเรือนได้รับความสวัสดิ์ (พลิกมาน ไม้ไผ่, 2549:93) นอกจากการบูชาเทพแห่งเตาไฟแล้ว ยังมีการทำความสะอาดและตกแต่งบ้านเรือน โดยก่อนถึงเทศกาลตรุษจีนทุกครอบครัวจะต้องทำความสะอาดและตกแต่งบ้านครั้งใหญ่ ทุกซอกทุกมุมของบ้านต้องถูกทำความสะอาดเพื่อ

ต้อนรับปีใหม่และมีการประดับตกแต่งบ้านโดยติดภาพวาดและตัวอักษรที่เป็นมงคลต่างๆ เช่น ภาพเทพเจ้าผู้เฝ้าประตูทั้งสองบาน เป็นต้น และเมื่อถึงวันสุดท้ายก่อนปีใหม่จะต้องหยุดการทำงาน สะอาดและนำไม้กวาดไปซ่อนเก็บเอาไว้อย่างมิดชิด ทั้งนี้เพราะมีความเชื่อกันว่าเป็นการป้องกันไม่ให้โชคลาภถูกปัดกวาดออกไป ขั้นที่สอง คือ การจับจ่ายซื้อของใน “วันจ่าย” โดยของที่จัดซื้อส่วนใหญ่เป็นอาหารและของที่ใช้ในพิธีเช่น ไหว้ ขั้นตอนที่สาม คือ การเตรียมงานในคืนวันก่อนถึงปีใหม่หรือวันสุกดิบ โดยในคืนวันก่อนปีใหม่นี้สมาชิกทุกคนในครอบครัวจะมาชุมนุมและรับประทานอาหารเย็นร่วมกัน เนื่องจากชาวจีนให้ความสำคัญกับความเป็นครอบครัวมาก อาหารมื้อเย็นที่คนในครอบครัวกลับมารับประทานร่วมกันจึงถือว่าเป็นมื้ออาหารที่สำคัญที่สุดในรอบปี กระทั่งลูกๆ ที่แต่งงานแล้วและอยู่ห่างไกลต่างก็พากันกลับมาบ้านให้ทันเพื่อรับประทานอาหารเย็นมื้อนี้ร่วมกัน เมื่อรับประทานอาหารเย็นร่วมกันเสร็จแล้วชาวจีนยังมีธรรมเนียมการอยู่ไต้รุ่งในคืนก่อนปีใหม่เพื่อต้อนรับปีใหม่ เรียกว่า “โส่วซุ่ย” คำว่า “โส่ว” แปลว่าป้องกันหรือเฝ้า ส่วนคำว่า “ซุ่ย” แปลว่า อายุ ดังนั้น “โส่วซุ่ย” จึงเป็นคำที่มีนัยแฝงอยู่สองอย่างคือ ผู้สูงอายุจะทำธรรมเนียมโส่วซุ่ยเพื่อบอกเล่าอายุเก่าหรืออีกนัยว่าให้รักทะนุถนอมวันเวลาอันมีค่า ส่วนคนหนุ่มรุ่นสาวจะร่วมธรรมเนียมโส่วซุ่ยเพื่ออวยพรให้พ่อแม่มีอายุยืนยาว การอยู่ไต้รุ่งหรือโส่วซุ่ยนี้เป็นธรรมเนียมที่เปิดโอกาสให้สมาชิกในครอบครัวได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์พูดคุยปรึกษาหารือกัน

2. วันประเพณี

ชาวจีนมีการประกอบพิธีกรรม “วันไหว้” หรือ “ซาจั๊ป” โดยการเซ่นไหว้เทพเจ้า การเซ่นไหว้ศาลเจ้าที่ การเผากระดาษเงินกระดาษทองรวมถึงเครื่องใช้ต่างๆ และการจุดประทัดให้มีเสียงอื้ออึงช่วยสร้างความมีชีวิตชีวาให้กับบรรยากาศแห่งการเฉลิมฉลอง อาหารเซ่นไหว้ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมจะ เป็นอาหารที่มีความหมายที่เป็นมงคลทั้งสิ้น ประกอบด้วย อาหารคาว ได้แก่ ไก่หรือเป็ดนึ่งสุกทั้งตัว หมูนึ่งทั้งชิ้นใหญ่ ปลาหมึกแห้งตัวใหญ่ เกี้ยว ข้าวสุก อาหารหวาน ได้แก่ ขนมหงอก ขนมนางา ขนมน้ำเต้าใหญ่ ขนมน้ำพริก ขนมหาลาเปา รวมทั้ง ผลไม้และเครื่องคัม ส้มจีนกล้วยหอม แอปเปิ้ล องุ่น น้ำชา เหล้า ฯลฯ (อารีรัตน์ แซ่คง, 2539: 30-38) ในวันไหว้ซึ่งเป็นวันประกอบพิธียังมีการมอบ “อั่งเปาหรือหงเปา” ภาษาแต้จิ๋วออกเสียงว่า “แต๊ะเอีย” หรือซองแดงซึ่งบรรจุเงินอยู่ด้านใน โดยผู้อาวุโสจะมอบอั่งเปาให้แก่ลูกหลาน รวมถึงลูกหลานที่มีครอบครัวหรือประกอบอาชีพแล้วก็จะมอบอั่งเปาให้แก่ผู้อาวุโสเป็นการแสดงความกตัญญูทดแทน นอกจากการให้อั่งเปาแล้วในบางพื้นที่ของจีนเช่นในภาคเหนือได้มีธรรมเนียมการให้ของขวัญหรือสิ่งของ เช่น เสื้อผ้าและอาหารแทนการให้เป็นเงินทองอีกด้วย (ส.พลายน้อย, 2542: 11) ภายหลังวันประเพณีหรือวันไหว้แล้วจะเป็นวันที่ครอบครัวชาวจีนจะหยุดงานเพื่อพักผ่อนหรือท่องเที่ยว โดยจะหยุดงานทุกประเภทรวมถึงงานบ้านงานเรือนภายในบ้าน การหยุดงานเพื่อพักผ่อนและท่องเที่ยวยังรวมถึงการออกไปเยี่ยมเยียนญาติพี่น้องและเพื่อนฝูงรวมถึงบุคคลผู้มีอุปการคุณที่เคยช่วยเหลือเกื้อกูลกันมา โดยชาวจีนจะนำส้มผิวสวยงามที่ผ่าน การคัดสรรนำติดตัวไปเป็นของเยี่ยมด้วย

พิธีกรรมในประเพณีง่วนเซียวโจ้ว

การประกอบพิธีกรรมง่วนเซียวโจ้ว(หยวนเซียว)หรือการเซ่นไหว้เทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ นี้ จะเริ่มพิธีเซ่นไหว้ตอนเช้าตรู่ โดยหัวหน้าครอบครัวจะนำของเซ่นไหว้เทพเจ้า ณ ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง อาหารที่ใช้เซ่นไหว้ ประกอบด้วยหมูหนึ่งชิ้นใหญ่ เป็ดหรือไก่หนึ่งทั้งตัว ปลาสุกทั้งตัว ผลไม้ ขนมหาลาเปา น้ำตาลทราย สุรา น้ำชา กระดาษเงินกระดาษทอง รูป เทียน ดอกไม้ วิธีการเซ่นไหว้เมื่อจัดของเซ่นไหว้หน้าแท่นบูชาเรียบร้อยแล้วหัวหน้าครอบครัวจะจุดธูป 3 หรือ 5 ดอก นั่งคุกเข่าพนมมือถือธูปหน้าแท่นบูชาอันเชิญเทพเจ้ามารับของเซ่นไหว้แล้วปักธูปในกระถางธูป ต่อจากนั้นก็เซ่นไหว้เจ้าองค์ที่สถิตในศาลเจ้าแห่งนั้นฟ้าดินที่แท่นหน้าศาลเจ้า ของเซ่นไหว้และวิธีการเซ่นไหว้ปฏิบัติเช่นเดียวกับการเซ่นไหว้ในตอนแรกหลังจากเซ่นไหว้ชั่วธูปหมดดอกก็จะนำกระดาษเงินกระดาษทองเผาอุทิศไปให้เจ้าได้ใช้สอยและต่อด้วยการจุดประทัด ของเซ่นไหว้ประเภทอาหารและผลไม้ก็จะเก็บรวบรวมกลับ เมื่อกลับถึงบ้านก็จะจัดเตรียมของสำหรับเซ่นไหว้พระภูมิเจ้าที่ในบ้านโดยจัดของเซ่นไหว้วางหน้าศาลพระภูมิเจ้าที่ในบ้าน ของเซ่นไหว้เช่นเดียวกับการเซ่นไหว้เจ้า ณ ศาลเจ้าในที่ชุมชน ครั้นจัดของเซ่นไหว้เรียบร้อยแล้วหัวหน้าครอบครัวจะจุดเทียนสีแดงหน้าศาลเจ้าและจุดธูป 3 หรือ 5 ดอก นั่งคุกเข่าพนมมือถือธูปอัญเชิญเจ้ามารับของเซ่นไหว้แล้วปักธูปในกระถางธูป(ทิษฎาชา โภชนา,2548:49-52)

พิธีกรรมในประเพณีเซ็งเม้ง

การประกอบพิธีกรรมเซ็งเม้ง(ชิงหมิง)หรือการไหว้หลุมฝังศพบรรพบุรุษ เริ่มต้นขึ้นโดยลูกหลานชาวจีนจะเดินทางกลับบ้านก่อนวันพิธีเพื่อเตรียมตัวทั้งในส่วนของการจัดของเซ่นไหว้และการทำความสะอาดหลุมศพ โดยการทำมาความสะอาดหลุมศพนั้นจะมีการถอนวัชพืชที่ขึ้นบนหลุมศพ มีการเติมดินให้พูนและนำกระดาษ 5 สีมาวางโดยใช้ก้อนหินทับไว้รวมถึงนำกิ่งหลิวมาปักไว้บนเนินดินเพื่อแสดงว่าหลุมศพยังมิได้ถูกทอดทิ้ง นอกจากนี้ยังมีการซ่อมแซมส่วนที่ชำรุดสึกหรอและทาสีตกแต่งป้ายหลุมศพใหม่ เมื่อถึงวันพิธีชาวจีนทั้งครอบครัวจะพากันไปเซ่นไหว้บรรพบุรุษในสุสาน(ฮวงซุ้ย)ของบรรพบุรุษ หัวหน้าครอบครัวจะเซ่นไหว้ศาลเจ้าที่ของฮวงซุ้ยก่อนโดยใช้ผลไม้หรือของหวาน พร้อมด้วยกระดาษเงินกระดาษทอง จากนั้นจึงไหว้เป๊าะก้งที่หน้าฮวงซุ้ยอาหารที่ใช้ได้แก่ อาหารขาว หมูสามชั้นนึ่ง เป็ดหรือไก่หนึ่งทั้งตัว ปลาหมึกแห้งตัวใหญ่ ผัดหมี่เส้น กะเพราปลา ไข่ต้มย้อมสีแดง พะโล้ อาหารหวาน ขนมห้วยฟู ผลไม้และเครื่องคั่ว กล้วยหอม ส้ม แอปเปิ้ล องุ่น ลูกแพร์ น้ำชา สุรา เมื่อจัดของเซ่นไหว้เรียบร้อยแล้วหัวหน้าครอบครัวจะจุดธูป 3 หรือ 5 ดอก นั่งคุกเข่าพนมมือถือธูปอัญเชิญเป๊าะก้งมารับของเซ่นไหว้แล้วปักธูปบนพื้นดินหน้าฮวงซุ้ย หลังจากเซ่นไหว้เวลาธูปหมดดอกจึงเผากระดาษเงินกระดาษทอง เงินกงเต็ก และจุดประทัดเพื่อบอกกล่าวเป๊าะก้ง จากนั้นสมาชิกในครอบครัวจะร่วมกันรับประทานอาหารที่ใช้เซ่นไหว้เพื่อความเป็นสิริมงคล (ชะลอ บุญช่วย,2532:55-56) โดยที่วิโรจน์ แซ่ซ่ง ลูกหลานรุ่นที่สี่ของชาวจีน

แต่จิวในกลุ่มทะเลสาบสงขลา กล่าวว่าในอดีตนั้นวันที่ทำพิธีไหว้เซ่งเม้งนั้น “...ลูกหลานในครอบครัวต้องกลับมาทำพิธีร่วมกันอย่างพร้อมหน้า เพื่อระลึกถึงบรรพบุรุษ...”

พิธีกรรมในวันไหว้ขนมจ่าง

พิธีกรรมไหว้ขนมจ่างเริ่มต้นตั้งแต่ตอนเช้าโดยหัวหน้าครอบครัวจะนำเอาของเซ่นไหว้ไปเซ่นไหว้เจ้า ณ ศาลเจ้าหลักเมือง อาหารและสิ่งของที่ใช้ในการเซ่นไหว้ประกอบด้วย ขนมจ่าง สุราน้ำชา กระดวยเงิน กระดวยทอง ในบางครอบครัวอาจจะเพิ่มหมูหนึ่งชิ้นใหญ่ เป็ดหรือไก่หนึ่งทั้งตัว ผลไม้ วิธีการเซ่นไหว้หัวหน้าครอบครัวจะจุดธูป 3 หรือ 5 ดอก นั่งคุกเข่าพนมมือถือธูปอัญเชิญเจ้ามารับของ เซ่นไหว้แล้วปักธูปในกระถางธูปหลังจากเซ่นไหว้ช่วงเวลาธูปหมดดอกจึงนำกระดวยเงิน กระดวยทองไปเผาที่หน้าศาลเจ้า แล้วจุดประทัดแล้วนำของเซ่นไหว้กลับบ้าน เมื่อกลับถึงบ้านจัดของเซ่นไหว้ศาลพระภูมิเจ้าที่ในบ้านของเซ่นไหว้เช่นเดียวกับที่เซ่นไหว้ ณ ศาลหลักเมือง หัวหน้าครอบครัวจะเป็นผู้ทำหน้าที่เซ่นไหว้โดยจุดธูป 3 หรือ 5 ดอก นั่งคุกเข่าพนมมือถือธูปอัญเชิญเจ้ามารับของเซ่นไหว้แล้วปักธูปในกระถางธูปหลังจากเซ่นไหว้ช่วงเวลาธูปหมดดอกจึงนำกระดวยเงิน กระดวยทองไปเผาที่หน้าบ้าน(สุกการ สิริไพศาล,2550:59)

พิธีกรรมในประเพณีสารทจีน

พิธีกรรมในประเพณีสารทจีนจะมีการเซ่นไหว้เจ้า ศาลเจ้าในชุมชน และศาลเจ้าที่ในบ้าน วิธีการเซ่นไหว้และของเซ่นไหว้เช่นเดียวกับการเซ่นไหว้ในเทศกาลตรุษจีนแต่ของเซ่นไหว้อาจจะน้อยกว่าวันตรุษจีนจากนั้นสมาชิกในครอบครัวจะร่วมกันรับประทานอาหารที่ใช้เซ่นไหว้เพื่อความเป็นสิริมงคล สารทจีนเป็นเทศกาลไหว้ประจำเดือน 7 วันที่ 15 เรียกการไหว้ในเทศกาลนี้ว่า “ตงจั้งโจย” เป็นการไหว้ครั้งที่ 5 ของปี การไหว้สารทจีนจะมีพิเศษกว่าการไหว้ครั้งอื่นๆ ว่ามีการไหว้ขนมเซ่ง ขนมเทียน นอกจากจะเป็นการไหว้เจ้าที่กับไหว้บรรพบุรุษแล้ว บางบ้านยังถือโอกาสนี้ไหว้ให้แก่ชาวจีนที่เสียชีวิตโดยไม่มีลูกหลานสืบสกุลหรือ“ฮ้อเฮียตี้” (ผีไม่มีญาติ) การไหว้สารทจีนจะมีการเตรียมเครื่องเซ่นไหว้ 3 ชุด ชุดหนึ่งไหว้เจ้าที่ ชุดหนึ่งไหว้บรรพบุรุษ ชุดหนึ่งไหว้ผีไม่มีญาติ ในการไหว้เจ้าที่ ของไหว้จะมีของคาว ขนมเซ่ง ขนมเทียน ผลไม้ และกระดวยเงิน กระดวยทองสำหรับการไหว้บรรพบุรุษ ถ้าเป็นคนมีฐานะก็นิยมไหว้โหงวแซ คือมี เป็ด ไก่ หมู ดับปลา พร้อมด้วยกับข้าวอีกหลายอย่าง แล้วแต่ว่าจะจัดที่บรรพบุรุษชอบ หรือจะจัดแบบที่ลูกหลานคนที่ได้กินจริงชอบ แต่ตามธรรมเนียมการไหว้บรรพบุรุษ ต้องมีของน้ำสำหรับชดให้กล่อกอ จะเป็นน้ำแกงก็ได้ หรือเป็นขนม น้ำใส ๆ เช่น อี้ (คือขนมบัวลอย) ก็ได้ วางเคียงกับขามข้าวสวยและน้ำชา ของหวาน มี ขนมเซ่ง ขนมเทียน ผลไม้ และกระดวยเงินกระดวยทอง ส่วนการไหว้ “ฮ้อเฮียตี้” จะตั้งโต๊ะไหว้ที่หน้าบ้านของไหว้จะมีของคาว 1 อย่าง เช่น ไก่หรือเป็ด มีขนมเซ่ง ขนมเทียน ผลไม้ ข้าว 1 ที่ใส่หม้อไ้และบางบ้านจะมีกระดวยเงินกระดวยทองแบบเฉพาะ ที่เรียกว่า “อ่วงแซจิว” ไหว้ด้วย การไหว้เจ้าที่ จะไหว้ก่อนในตอนเช้าเผากระดวยเงินกระดวยทองจนเรียบร้อย สาย ๆ จึงตั้งโต๊ะไหว้บรรพบุรุษและไหว้ฮ้อเฮียตี้ บางบ้านนิยมไหว้ตอนบ่าย ถ้าไหว้พร้อมกัน ให้ตั้งโต๊ะ

แยกจากกัน แต่เผาคะดาศเงินกระดาศทองร่วมกันได้ สำหรับการไหว้ขนมแข่งขนมเทียนใน เทศกาลสารทจีนนี้แต่เดิมที่เมืองจีนไม่มี แต่จะมี ขนมที่ใช้ไหว้ที่เมืองจีน เป็นขนม 5 อย่าง เรียกว่า “โหงวเปี้ย” หรือเรียกชื่อเป็นชุดว่า “ปัง เปี้ย หมี่ มั่ว กิ” ปัง คือ ขนมทึงปัง เป็นขนมที่ทำจากน้ำตาล เปี้ย คือ ขนมหนึ่งเปี้ย คล้ายขนมไข่ หมี่ คือ ขนมหมี่เท่า ทำจากแป้งข้าวเจ้า ช่างในไส้เต้าซา มั่ว คือ ขนมทิกี้ เป็นขนมข้าวพองสีแดง ตรงกลางมีไส้เป็นแผ่นบาง(จิตรรา ก่อนันทเกียรติ,254:72-77) ใน เทศกาลสารทจีนนี้นอกจากจะมีการประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้ตามความเชื่อแล้ว ชาวจีนโพ้นทะเล ที่อยู่ในเมืองไทยยังนิยมส่งเงินไปให้ญาติพี่น้องของตนในเมืองจีนหรือที่รู้จักกันดีว่า “โหยก๊วน” ซึ่ง นิยมส่งกันมากในช่วงเทศกาลนี้ (วิภา จิรภาไพศาล,2551:96)

พิธีกรรมในประเพณีไหว้พระจันทร์

ในคืนวันพระจันทร์เต็มดวงและสวยที่สุดในรอบปี สมาชิกในครอบครัวจะมารวมตัวกันที่บ้าน สมาชิกในครอบครัวคนใดที่ทำงานต่างถิ่น ต่างหมู่บ้าน หรือแยกครอบครัวอยู่ต่างเมืองเมื่อถึง วันเทศกาลเพ็ญเดือนแปด ก็จะเดินทางกลับมาที่บ้านเกิด ตามคำกล่าวของนักปราชญ์จีนในสมัย โบราณได้กล่าวว่า “ ดวงจันทร์กลมเต็มดวงมากที่สุดสมาชิกในครอบครัวก็กลมเกลียวสามัคคีที่สุด ดังความกลมของดวงจันทร์ ” (โกห์ ไป กิ,2551:162) วิธีการเช่นไหว้ในประเพณีไหว้พระจันทร์ชาว จีนจะเริ่มต้นขึ้นในเวลากลางคืนโดยการจัดสิ่งของสำหรับการเช่นไหว้มาวางบนโต๊ะบริเวณลาน บ้านหรือบนดาดฟ้าหรือบริเวณที่สามารถเห็นพระจันทร์ได้ชัดเจนที่สุดในขณะที่พระจันทร์เต็มดวง อาหารและสิ่งของสำหรับการเช่นไหว้ ประกอบด้วย เครื่องสำอาง ส้มโอ กล้วยหอมทั้งหวี อ้อย ทับทิม ขนมเปี๊ยะไหว้พระจันทร์ ขนมโก๋ ขนมถั่ว น้ำชา รูป เทียน ดอกไม้ โคมไฟ กระดาศเงิน กระดาศทอง ทองแท่งทำด้วยกระดาศ ครั้นพระจันทร์ขึ้นเต็มดวงสุภาพสตรีในครอบครัวจะจุดธูป 3 หรือ 5 ดอก นั่งคุกเข่าพนมมือถือธูปอัญเชิญเจ้ามารับของ เช่นไหว้แล้วปักธูปในกระดางธูป (พนิตา พุ่มเอี่ยม,2538:52-59) ในการประกอบพิธีไหว้พระจันทร์ ขนมไหว้พระจันทร์หรือขนมเปี๊ยะเป็น ของสำคัญที่ขาดไม่ได้ โดยขนมไหว้พระจันทร์จะมีรูปร่างกลม เป็นสัญลักษณ์ของการที่ผู้คนได้ กลับมาอยู่ร่วมกันและความสมบูรณ์ โดยในคืนวันไหว้พระจันทร์ยามเที่ยงคืนคาบเกี่ยวกับวันใหม่ หลังจากสมาชิกในครอบครัวทำพิธีไหว้ดวงจันทร์เสร็จแล้ว ต่างก็ร่วมกันรับประทานขนมไหว้ พระจันทร์เพื่อแสดงถึงความสามัคคี ความกลมเกลียวระหว่างมวลสมาชิกในครอบครัว ขนมไหว้ พระจันทร์จะต้องนำมาหั่นแบ่งให้เท่ากับจำนวนคนในครอบครัวอย่างพอดีเกินหรือขาดก็ไม่ได้และ แต่ละชิ้นต้องมีขนาดที่เท่ากันด้วย ขนมไหว้พระจันทร์จึงเป็นสัญลักษณ์ของความสามัคคี ความ กลมเกลียวในครอบครัวนั่นเอง ดังนั้นรูปลักษณะของขนมไหว้พระจันทร์ จะต้องทำเป็นก้อน วงกลมเท่านั้นถึงจะให้ความหมายดังกล่าว ด้วยเหตุนี้การทานขนมไหว้พระจันทร์ที่มีรสชาติดหวาน จึงหมายถึงการที่สมาชิกในครอบครัวได้อยู่พร้อมหน้าพร้อมตาและรักใคร่ปรองดองกัน (โกห์ ไป กิ ,2551:162)

พิธีกรรมในประเพณีถือศีลกินเจ

พิธีกรรมในประเพณีถือศีลกินเจของชาวจีนมีขั้นตอนและการปฏิบัติ โดยเริ่มต้นก่อนถึงวันพิธีกินเจชาวจีนจะทำความสะอาดภาชนะอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ประกอบอาหารจนหมดกลิ่นคาว หรือบางครั้งครัวที่เคร่งครัดและมีฐานะดีอาจจะใช้ภาชนะสำหรับประกอบอาหารใหม่ทั้งหมด วันแรกของการกินเจ คือ วันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 9 ตามปฏิทินของจีน ผู้เข้าร่วมในพิธีนี้จะไปพร้อมกันที่ศาลเจ้าหลักเมืองแต่งกายด้วยชุดขาวหรือชุดใหม่ทั้งหมด ต่อจากนั้นจะจัดโต๊ะวางกระถางรูปดอกแตงสถานที่ด้วยดอกไม้ รูป เทียน ตั้งสิ่งของสำหรับการเซ่นไหว้ซึ่งประกอบด้วยอาหารเจได้แก่ รันเส้นเห็ดหอม สาหร่ายทะเล ผลไม้ ข้าวสุก น้ำชา ต่อจากนั้นจุดโคมไฟ 9 ดวง เมื่อจัดเตรียมสถานที่พร้อมของเซ่นไหว้เรียบร้อยแล้วผู้เข้าร่วมพิธีนั่งพับเพียบพนมมือถือธูป 3 หรือ 5 ดอก เพื่ออัญเชิญเจ้าเมืองเจ้าเสด็จลงมาแล้วก็มีกรทรวงเจ้า ม้าทรงอาจจะเป็นบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ร่วมพิธี เจ้าที่เชิญมาทรงเจ้าคือเจ้าแม่กวนอิม เจ้าในร่างทรงจะให้โอวาทแก่ผู้เข้าร่วมพิธีกินเจถึงอันตงของการกินเจและความเป็นไปของชีวิตในวันข้างหน้าของผู้เข้าร่วมกินเจ นอกจากนั้นจะมีการตรวจดวงชะตา การสะเดาะเคราะห์ ตลอดระยะเวลา 9 วัน ที่อยู่ในช่วงเวลาที่ถือศีลกินเจผู้กินเจจะรับประทานอาหารประเภทผัก ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรม ละเว้นการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ไม่ทะเลาะวิวาท รักษากาย วาจาใจให้บริสุทธิ์ แต่งกายด้วยชุดขาวล้วน อดอาหารคาวสด อย่างที่ชาวจีนเรียกว่า“อาหารขอ” รวมทั้งผักที่มีกลิ่นร้อนแรง เช่น หอม กระเทียม ผักชี เป็นต้น นอกจากนั้นตลอดระยะเวลาที่ถือศีลกินเจทุกคนจะสวดมนต์ทุกวันๆ ละ 3 เวลา คือ เช้า เที่ยง เย็น การสวดมนต์อาจจะปฏิบัติที่ศาลเจ้าหลักเมืองหรือที่บ้านแล้วแต่ความสะดวกของแต่ละคน และทุกวันจะนำอาหารเจไปเซ่นไหว้เจ้าแม่กวนอิมที่ศาลเจ้าสำหรับการสวดมนต์ผู้ที่มีความรู้ในบทสวดตามคัมภีร์ ส่วนผู้ที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับบทสวดก็จะเอ่ยพระนามของพระพุทธเจ้าว่า “หนัา โบ โอ่ โห้ สุก ” (แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย, 2550:147-148) ครั้นถึงวันขึ้น 10 ค่ำ เดือน 9 ตามปฏิทินจีนจะมีพิธีส่งพระ พิธีสำคัญในวันนี้คือ พิธีลอยกระทงซึ่งในกระทงจะมีดอกไม้ธูปเทียน เล็บ ผม ของผู้เข้าร่วมกินเจ แล้วนำกระทงไปลอยในแม่น้ำเป็นการสะเดาะเคราะห์ ต่อจากนั้นจะเขียนชื่อผู้เข้าร่วมพิธีกินเจทั้งหมดในกระดวยแล้วเผาไฟ เชื่อกันว่ารายงานชื่อในกระดายนั้นจะทราบถึงเทพเจ้า เสร็จแล้วจะทำการสวดมนต์ร่วมกันอีกครั้งหนึ่งและดับโคมไฟทั้ง 9 ดวงที่จุดในวันแรกเป็นสัญญาณว่าเสร็จสิ้นพิธีกินเจในปีนั้น

พิธีกรรมในประเพณีไหว้ขนมอี๋

การไหว้ขนมอี๋ตามประเพณีจีนจะกระทำปีละ 2 ครั้ง คือวันที่ 15 เดือน 6 เรียกว่า “ปัวนีอี” และเดือน 11 (ประมาณเดือนธันวาคมนับจากสิ้นปีคือ 31 ธันวาคมไปอีก 22 วัน) ของปฏิทินจีน เรียกว่า “ต้งไจ้อีอี” การไหว้ขนมอี๋ 2 ครั้งใน 1 ปีนั้น มีเหตุผลมาจากการที่ชาวจีนเชื่อกันว่าในปีหนึ่งๆควรมีการรายงานผลการดำเนินชีวิตให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้ทราบอย่างน้อย 2 ครั้งและยังเป็นการระลึกให้ทุกคนในครอบครัวตั้งอยู่บนความไม่ประมาทและเป็นการตอบสนองให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์รับรู้ว่ายังคงมีชีวิตอยู่และระลึกถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่เสมอ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ก็จะยังคงให้ผลตอบแทน

ความดีของเราเช่นเดิม การไหว้ขนมอี๊เป็นการไหว้ขนมอย่างเดียวโดยไม่มีอาหารคาว ขนมอี๊จะทำจากแป้งข้าวเหนียวปั้นเป็นก้อนกลมๆขนาดหัวแม่มือต้มสุกแล้วนำไปใส่น้ำเชื่อม จัดแบ่งใส่ถ้วย (ชะลอ บุญช่วย, 2532:82) พิธีกรรมการเซ่นไหว้ในประเพณีไหว้ขนมอี๊จะกระทำในช่วงเช้าผู้ประกอบพิธีจะจัดเครื่องเซ่นไหว้ซึ่งประกอบด้วย ชุดขนมอี๊ ดอกไม้ รูป เทียน และน้ำชาพร้อมด้วยกระดาษเงินกระดาษทอง ต่อจากนั้นจึงจุดธูปเทียนบูชามีการเซ่นไหว้เทพเจ้า เจ้าที่ และบรรพบุรุษ เมื่อเซ่นไหว้พอสมควรแล้วก็ทำการจุดกระดาษเงินกระดาษทอง จากนั้นสมาชิกในครอบครัวจะร่วมกันรับประทานอาหารเพื่อความเป็นสิริมงคล

พิธีกรรมในพิธีแต่งงาน

ขั้นตอนปฏิบัติในประเพณีแต่งงานเริ่มขั้นตอนด้วยการทาบทาม การสู่ขอ การหมั้น และพิธีแต่งงานตามลำดับ พิธีแต่งงานของคนจีนเริ่มต้นขึ้นโดยการพุดจาสู่ขอซึ่งจะมีแม่สื่อแม่ชักเป็นผู้เจรจา โดยในสมัยโบราณชายหญิงจะไม่สามารถสมรสกันได้หากปราศจากแม่สื่อและหากมีงานแต่งงานที่มิได้มีการสู่ขอกันโดยผ่านแม่สื่องานแต่งงานนั้นจะเป็นงานที่ถูกดูถูก การสู่ขอดังกล่าวเป็นไปโดยการจัดการของพ่อแม่และแม่สื่อ โดยผู้แต่งงานจะไม่ได้แสดงความคิดเห็น จากนั้นจึงมีการนัดเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายได้พบกัน เมื่อเห็นว่าเข้ากันได้จึงเตรียมการจัดงานแต่งงานโดยพ่อแม่ การแต่งงานที่เกิดขึ้นจึงขึ้นอยู่กับคำพูดของแม่สื่อ โดยเจ้าสาวไม่มีสิทธิ์ตัดสินใจในเรื่องการแต่งงานของตนเอง เมื่อตกลงกันเป็นที่เรียบร้อยแล้วฝ่ายเจ้าบ่าวจะทำการส่งของหมั้นให้กับครอบครัวเจ้าสาวเพื่อยืนยันถึงการแต่งงาน ของหมั้นนี้นอกจากเงินทองของมีค่าแล้ว ยังรวมถึงชุดแต่งงานของเจ้าสาวด้วย ซึ่งเป็นการแสดงถึงการขอบคุณพ่อแม่เจ้าสาวที่ยกลูกสาวให้ เมื่อถึงวันก่อนแต่งงานจะมีธรรมเนียมให้ผู้อาวโศในบ้านของตนมาแต่งผมเจ้าบ่าวหรือเจ้าสาว ด้วยความเชื่อที่ว่าจะทำให้ชีวิตสมรสยืนยาว มีความเป็นผู้ใหญ่และมีลูกหลานสืบสกุลมากมาย

เมื่อถึงวันทำพิธี ในวันแต่งงานเริ่มต้นเมื่อเจ้าบ่าวนำเจ้าสาวมาถึงบ้านก็จะประกอบพิธีไหว้ฟ้าดินโดยจัดที่สำหรับเซ่นไหว้นอกบ้านหรืออาจจะขึ้นไปเช่นไหว้บนดาดฟ้าก็ได้ การไหว้ฟ้าดินนี้จะจัดขึ้นเฉพาะการแต่งลูกสะใภ้เข้าบ้านฝ่ายชายโดยฝ่ายชายเป็นผู้จัดเตรียมของเซ่นไหว้หากเป็นการแต่งลูกสาวออกฝ่ายเจ้าสาวไม่ต้องจัดพิธีเซ่นไหว้ฟ้าดิน สำหรับเครื่องเซ่นไหว้ประกอบด้วย ดอกไม้ รูป เทียนสีแดง ขนมเปี๊ยะ ผลไม้ เป็ดหรือไก่หนึ่งทั้งตัว หมูชิ้นใหญ่ น้ำชา สุรา วิธีการหรือขั้นตอนการไหว้ เริ่มด้วยเจ้าบ่าวและเจ้าสาวจุดธูป 3 ดอกยืนพนมมือถือธูป คำนับ 3 ครั้งแล้วปักธูปในกระถาง การเซ่นไหว้ฟ้าดินเป็นการบอกกล่าวให้วิญญาณของเจ้าที่ทุกหนทุกแห่งรับทราบถึงการเริ่มต้นชีวิตคู่ของบ่าวสาว ต่อจากนั้นคู่บ่าวสาวจะเซ่นไหว้พระภูมิเจ้าที่ที่ในบ้านโดยจัดเครื่องเซ่นไหว้ประกอบด้วย ดอกไม้ รูป เทียนสีแดง ขนมถ้วยฟู เป็ดหรือไก่หนึ่งทั้งตัว หมูชิ้นใหญ่ น้ำชา สุรา การเซ่นไหว้คู่บ่าวสาวจุดธูปเทียนสีแดงแล้วจุดธูปคนละ 3 ดอก นั่งคุกเข่าพนมมือถือธูปแล้วปักธูปลงในกระถางธูป เมื่อเสร็จพิธีไหว้ฟ้าดินและไหว้เจ้าที่แล้ว คู่บ่าวสาวเซ่นไหว้บรรพบุรุษหน้าป้ายชื่อหรือรูปถ่ายของบรรพบุรุษ ของเซ่นไหว้ประกอบด้วยเป็ดหรือไก่หนึ่งทั้งตัว ปลาสุกทั้งตัว ข้าว

สูก สัมจิน ขนมด้วยฟู น้ำชา สุรา รูปเทียนสีแดง ในการจัดของเซ่นไหว้จะต้องจัดเท่ากับจำนวนบรรพบุรุษ จุดรูป 1 หรือ 2 ดอกยื่นถือรูปหน้าป้ายชื่อหรือรูปถ่ายแล้วคำนับ 3 ครั้ง แล้วปักรูปในกระถางรูปถัดมาพ่อเจ้าบ่าวจะรินน้ำชาและสุราลงในกระถางรูปเป็นสัญลักษณ์ว่าบรรพบุรุษรับทราบและรับของเซ่นไหว้แล้ว จากนั้นจะมีพิธียกน้ำชาโดยคู่บ่าวสาวจะนำน้ำชาไปให้แก่ผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าบ่าว หากผู้ใหญ่ดื่มชาแล้วก็จะแสดงถึงการยอมรับเจ้าสาวเข้าเป็นสมาชิกในครอบครัว ซึ่งการยกน้ำชาให้ผู้ใหญ่ในวันแต่งงานนี้จะทำกับญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายเจ้าสาวเมื่อเดินทางกลับไปเยี่ยมบ้านเจ้าสาวด้วย

หลังจากเสร็จพิธีเจ้าบ่าวนำเจ้าสาวกลับไปเยี่ยมบ้าน (หากบ้านเจ้าบ่าวอยู่ไม่ไกลจากบ้านเจ้าสาวและสามารถไปกลับได้ในวันเดียว เจ้าบ่าวนำเจ้าสาวไปเยี่ยมบ้านวันนั้นเลย แต่ถ้าหากอยู่ไกลกันมากจนไม่สามารถไปกลับได้ในวันเดียว เจ้าบ่าวก็จะพาไปหลังจากแต่งงานแล้ว 3 วัน 1 เดือน หรือ 4 เดือน) เมื่อคู่บ่าวสาวถึงบ้านเจ้าสาวก็มีพิธีไหว้ฟ้าดิน ไหว้เจ้าที่และไหว้บรรพบุรุษเช่นเดียวกับวันแต่งงาน(โสภารวรรณ รัตนดิลก ณ ภูเก็ต,2542:30-31)

พิธีกรรมในวันแซยิด

การประกอบพิธีกรรมในวันแซยิดของชาวจีน จะเริ่มต้นขึ้นโดยการจัดตกแต่งสถานที่จัดงาน โดยส่วนใหญ่มักจะเป็นที่บ้านของเจ้าของงาน โดยในบริเวณห้องโถงหรือสถานที่จัดงานและรับรองแขกจะมีการติดกระดาษแผ่นใหญ่ที่เขียนด้วยคำว่า “โซ่ว” แปลว่าอายุยืนยาวบนผนัง นอกจากนี้ยังมีการประดับตกแต่งด้วยผ้ามันสีสันที่เป็นมงคล เช่น สีแดง สีชมพูรวมถึงการจุดเทียนสีแดงด้านหน้าป้ายคำขวัญ เมื่อถึงวันจัดงานแซยิด พิธีกรรมจะเริ่มขึ้นโดยผู้เข้าร่วมพิธีเช่นไหว้ศาลเจ้าที่ในบ้านเรียบร้อย ต่อจากนั้นเป็นการเซ่นไหว้บรรพบุรุษเพื่อบอกกล่าวให้บรรพบุรุษได้รับทราบ การเซ่นไหว้ที่ใช้ในการเซ่นไหว้น้ำป้ายชื่อหรือรูปถ่ายของบรรพบุรุษประกอบด้วยไข่ เป็ดต้มย้อมสีแดง ขาหมูหนึ่ง ขนมอี สัมจิน น้ำชา สุรา ดอกไม้ รูป เทียนสีแดง วิธีการเซ่นไหว้ผู้เข้าร่วมพิธีจะจุดเทียนสีแดงและจุดรูป 1 ยืนถือรูป คำนับ 3 ครั้งแล้วปักรูปในกระถางรูปหน้าป้ายชื่อหรือรูปถ่ายบรรพบุรุษ ในวันพิธีแซยิดผู้เข้าร่วมพิธีและเจ้าของงานจะสวมใส่เสื้อผ้าสีสันสดใส โดยเฉพาะสีแดงที่เป็นสีแห่งความเป็นสิริมงคล และมีการจัดเตรียมของขวัญที่มีความหมายแห่งความเป็นมงคล โดยเฉพาะสัญลักษณ์แห่งการมีอายุยืนยาวเพื่อบอกให้แก่เจ้าของงาน สัญลักษณ์มงคลที่มีความหมายถึงการมีอายุยืนยาว ได้แก่ เหล้า ซึ่งเป็นที่นิยมกันในหมู่ชาวจีน ทั้งนี้เพราะเหล้าในภาษาจีนออกเสียงพ้องกับคำที่มีความหมายว่าอายุยืนยาว เมื่อให้เหล้าจึงเสมือนการอวยพรไปในตัว ไม่ว่าจะเป็นเหล้าชนิดใดก็ตามก็สามารถนำมาเป็นของขวัญวันแซยิดได้ ทั้งนี้เจ้าของงานอาจจะเป็นผู้ไม่ดื่มเหล้าก็ตาม นอกจากการมอบเหล้าเป็นของขวัญแล้วเส้นหมี่(หมี่สั่ว) ลูกท้อ ผ้าแดงก็ล้วนแล้วแต่เป็นของขวัญ ที่คนจีนนิยมมอบให้แก่ผู้อาวุโสในประเพณีแซยิดอีกด้วย (หลีเสี่ยวเซียง,2551:115-117)

พิธีกรรมในประเพณีงานศพ

ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมในพิธีศพของชาวจีนมีขั้นตอนดังนี้ ขั้นตอนแรก การจัดเตรียมโลงศพ โดยถ้าเป็นผู้มีฐานะ พ่อค้า คหบดี ผู้ชายจะใช้โลงศพทรงจีนสี่แดง ถ้าเป็นผู้หญิงจะใช้โลงศพสี่ดำทรงจีน หากเป็นผู้ยากไร้หรือศพอนาถาก็จะใช้โลงศพธรรมดาไม่มีสีส่นหรือในสมัยที่แผ่นดินจีนเกิดภาวะความทุกข์ยากไม่สามารถจัดหาโลงศพได้ก็จะใช้เสื่อในการห่อศพแทน จากนั้นจะเป็นการเช่นไห้วศพหลังจากประกอบพิธียกศพใส่ในโลงและตอกโลงเรียบร้อยแล้วจะมีการเช่นไห้วศพ หน้าโลง เครื่องเช่นไห้วประกอบด้วย ไก่ต้มทั้งตัว ปลาสุก หมูหนึ่งชิ้นใหญ่ ขนมห้วยฟู ข้าวสุก ถั่วเขียว เม็ดสาเก ข้าวเปลือก แป้งข้าวหมาก ดอกไม้ ธูปเทียนสีแดง ตะเกียงหรือโคมไฟ สำหรับกระถางธูปจะต้องจุดธูปปักไว้ตลอดเวลาและตะเกียงหรือโคมไฟจะต้องติดไฟไว้ตลอดงาน ขั้นที่สอง การประกอบพิธีกึ่งเด็กซึ่งจะกระทำในคืนวันสุดท้ายของพิธีศพ เพื่อประกอบกุศลกรรมแทนวิญญาณของผู้ตายเพื่อวิญญาณของผู้ตายจะได้รับความสุข ความสงบในปรภพและช่วยให้วิญญาณของผู้ตายบริสุทธิ์ ในขั้นตอนนี้ก็จะมีวิธีการต่างๆเริ่มด้วยการชุมชนเทวดาและอัญเชิญพระพุทธรเจ้า พระโพธิสัตว์และเทพทั้งสิบทิศมาประทับรับการบูชา ต่อมาก็คือพิธีไหว้ฟ้าดินและไหว้บรรพบุรุษ ต่อด้วยพิธีเชิญวิญญาณผู้ตายมายังโรงพิธีและพิธีอาบน้ำดวงวิญญาณเพื่อให้วิญญาณของผู้ตายสะอาดบริสุทธิ์เบิกบานปราศจากความสะทกสะท้านก่อนที่จะไปเฝ้าพระพุทธรเจ้า เสร็จการอาบน้ำ ดวงวิญญาณแล้วจึงเป็นขั้นตอนของพิธีเดินรอบเจดีย์และพิธีร้อยแหวนฟุ้ง(หากผู้ตายเป็นชายบรรดาญาติพี่น้องก็จะทำพิธีเดินรอบเจดีย์ และหากผู้ตายเป็นหญิงบรรดาญาติพี่น้องก็จะทำพิธีร้อยแหวนฟุ้ง)เมื่อเสร็จพิธีในขั้นนี้แล้วขั้นตอนต่อมาคือ พิธีข้ามสะพานที่เรียกว่า “สะพานโอมสงสาร” ซึ่งชาวจีนเชื่อว่าเป็นสะพานที่เชื่อมระหว่างโลกมนุษย์กับโลกของวิญญาณ หลังจากนั้นต่อด้วยพิธีอัญเชิญสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พร้อมด้วยพระโพธิสัตว์และทวยเทพทั้งสิบเสด็จกลับ ขั้นตอนสุดท้ายของการประกอบพิธีกึ่งเด็ก คือพิธีส่งวิญญาณ ขั้นตอนที่ 3 พิธีเคลื่อนศพไปยังสุสานหรือวันออกศพ ภายหลังประกอบพิธีกึ่งเด็กในวันรุ่งขึ้นเป็นวันเคลื่อนศพไปยังสุสานหรือวันออกศพ ก่อนการเคลื่อนย้ายศพบรรดาญาติจะต้องเช่นไห้วหน้าศพด้วยเครื่องเช่นไห้วประกอบด้วย ผลไม้ ชาลาเปา ขนมห้วยฟู หมูสดหรือพะสดทั้งตัว ไก่หนึ่งทั้งตัว สุรา น้ำชา และทำการการวะศพ หลังเสร็จพิธีก็จะเคลื่อนศพไปยังสุสานโดยการหามโลงศพขึ้นรถตามฤกษ์ยามกำหนด ทั้งนี้ในขบวนเคลื่อนศพนั้นลูกชายคนโตจะถือกระถางธูปนำหน้า ลูกชายคนถัดมาถือหัววิญญาณ และลูกสาวคนโตถือป้ายวิญญาณของผู้ตาย ขั้นตอนที่ 4 พิธีฝังศพ เมื่อขบวนแห่ศพไปถึงสุสานญาติพี่น้องจะต้องทำเช่นไห้วเจ้าที่และสิ่งศักดิ์ที่มีอยู่ในสุสานเพื่อขออนุญาตให้ผู้ตายได้อยู่ในสุสานด้วย เมื่อเสร็จขบวนกรเช่นไห้วเจ้าที่แล้วจึงนำศพลงหลุม ในขั้นนี้ญาติพี่น้องผู้ตายจะทำการเช่นไห้วศพอีกครั้งแล้วจึงเริ่มพิธีฝัง (จิตรรา ก่อมนันทเกียรติ, 2549: 109-125)

อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติเกี่ยวกับประเพณีศพยังมีเรื่องของการปฏิบัติต่อวิญญาณของผู้ตาย หลังจากพิธีฝังศพด้วย เช่น การไว้ทุกข์ของลูกหลาน โดยสมาชิกของครอบครัวต้องสวมใส่ชุดไว้

ทุกข์ ชุติไว้ทุกข์จะมีสีสันที่แตกต่างกันไป บ่งบอกถึงสถานะและความใกล้ชิดสนิทสนมกับผู้ตาย โดยลูกสะใภ้จะสวมใส่ชุดสีดำและสีขาว หลานชายและหลานสาวจะสวมใส่ชุดสีน้ำเงิน ในสมัยโบราณการไว้ทุกข์นี้จะใช้เวลา 3 ปี โดยในช่วงระยะเวลาดังกล่าวห้ามมีการจัดงานรื่นเริงร้องรำทำเพลง ห้ามจัดงานแต่งงาน ห้ามกินเนื้อและดื่มเหล้า และลูกชายคนโตจะต้องสร้างกระท่อมไว้ข้างๆ หลุมศพ (ฮวงซุ้ย) และอาศัยอยู่ที่นั่นจนสิ้นสุดระยะเวลาการไว้ทุกข์ และจะมีพิธีใหญ่ที่จะทำกันเพื่อแสดงถึงการสิ้นสุดของระยะเวลาการไว้ทุกข์อีกด้วย อนึ่งในการประกอบพิธีกรรมหรือการเซ่นไหว้ตามความเชื่อของชาวจีนในบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาในประเพณีต่างๆ ทุกครั้งจะต้องจุดประทัด เพราะเชื่อว่าขับไล่วิญญาณทั่วไปหรือวิญญาณจรจัดไม่ให้เข้าไปแย่งของเซ่นไหว้ที่อุทิศให้บรรพบุรุษและเทพเจ้าต่างๆ สำหรับพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลาในในอดีตก็มีพิธีกรรมเกี่ยวกับศพตามประเพณีจีน ดังคำบอกเล่าของ ไพริน เน่งหา (2551) ลูกหลานชาวจีนสกเกี้ยนในพื้นที่อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลาที่ว่า “...เดิมมีชุมชนชาวจีนแถบนี้ก็ยังคงทำพิธีฝังศพ และมีพิธีเกี่ยวกับการเซ่นไหว้หน้าศพและป้ายชื่อของผู้ตาย...”

พิธีกรรมตามประเพณีความเชื่อของชาวจีนเหล่านี้เป็นพิธีกรรมหลักที่ชาวจีนทุกกลุ่มต่างยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคนและได้มีการปรับเปลี่ยนรายละเอียดตามความเหมาะสมในแต่ละยุคสมัย แต่คติความเชื่อหลักซึ่งเป็นกุศโลบายให้คนจีนยึดถือปฏิบัติเพื่อความผาสุกของตนเองและจรรโลงสังคมให้ดำรงอยู่ ถือเป็นความเชื่อหลักที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลงหรือแปรเปลี่ยน นอกจากพิธีกรรมตามประเพณีที่กล่าวมาข้างต้นแล้วคนจีนยังมีพิธีกรรม ความเชื่อและประเพณีอีกมากมาย บางประเพณีเป็นความเชื่อเฉพาะถิ่น บางประเพณีเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต อาทิ ประเพณี การเกิด การตั้งชื่อและการเลี้ยงดูลูก ประเพณีการแข่งขันเรือ ความเชื่อเกี่ยวกับสัตว์นำโชคและเครื่องรางของขลัง ธรรมเนียมการไหว้ซุ้ง ประเพณีห่านลือ ประเพณีงหยวน ประเพณีงหยาง ประเพณีตงจื้อ (หลี เลี้ยวเซียง, 2551: 43-98) เป็นต้น

ประเพณีตามความเชื่อแบบจีนดั้งเดิมเหล่านี้ได้ถือปฏิบัติกันมาในกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลรุ่นแรกที่เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่เมืองสงขลา ทั้งนี้จากข้อมูลเอกสารของสมาคมจีนและภาพถ่ายการประกอบพิธีกรรมของชาวจีน เช่นการจัดงานศพของตระกูลอ้อง ตระกูลรัตนสาร ตระกูลรัตนเลิศ ตระกูล ณ สงขลา ตระกูลรัตนปราการ ฯลฯ พบว่ารูปแบบการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อยังคงยึดถือตามแนวทางที่บรรพบุรุษชาวจีนถือปฏิบัติเหมือนเมื่อครั้งอยู่ในเมืองจีน (สมาคมป็นขันชักประเทศไทย, 2551: 23) เช่นเดียวกับข้อมูลการสัมภาษณ์กลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนสูงอายุที่อาศัยอยู่ในเมืองสงขลา ซึ่งได้ให้ภาพความทรงจำถึงการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อที่ได้รับการปลูกฝังถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษ โดยถือเป็นส่วนสำคัญของการดำเนินชีวิตและเป็นสิ่งที่มีอาจละเลยหรือหลีกเลี่ยงได้ (กินฮ้อน แซ่ฉิน, 2550)

ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน

สังคมและวัฒนธรรมของชาวจีนในเมืองสงขลาได้ดำรงอยู่และดำเนินไปในช่วงชีวิตของชาวจีนโพ้นทะเลรุ่นแรกที่ยอพยพเข้ามาอยู่อาศัยในดินแดนแห่งนี้ ในช่วงเวลาดังกล่าวการดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในความเป็นจีนทางด้านความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมของชาวจีนได้ดำเนินไปควบคู่กับการเรียนรู้วัฒนธรรมและความเชื่อของท้องถิ่น โดยเฉพาะความเชื่อหลักของคนไทยคือพุทธศาสนาแบบเถรวาทและความเชื่อแบบไสยศาสตร์พื้นบ้าน ในขณะเดียวกันเงื่อนไขทางการเมืองและการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นสังคมเมืองสมัยใหม่ของประเทศไทยที่ชาวจีนได้เข้ามาอยู่อาศัยได้เป็นเงื่อนไขบีบบังคับให้คนจีนต้องปรับตัวในการเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณี และกฎเกณฑ์ใหม่ ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับความเป็นพลัดถิ่นที่ไม่อาจปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงเงื่อนไขดังกล่าวได้ ส่งผลให้ความเป็นจีนในทางวัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อเกิดการผสมผสานและปรับเปลี่ยน ดังปรากฏเห็นได้ชัดในกลุ่มลูกจีนที่เกิดในประเทศไทยหรือชาวไทย เชื้อสายจีน ในเนื้อหาบทนี้จะได้กล่าวถึงปัจจัยและมูลเหตุสำคัญที่ส่งผลให้วัฒนธรรมความเป็นจีนในทางพิธีกรรมและความเชื่อเกิดการผสมผสานและปรับเปลี่ยน ปัจจัยสำคัญดังกล่าวได้แก่ ความเชื่อของท้องถิ่น นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีน การปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมจีน-ไทยและความเป็นสังคมเมืองสมัยใหม่

ความเชื่อของท้องถิ่น

พื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลาเป็นหนึ่งในพื้นที่ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์และเอื้อต่อการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตมาอย่างยาวนาน ปัจจัยเช่นนี้ทำให้ชุมชนน้อยใหญ่จำนวนมากได้ก่อตัวขึ้นในพื้นที่ดังกล่าวมาอย่างยาวนาน ขณะเดียวกันความอุดมสมบูรณ์พื้นที่แห่งนี้ก็กลายเป็นแรงดึงดูดให้ผู้คนต่างถิ่นจำนวนมากอพยพโยกย้ายถิ่นฐานเข้ามาทำมาหากินตั้งถิ่นฐานและกลายเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่แห่งนี้ไปในเวลาต่อมา สภาพเงื่อนไขและบริบทของกลุ่มทะเลสาบรวมถึงการดำรงอยู่ร่วมกันของผู้คนที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ฯลฯ ทำให้ผู้คนในพื้นที่แห่งนี้ได้สร้างสรรค์และสั่งสมความรู้ ความคิด ความเชื่อ ประเพณี ค่านิยม ฯลฯ อันมีลักษณะโดดเด่นของตนเองขึ้น ปรากฏการณ์เช่นนี้เป็นผลมาจากการผสมผสานบริบทและเงื่อนไขของพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลาเข้าด้วยกันกับการ “ลอก รับ ปรับ เปลี่ยน” ภูมิปัญญาจากแหล่งอารยธรรมอื่นๆ อย่างไรก็ตามการรับเอาภูมิปัญญาจากดินแดนอื่นๆมาใช้ก็จะต้องมีกระบวนการปรับเปลี่ยนให้มีความเหมาะสมและสามารถยึดถือปฏิบัติในพื้นที่ ชุมชน และสังคมลุ่มทะเลสาบได้โดยไม่ขัดแย้งกับสิ่งที่ยึดถือมาแต่เดิม

จากเงื่อนไขแห่งความหลากหลายในพื้นที่บริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา ทำให้ผู้คนและชุมชนที่อาศัยในพื้นที่แห่งนี้สร้างสรรค์และเปิดรับแนวคิดและความเชื่อต่างๆเป็นจำนวนมาก นับตั้งแต่ความเชื่อดั้งเดิมของพื้นที่แถบนี้ เช่น ความเชื่อเรื่องการนับถือวิญญาณ ผีสาง เทวดาอารักษ์ จนกระทั่งเข้าสู่ยุคที่ศาสนาต่างๆ แพร่หลายเข้ามาในพื้นที่แห่งนี้ เช่น ศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู

ศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม ซึ่งในเวลาที่ผ่านมานั้นพิสูจน์ให้เห็นว่าทั้งความเชื่อเก่าแก่ดั้งเดิมและแนวความคิดใหม่ที่เข้ามาจากต่างถิ่นสามารถผสมผสานเข้าด้วยกันได้เป็นอย่างดี สภาพเช่นนี้ทำให้พื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลามีความหลากหลายทางวัฒนธรรมสูง จากสภาพความหลากหลายทางความคิดและความเชื่อที่ปรากฏในพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลานั้นทำให้นักวิชาการจำนวนมากพยายามศึกษาและอธิบายถึงความคิด ความเชื่อของผู้คนในภาคใต้และลุ่มทะเลสาบสงขลา เช่น สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2542: 984-985) วิเคราะห์ว่าความเชื่อพื้นฐานของผู้คนในภาคใต้สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ ความเชื่อเกี่ยวกับลัทธิศาสนา ความเชื่อทางไสยศาสตร์ ความเชื่อเกี่ยวกับปริยวัตร และความเชื่อเกี่ยวกับยากลางบ้านและการบำบัดรักษาไข้ ซึ่งความเชื่อเหล่านี้สามารถประสมประสานปนเปกันได้ ส่วน พรหมศักดิ์ เจิมสวัสดิ์และปรีชา นุ่นสุข (2535:110-127) วิเคราะห์ว่า ความเชื่อพื้นฐานของผู้คนในภาคใต้สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ ความเชื่อต่อมนุษย์ ความเชื่อต่อธรรมชาติและความเชื่อต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ เป็นต้น

ภายใต้ความหลากหลายนานาประการที่ปรากฏในพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลานั้น กลุ่มชาวจีนถือเป็นหนึ่งในกลุ่มคนที่เพิ่มค่าความหลากหลายให้เกิดขึ้นแด่แห่งนี้ทั้งในแง่ชาติพันธุ์ ความเชื่อ ค่านิยม ฯลฯ ขณะเดียวกันความคิดความเชื่อจำนวนมากที่แพร่หลายอยู่ในพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลา ก็มีผลให้ความคิด ความเชื่อ รวมถึงวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของชาวจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่แห่งนี้ต้องเปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน โดยในที่นี้พบว่ามีความคิดความเชื่อหลัก 2 ส่วนที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงความคิด ความเชื่อ รวมถึงวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของชาวจีน คือ ความเชื่อพื้นเมืองของกลุ่มทะเลสาบสงขลาและแนวคิดทางศาสนาพุทธนิกายเถรวาท

โดยในประเด็นของความเชื่อพื้นเมืองของกลุ่มทะเลสาบสงขลาซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากนั้น พบว่ามีอยู่หลายแนวคิดที่เข้าไปมีอิทธิพลต่อความคิดและความเชื่อของกลุ่มชาวจีนและลูกหลานชาวจีนในลุ่มทะเลสาบสงขลา เช่น ความเชื่อในไสยศาสตร์เรื่องวิญญาณของบรรพบุรุษ ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ให้ความคุ้มครองปกป้องรักษาชีวิตและทรัพย์สิน รวมถึงความเชื่อเรื่องโชคลาง เป็นต้น ความเชื่อพื้นเมืองของของกลุ่มทะเลสาบสงขลานั้นโดยหลักแล้วถือเป็นความเชื่อหลักเฉพาะถิ่นของกลุ่มคนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่ก่อนการเข้ามาของศาสนาพราหมณ์ศาสนาพุทธและศาสนาอิสลามซึ่งภายหลังจะได้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมความเชื่อกระทั่งกลายเป็นเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมของภูมิภาคแห่งนี้ ดังปรากฏความเชื่อแบบพุทธผสมพราหมณ์และผี ในประเทศไทย ลาว เขมร ความเชื่อแบบอิสลามผสมฮินดูและผีในหมู่เกาะต่างๆ ของอินโดนีเซีย ซึ่งถือเป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่ยังคงพบเห็นได้ในปัจจุบัน

วัฒนธรรมจีนได้ถูกผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมและพิธีกรรมของท้องถิ่นภายใต้เงื่อนไขและ กฎเกณฑ์ใหม่ของท้องถิ่น ดังตัวอย่างในอดีต เช่น เมื่อแรกเริ่มย้ายเมืองสงขลาจากแหลมสนมาที่ บ่อয়งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราชโองการให้ตั้งหลักเมืองสงขลาตามคติแบบพราหมณ์ขึ้นในปีพ.ศ.2385 โดยทรงพระราชทานเทียนชัย หลักชัยพฤกษ์ กับเครื่อง

ไทยทานตลอดจนส่งพระราชครูพราหมณ์มาประกอบพิธีฝังหลักเมืองและประกอบโรงพิธีพราหมณ์สี่มุมเมือง ณ เมืองสงขลา(ประชุมพงสาวดารเล่ม 3,2506:84) โดยมีพระยาวิเชียรคีรี(เถียนสั้ง)เจ้าเมืองสงขลาจากตระกูล ณ สงขลา ผู้ที่ได้ชื่อว่าเคร่งครัดและยึดถือปฏิบัติในธรรมเนียมประเพณีแบบจีนมากที่สุด(สงบ ส่งเมือง,2522:193)เป็นผู้ต้อนรับพระบรมราชโองการและปฏิบัติตามหมายรับสั่งอย่างเคร่งครัดทุกประการโดยปรากฏหลักฐานได้ว่าการประกอบพิธีตั้งหลักเมืองดังกล่าวได้เป็นไปตามพิธีพราหมณ์โดยสมบูรณ์ทุกประการในขณะเดียวกันพระยาวิเชียรคีรี(เถียนสั้ง)และบรรดาชาวจีนในเมืองสงขลาได้เพิ่มเติมพิธีกรรมและคติความเชื่อแบบจีนที่ไม่ขัดแย้งกับพิธีพราหมณ์เข้าไปด้วย ดังปรากฏให้เห็นได้ในปัจจุบันภายในศาลหลักเมืองสงขลาที่มีลักษณะของสถาปัตยกรรมเป็นแบบจีน มีศาลเจ้าที่(ปูนถ้ำกง)รูปเคารพพระโพธิสัตว์กวนอิมและเทพเจ้าจีนต่างๆ ตลอดจนจุดไหว้ฟ้าดินตามความเชื่อลัทธิเต๋าตั้งอยู่รวมกันภายในศาลหลักเมืองสงขลาถือเป็นปรากฏการณ์การผสมผสานทางวัฒนธรรมและความเชื่อระหว่างความเชื่อของท้องถิ่นและความเชื่อแบบจีนของเมืองสงขลา

นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างที่น่าสนใจเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องบรรพบุรุษตามความเชื่อดั้งเดิมที่มีผลต่อความคิดความเชื่อของลูกหลานชาวจีนกลุ่มทะเลสาบ คือ แนวคิดเรื่อง “ทวด” ซึ่งหมายรวมถึงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ของบรรพบุรุษในท้องถิ่นและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ซึ่งอาจจะมีรูปแบบหรือลักษณะทางกายภาพเป็นมนุษย์หรือไม่ก็ได้ ความเชื่อเรื่อง “ทวด” นี้ น่าจะเป็นความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มทะเลสาบสงขลา ก่อนที่ศาสนาต่างๆ จะเผยแพร่เข้ามาในพื้นที่แห่งนี้ อย่างไรก็ตามความเชื่อเหล่านี้ยังคงมีอิทธิพลต่อความคิดความเชื่อของผู้คนในหลายๆ พื้นที่ของกลุ่มทะเลสาบมาจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งพบว่าแทบทุกพื้นที่ของกลุ่มทะเลสาบสงขลา มีความเชื่อหรือตำนานเรื่องทวดซึ่งบางครั้งเรื่องราวหรือตำนานในพื้นที่หนึ่งก็อาจจะมีเรื่องราวที่คล้ายคลึงกันกับตำนานของอีกพื้นที่หนึ่ง แต่ในหลายๆ กรณีก็จะพบตำนานที่มีเรื่องราวและลักษณะเฉพาะตัวของพื้นที่เช่นกัน ความหลากหลายและความแพร่หลายของความเชื่อเรื่องทวดในพื้นที่กลุ่มทะเลสาบสงขลาอาจเห็นได้จากงานของเอมอร บุญช่วยที่พบว่าเฉพาะพื้นที่ในคาบสมุทรสทิงพระก็มีความเชื่อหรือตำนานเรื่องทวดมากถึง 21 เรื่อง (เอมอร บุญช่วย, 2544: 30-73) ตัวอย่างเรื่อง “ทวด” ที่รู้จักกันในพื้นที่กลุ่มทะเลสาบสงขลา มีอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ความเชื่อของชาวบ้านในพื้นที่ตำบลบ้านพญาขัน อำเภอมือ จังหวัดพัทลุง เรื่อง “ทวดขัน” ซึ่งเป็นงูจงอางที่คอยเฝ้าสมบัติอยู่ที่สระน้ำของเมืองพัทลุงเก่า (ทิพวัลย์ พิชะกุล, 2542: 3019) ความเชื่อของผู้คนในบริเวณคลองนางเรียบ ซึ่งเชื่อมทะเลสาบสงขลากับทะเลน้อย ซึ่งเชื่อเรื่อง “ทวดคลองนางเรียบ” ซึ่งเชื่อว่าเป็นจระเข้นาคใหญ่ที่คอยดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยของคลองดังกล่าว (พวง บุษรรัตน์, 2542: 3019) ความเชื่อของผู้คนในพื้นที่ หมู่ 4 ตำบลสทิงหม้อ เรื่อง “ทวดภควัม ทวดคำแก้วและขุนโหร” ซึ่งเชื่อว่าเป็นดวงวิญญาณของเจ้าที่ซึ่งคอยปกป้องคุ้มครองผู้คนในพื้นที่ (สุภาภย์ อินทองคง, 2542: “ทวดภควัม ทวดคำแก้วและขุนโหร”) ความเชื่อของผู้คนในอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลาที่มีความเชื่อเรื่อง “ทวดลำลีหรือเจ้าแม่อยู่หัว” ซึ่งเป็น “เจ้าหญิง” ที่เป็น

เคารพบูชาของชาวบ้าน (พิทยา บุษรรัตน์, มปป.89-209) และความเชื่อเรื่อง “ปู่ทวดเขาเขียว” ในตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เป็นต้น

ในขณะที่ชาวพื้นเมืองมีความเชื่อในเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษผ่านรูปแบบของ “ทวด” แต่บรรดาชาวจีนและลูกหลานชาวจีนในกลุ่มทะเลสาบสงขลา ก็มีแนวคิดเรื่องการบูชาวิญญาณบรรพบุรุษ ซึ่งสะท้อนผ่านพิธีกรรมตามความเชื่อต่างๆ เช่น การไหว้บูชาดวงวิญญาณบรรพบุรุษในเทศกาลต่างๆ อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะด้วยเหตุผลที่ว่าความเชื่อเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษเป็นลักษณะร่วมของหลายชนชาติในเอเชีย หรือ การที่ชาวจีนในกลุ่มทะเลสาบสงขลาได้รับการกล่อมเกลาทางความคิดความเชื่อจากค่านิยมในพื้นที่ที่ทำให้บรรดาชาวจีนและลูกหลานชาวจีนในกลุ่มทะเลสาบสงขลาเปิดรับแนวคิดเรื่องทวดในกลุ่มทะเลสาบสงขลาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตเช่นกัน ดังตัวอย่างที่น่าสนใจ คือ คำบอกเล่าของ หวอด ชุ้นเขา (2551) ลูกหลานชาวจีนกลุ่มทะเลสาบสงขลาซึ่งมีถิ่นฐานอยู่เกาะยอ สงขลา ที่ระบุว่าลูกหลานชาวจีนในพื้นที่เกาะยอรู้ดีว่าตนมีหน้าที่ต้อง “..ไหว้เจ้าในพิธีตรุษจีน ทำพิธีไหว้ทั้งในเทศกาลเซ่งเม้งและรับ -ส่งวิญญาณของบรรพบุรุษในเทศกาลรับ-ส่งตายายในเทศกาลงานบุญเดือนสิบ..” ขณะที่ประจวบ ที่ประจักษ์กูร (2551) ลูกหลานจีนฮกเกี้ยนแซ่ลิ้ม ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ในเกาะยอเช่นกันกล่าวว่า “...แม้ในบางเทศกาลจะเป็นธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรมแบบจีนแต่จะต้องผสมผสานอาหารไทยเข้าไปด้วย เช่น ในบางพิธีไหว้ก็จะมีทั้งขนมขงของจีนและขนมใส่ไส้ของไทย...” อนึ่ง สำหรับประเด็นเรื่องพิธีกรรมการบูชาบรรพบุรุษของชาวไทยเชื้อสายจีนนั้น จากการลงพื้นที่ภาคสนามพบว่าแม้ในปัจจุบันบรรดาลูกหลานชาวจีนในพื้นที่กลุ่มทะเลสาบสงขลาจะยังคงทำพิธีกรรมเช่นไหว้บรรพบุรุษผ่านพิธีกรรมแบบจีนในพิธีเซ่งเม้ง แต่ก็มีลูกหลานชาวจีนกลุ่มทะเลสาบอีกเป็นจำนวนมากที่เลือกทำพิธีเช่นไหว้บรรพบุรุษด้วยพิธีกรรมแบบพื้นเมืองของกลุ่มทะเลสาบสงขลา คือ เทศกาลรับ-ส่งตายายหรือเทศกาลเดือนสิบนั่นเอง

ตัวอย่างที่น่าสนใจเกี่ยวกับแนวคิดเรื่อง “ทวด” ที่ผสมผสานเข้ากับแนวคิดเรื่องบรรพบุรุษของชาวจีนกลุ่มทะเลสาบ คือ ความเชื่อเรื่องของชาวดำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เรื่องหลวงปู่ทวดเขาเขียว ซึ่งเชื่อว่าเดิมเป็นพ่อค้าชาวจีนเซี่ยงไฮ้ ชื่อ กอเต็บ ต่อมาเดินทางเข้ามาตั้งรกรากในพื้นที่ดังกล่าว และได้เล่าเรียนวิชาศิลปะวิทยาการและคาถาอาคมต่างๆ จนกระทั่งบรรลุสู่การเป็นเซียน และยังคงทำหน้าที่คุ้มครองปกป้องรักษาผู้คนให้พ้นจากภัยอันตรายต่างๆ มาแม้กระทั่งในปัจจุบัน (เอมอร บุญช่วย, 2544:21) โดยในปัจจุบันมีการตั้งศาลเจ้าหลวงปู่ทวดเขาเขียวที่บริเวณพื้นที่หมู่ 7 ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา และภายในศาลเจ้าดังกล่าวจะมีพิธีกรรมเข้าทรงวิญญาณหลวงปู่ทวดเขาเขียวเพื่อทำนายทายทักโชคชะตาหรือให้คำปรึกษาแก่ผู้ที่มีความเชื่อถือศรัทธาต่อ “ทวด” ที่ประจำอยู่ ณ ศาลเจ้าแห่งนี้

ความเชื่อพื้นเมืองอีกประการหนึ่งที่มีผลต่อความคิดความเชื่อของชาวจีนกลุ่มทะเลสาบ คือ ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ให้ความคุ้มครองปกป้องรักษาชีวิตและทรัพย์สิน ความเชื่อในกลุ่มนี้ก็เป็นอีกหนึ่งความเชื่อที่เป็นลักษณะร่วมของผู้คนในโลกตะวันออก นั่นคือความเชื่อที่ว่ามิสิ่ง

ศักดิ์สิทธิ์ที่คอยปกป้องคุ้มครองและคลบนันดาลให้ชีวิตมีความสุข สุขภาพร่างกายแข็งแรงและสามารถประกอบอาชีพหรือดำเนินชีวิตได้โดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง ความเชื่อพื้นเมืองของกลุ่มทะเลสาบสงขลาที่จัดอยู่ในกลุ่มความเชื่อประเภทนี้ก็มีอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น การบูชาพระแม่โพสพเพื่อให้พระแม่โพสพคลบนันดาลให้การเพาะปลูกได้ผลดี ความเชื่อเรื่องการบูชาสถานที่หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้คุ้มครองในยามที่ต้องเดินทางไกล รวมถึงความเชื่อเรื่องการรักษาโรคภัยไข้เจ็บด้วยพิธีกรรมตามความเชื่อและคติทางไสยศาสตร์ ฯลฯ ในขณะที่ชาวจีนเองก็มีแนวคิดหรือความเชื่อที่ใกล้เคียงกัน เช่น ความเชื่อเรื่องเทพเจ้า “ฮก ลก ซิ่ว” (ตามสำเนียงจีนแต้จิ๋ว ในขณะที่สำเนียงภาษาจีนกลางจะออกเสียงว่า ฝู ลู่ ไชว) ซึ่งมีรูปแบบของชายชรา 3 คนซึ่งชาวจีนส่วนใหญ่เชื่อว่าเทพเจ้าทั้งสามองค์นี้ จะคลบนันดาลให้ผู้ที่เราบูชามีความสุข ความเจริญรุ่งเรืองและมีสุขภาพแข็งแรง นอกจากนี้แล้วชาวจีนยังเคารพบูชาเทพเจ้าอีกหลายองค์ จากความเชื่อที่ใกล้เคียงกันเหล่านี้ทำให้ชาวจีนและลูกหลานชาวจีนกลุ่มทะเลสาบสงขลาผสมผสานแนวคิดเหล่านี้เข้าด้วยกัน เช่น ชาวจีนจำนวนมากที่เข้ามาทำนาในพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลาจะทำการสักการบูชาพระแม่โพสพ ในขณะที่ชาวจีนผู้ประกอบการประมงก็จะทำพิธีขอพรจากเจ้าแม่ทับทิมให้การเดินเรือแต่ละครั้งปลอดภัยและไม่มีอุปสรรคครบถ้วน และขณะเดียวกันก็จะขอพรจากเทวดาอารักษ์เพื่อให้การออกเรือครั้งนั้นสามารถจับปลาได้เป็นจำนวนมาก ตัวอย่างที่น่าสนใจของกรณี คือ การตั้งศาลและพิธีกรรมเคารพบูชา “เจ้าพ่อปู่ทวดหัวเขาแดง” ณ บริเวณ เขิงเขาแดง ปากทะเลสาบสงขลา ในเขตตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา โดยมีการตั้งศาลแบบจีนและขณะเดียวกันก็จะมีการตั้งศาล “ทวดจระเข้” ซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมของท้องถิ่นกลุ่มทะเลสาบสงขลาไว้ในบริเวณใกล้เคียงกัน ซึ่งบรรดาเรือประมงและเรือขนส่งสินค้าทุกลำที่เดินทางเข้า-ออกระหว่างทะเลสาบสงขลา กับทะเลฝั่งอ่าวไทยก็จะจุดประทัดทุกครั้งเมื่อล่องเรือมาถึงบริเวณดังกล่าวทั้งนี้ก็เพื่อแสดงการสักการบูชาต่อศาลเจ้าและ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ดังกล่าว ในปัจจุบันศาลเจ้าปู่ทวดหัวเขาแดงยังคงได้รับการสนับสนุนจากกลุ่ม ชาวไทยเชื้อสายจีนเป็นอย่างดี เห็นได้จากการที่ทุกๆ ปีก็จะมีกรรร่วมมือระหว่างสมาคมชาวจีนในสงขลาและหน่วยงานต่างๆ จัดงานเฉลิมฉลองเพื่อบวงสรวงศาลเจ้าดังกล่าว ซึ่งงานจะจัดขึ้นในราวเดือนพฤษภาคมของทุกปี ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของนางแวม รวบแก้ว (2551) ผู้ทำหน้าที่ดูแลศาลเจ้าปู่ทวดหัวเขาแดง กล่าวว่า “ผู้สนับสนุนทางการเงินที่สำคัญต่อการดำเนินงานของศาลเจ้า คือ กลุ่มเฒ่าแก่เจ้าของเรือประมงในฝั่งเมืองสงขลา...”

ปรากฏการณ์ทางสังคมอีกประการหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นการผสมผสานความเชื่อท้องถิ่นเข้ากับแนวคิดและความเชื่อของชาวจีนได้เป็นอย่างดี คือ ปรากฏการณ์ “จุตุคามรามเทพ” ที่โดดเด่นอย่างยิ่งในช่วงระยะเวลาระหว่างปีพ.ศ.2549-2550 ซึ่งในระบะเวลาดังกล่าวมีวัดและกลุ่มบุคคลต่างๆ ได้ดำเนินการจัดสร้างวัตถุมงคลที่เรียกว่าจุตุคามรามเทพออกมาเพื่อจำหน่ายแจกเป็นจำนวนมาก และแม้ว่าจะยังไม่มีข้อสรุปที่แน่ชัดว่าวัตถุมงคลประเภทนี้ คือ วัตถุมงคลที่มีรากฐานมาจากแนวคิดใด เพราะมีร่องรอยของการผสมผสานแนวคิดและความเชื่อมากมายไว้ในวัตถุมงคล

ดังกล่าวตั้งแต่ แนวคิดการบูชาบรรพบุรุษผ่านภาพจำลองขององค์กษัตริย์ผู้ครองเมือง นครศรีธรรมราชในอดีต รวมถึงแนวคิดเทวภิเษกตามแนวคิดศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู แนวคิด พุทธภิเษกตามคติศาสนาพุทธ และที่น่าสนใจ คือ มีการผสมผสานแนวคิดเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์แบบ จีนเข้าในการจัดสร้างจุลคามรามเทพในหลายๆรุ่นที่ผลิตออกมา เช่น บางรุ่นมีการนำเจ้าแม่กวนอิม ซึ่งถือเป็นพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดพุทธศาสนานิกายมหายานเข้ามาผสมผสานและในบางรุ่นก็นำเอา “มังกร” ซึ่งเป็นสัตว์ในตำนานที่ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของชาวจีนเข้ามาผสมผสานเอาไว้ด้วย

การที่ชาวจีนและลูกหลานชาวจีนลุ่มทะเลสาบเปิดรับคติความเชื่อพื้นเมืองเข้ามานี้เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในพื้นที่ลุ่มทะเลสาบและสำหรับลูกหลานชาวจีนลุ่มทะเลสาบแล้วปรากฏการณ์เช่นนี้ไม่ใช่เรื่องแปลกประหลาดแต่อย่างใด ซึ่งกระบวนการเหล่านี้สะท้อนให้เห็นการสร้างสรรค์ การถ่ายทอดและผสมผสานทางความเชื่อและวัฒนธรรมระหว่างผู้คนที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรมในพื้นที่แห่งนี้ได้เป็นอย่างดี

ความเชื่อความศรัทธาที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในลุ่มทะเลสาบสงขลา คือ แนวคิดตามหลักศาสนาต่างๆ ซึ่งถึงแม้ว่าในพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลาจะมีหลักฐานบ่งชี้ถึงการหลั่งไหลเข้ามาของศาสนาต่างๆ เช่น ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม แต่ศาสนาที่บรรดาชาวจีนและผู้คนส่วนใหญ่ในลุ่มทะเลสาบให้การนับถือ คือ ศาสนาพุทธ ทั้งนี้ประเด็นที่น่าสนใจ คือ ศาสนาพุทธที่แพร่หลายในพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลา คือ ศาสนาพุทธนิกายเถรวาท ในขณะที่ชาวจีนส่วนใหญ่ในแผ่นดินจีนนั้นเลื่อมใสศาสนาพุทธนิกายมหายาน อย่างไรก็ตามสำหรับชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลานั้นพบว่าแทบทั้งหมดก็หันมาให้การนับถือศาสนาพุทธนิกายเถรวาทซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าเป็นเพราะว่า ศาสนาพุทธนิกายเถรวาทคือนิกายหลักที่ได้รับการยอมรับและสนับสนุนจากศูนย์กลางอำนาจของประเทศไทยมาในทุกยุคทุกสมัย ดังนั้นศาสนาพุทธนิกายเถรวาทจึงแพร่หลายไปทั่วและเมื่อชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยจึงได้รับอิทธิพลจากการขยายตัวของศาสนาพุทธนิกายเถรวาทดังกล่าวไปด้วย หรือในอีกมุมหนึ่งก็อาจเป็นไปได้ว่าที่ชาวจีนลุ่มทะเลสาบสงขลาเลือกที่จะนับถือศาสนาพุทธนิกายเถรวาทตามแบบผู้คนในท้องถิ่น มีเหตุผลมาจากความสะดวกสบายในการแสวงหาศาสนสถานเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และขณะเดียวกันการปรับเปลี่ยนคติความเชื่อของชาวจีนเหล่านี้ก็เพื่อให้ตัวเองต้องกลายเป็นผู้ที่แปลกแยกจากผู้คนและสังคมในลุ่มทะเลสาบสงขลา รวมถึงความต้องการของประเทศไทยก็เป็นได้ ตัวอย่างสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าบรรดาชาวจีนที่อพยพเข้ามาในลุ่มทะเลสาบสงขลาได้เลือกที่จะปวารณาเข้าเป็นผู้อุปถัมภ์กิจการของศาสนาพุทธเถรวาท คือ การที่เจ้าเมืองในสกุล ณ สงขลา ซึ่งเป็นตระกูลชาวจีนได้มีบทบาทสำคัญในการสร้างวัดสุวรรณคีรีซึ่งเป็นวัดในนิกายเถรวาทให้เป็นวัดประจำตระกูล ซึ่งวัดสุวรรณคีรีนี้สร้างขึ้นในสมัยที่เมืองสงขลายังตั้งอยู่ ณ บริเวณแหลมสน ในฝั่งอำเภอสิงหนครในปัจจุบัน และแม้

เมื่อมีการย้ายเมืองสงขลามายู่ในบริเวณบ้าน บ่อยางแล้วบรรดาลูกหลานชาวจีนเมืองสงขลาก็ได้ร่วมสร้างและบูรณะวัดในศาสนาพุทธเถรวาท อีกหลายวัด ซึ่งวัดที่มีชื่อเสียงมากวัดหนึ่งคือวัดมัชฌิมาวาส หรือวัดกลาง ทั้งนี้ยังไม่รวมถึงวัดอีกจำนวนมากที่ได้รับการอุปถัมภ์ในการก่อสร้างและกิจกรรมทางศาสนาโดยลูกหลานชาวจีนลุ่มทะเลสาบสงขลา เช่น วัด นางเหล้า เขตอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา วัดโคกเปี้ยว วัดแหลมพ้อ วัดท้ายขอ ในพื้นที่ตำบลเกาะขอม สงขลา เป็นต้น ซึ่งหลักฐานที่แสดงถึงการที่ชาวจีนและลูกหลานชาวจีนลุ่มทะเลสาบสงขลาได้เข้ามาเป็นอุปถัมภ์ศาสนสถานของศาสนาพุทธนิกายเถรวาทเหล่านี้ คือ รูปแบบศิลปกรรมและสิ่งปลูกสร้างจำนวนมากในวัดเหล่านี้ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นจีนที่ผสมผสานอยู่ เช่น ในวัดสุวรรณคีรีและวัดมัชฌิมาวาส ซึ่งมีเจดีย์จีนหรือ “ละ” ประดิษฐานอยู่รวมทั้งมีการประดับตกแต่งภายในวัดด้วยศิลปะแบบจีน เช่น ประติมากรรมปูนปั้นและภาพวาดฝาผนังบางส่วนที่เป็นลวดลายแบบจีน เป็นต้น ในขณะที่วัดอื่นๆซึ่งชาวจีนและลูกหลานชาวจีนลุ่มทะเลสาบสงขลาไม่พบบทบาทในการสนับสนุนก็จะมี การก่อสร้างศาสนสถานขึ้นมาด้วยการผสมผสาน โครงสร้างและศิลปะแบบพื้นเมืองและแบบจีนเข้าด้วยกัน รวมถึงมีการประดิษฐานพระโพธิสัตว์ตามความเชื่อของศาสนาพุทธนิกายมหายานไว้ ณ วัดเหล่านี้อีกด้วย เป็นต้น ทั้งนี้ยังรวมไปถึงการที่ชาวจีนและลูกหลานชาวจีนลุ่มทะเลสาบสงขลาให้การอุปถัมภ์กิจการต่างๆ ของพระสงฆ์ในศาสนาพุทธนิกายเถรวาทซึ่งสิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการที่ชาวจีนและลูกหลานชาวจีนในลุ่มทะเลสาบสงขลาได้รับอิทธิพลของความเชื่อและความศรัทธาของศาสนาในท้องถิ่นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตามชาวจีนในลุ่มทะเลสาบสงขลาที่ยังคงมีการสืบสานความศรัทธาในความเชื่อและความศรัทธาต่อศาสนาพุทธนิกายมหายาน คือ การที่ลูกหลานชาวจีนในลุ่มทะเลสาบสงขลา ยังคงให้การเคารพบูชาต่อพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของศาสนาพุทธนิกายมหายาน เช่น ยังคงมีลูกหลานชาวจีนลุ่มทะเลสาบเป็นจำนวนมากที่ประกอบพิธีกรรมบูชาเจ้าแม่กวนอิมซึ่งถือเป็นพระโพธิสัตว์พระองค์หนึ่งตามความเชื่อของฝ่ายมหายาน ขณะเดียวกันก็ยังมีการสร้างศาสนสถานหรือรูปเคารพตามหลักศาสนาพุทธนิกายมหายานในบางพื้นที่ของลุ่มทะเลสาบสงขลา เช่น ศาสนาสถานบนเขาคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และแม้กระทั่งวัดพุทธนิกายเถรวาทบางแห่งก็เริ่มมีการก่อสร้างรูปเคารพบูชาเจ้าแม่กวนอิม เช่น องค์เจ้าแม่กวนอิม วัดนางเหล้า ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะขอม อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา วัดโคกสมาณคุณ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เจ้าแม่กวนอิม วัดคูหาสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง สำนักวิปัสสนาวิงสันติบรรพต อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เป็นต้น กระบวนการเช่นนี้เป็นการผสมผสานระหว่างพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาพุทธนิกายมหายานเข้าด้วยกัน ขณะเดียวกันกระบวนการเหล่านี้ก็อาจสะท้อนให้เห็นถึงการเชื่อมโยงทั้งในด้านสายสัมพันธ์และเงินทุนระหว่างกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนและกลุ่มชาวจีนในประเทศอื่นๆ เช่น มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย ฯลฯ เข้า

ด้วยกัน เพราะมักจะพบว่า การก่อสร้างศาสนสถานเหล่านี้มักจะได้รับการสนับสนุนด้านเงินทุนจากกลุ่มชาวจีนในต่างประเทศเป็นจำนวนมากเช่นกัน

นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีน

การที่มีคนจีนอพยพเข้ามาทำงานทำและพักอาศัยอยู่ในเมืองไทยนี้เป็นผลให้จำนวนคนจีนในเมืองไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วถึงประมาณ 1,200,000 คน จากจำนวนประชากรทั้งประเทศที่มีอยู่ประมาณ 8,350,000 คน (จี.วิลเลียม, สกินเนอร์, 2529:69) ด้วยเหตุที่คนจีนอพยพเข้ามาเป็นจำนวนมากนี้ เป็นผลให้เกิดการรวมตัวขึ้นเป็นกลุ่มในลักษณะของสมาคม เพื่อดำเนินการหางานให้จีนอพยพที่เข้าใหม่และกลายเป็นที่มาของ "สมาคมลับอั้งยี่" หรือ "ตัวเหี้ย" ขึ้น อั้งยี่ของพวกชาวจีนนี้ได้กลายเป็นปัญหาของทางการไทยอย่างมาก โดยเฉพาะในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อั้งยี่ได้กลายเป็นที่ซ่อนสมผู้คนในการดักบ่อนการพนันเป็นแหล่งมั่วสุมของผู้ก่อการร้ายมีการเรียกเก็บค่าคุ้มครองจากพวกจีนด้วยกัน เช่น ซ่อง โรงจี้ โรงฝิ่น รวมทั้งถือสิทธิในการคุมท่าเรือขนส่งสินค้าที่มาจากต่างประเทศ (พวงร้อย กล่อมเอียง, 2516: 24)

นอกเหนือจากการควบคุมเศรษฐกิจหลักที่สำคัญ และการซ่อนสมกำลังผู้คนในลักษณะของอั้งยี่แล้ว ชาวจีนอพยพยังมีบทบาทและได้เกี่ยวข้องกับปัญหาทางการเมืองทั้งภายในประเทศและในเมืองจีนอีกด้วย โดยเฉพาะในหัวเมืองทางภาคใต้ของไทย คนจีนได้ก้าวเข้าสู่ระบบการเมืองการปกครองโดยมีตำแหน่งเป็นถึงเจ้าเมือง อาทิ เมืองระนอง สงขลา นครศรีธรรมราช กระบุรี หลังสวน ตรัง ฯลฯ เจ้าเมืองคนจีนซึ่งได้รับบรรดาศักดิ์และราชทินนามตามอย่างศักดินาไทยเหล่านี้บางส่วนเป็นคนจีนที่อยู่ในเมืองไทยและมีมารดาเป็นคนไทย ในขณะที่บางส่วนก็เป็นคนจีนอพยพหรือชาวจีนโพ้นทะเล เช่น เจ้าเมืองสงขลา คือ จินเหียง แซ่เฮาชาวจีนอพยพจากหมู่บ้านซันถ่องอำเภอไฮแตง ตันตระกูล ณ สงขลา ได้รับบรรดาศักดิ์เป็นหลวงสุวรรณคีรีสมบัติ ตำแหน่งเจ้าเมืองสงขลาในปี พ.ศ. 2318 และมีบุตรหลานสืบตระกูลต่อกันมาในตำแหน่งเจ้าเมืองสงขลาอีกหลายชั่วอายุคน (ศรีสุพร ช่วงสกุล, 2547:35-39)

สำหรับบทบาทของชาวจีนในประเทศไทยในการเคลื่อนไหวทางการเมืองภายนอกประเทศปรากฏเด่นชัดนับตั้งแต่ในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา โดยเฉพาะการเข้ามาในประเทศไทยของดร.ซุนยัตเซ็น ซึ่งเดินทางเข้ามาในกรุงเทพถึง 2 ครั้ง โดยได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยในปี พ.ศ.2446 และปี พ.ศ.2451 เพื่อเข้ามาระดมทุนและหาเสียงสนับสนุนจากกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลในการโค่นล้มระบอบศักดินาในประเทศจีนและเตรียมการจัดตั้งสาธารณรัฐ ซึ่งทำให้ราชสำนักและทางการไทยจับตามองกิจกรรมเหล่านี้อย่างใกล้ชิด เนื่องจากอาจจะกระทบกับความมั่นคงของสถาบันกษัตริย์ในประเทศไทย รวมทั้งเป็นการเผยแพร่แนวความคิดประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งราชสำนักในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมองว่าเป็นการทำลายความมั่นคงและความเป็น

อันหนึ่งอันเดียวกันของชาติโดยเฉพาะสถานะของพระมหากษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมองปัญหาเกี่ยวกับชาวจีนในประเทศไทยว่าเป็นปัญหาสำคัญและทรงต่อต้านชาวจีนอย่างเห็นได้ชัด ดังปรากฏในวรรณกรรมหลายเรื่องที่ทรงนิพนธ์ขึ้น อาทิ พกยิวแห่งบูรพาทิศ เมืองไทยจึงตื่นเกิด ความเป็นชาติโดยแท้จริง ตัวอย่างสำหรับนักพูดชาวอังกฤษช่วงพูดจนต้องติดคุกสองเดือน ไทยผสมเป็นคนที่ไม่พึงปรารถนา ไทยผสมถูกบังคับให้เป็นชาวจีน วังต้องค้ำหมื่น การเมืองภายในเมืองจีน ฯลฯ (สิริรัตน์ พุ่มเกิด, 2538: 85)

ตัวอย่างพระราชนิพนธ์บางส่วนของรัชกาลที่ 6 ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการต่อต้านชาวจีนอย่างชัดเจน ได้แก่เรื่อง พกยิวแห่งบูรพาทิศ ที่เนื้อหาบางส่วนพูดถึงคนจีนไว้ว่า “...ลักษณะที่สองซึ่งเห็นได้ในพกยิวก็นิยมนั่งในจีนโดยบริบูรณ์ คือ จีนเหมือนยิว เป็นชาติเก่าที่รุ่งเรืองมาแล้วก่อนเวลาที่บรรพบุรุษของเราได้แปลงเพศจากคนป่า ตั้งแต่โบราณกาลมา จีนได้รับคำสั่งสอนให้แบ่งมนุษย์ออกเป็นสองจำพวก กล่าวคือจีนและฮวน (คนป่า) ตามความเห็นแห่งจีน ชาวยุโรปก็เป็นฮวนไม่ผิดกับชาวเอเชียหรือคนดำ เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าไม่จำเป็นต้องกล่าวว่าพวกจีนไม่ได้ฝึกฝนที่จะทำกิจการอันเกี่ยวข้องกับเราด้วยความสัตย์ซื่อตรงเลย เขาย่อมคิดเห็นว่าพวกเรามีอยู่สำหรับประโยชน์ที่เขาจะโกงและเอาเปรียบเท่านั้น...” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2527:16) “...ในกรุงเทพฯก็ดี ในหัวเมืองมณฑลก็ดี ไม่ว่าจีนจะอยู่แห่งใด มีลักษณะอันหนึ่งที่จะเห็นได้ว่าเป็นสามัญแก่จีนทั่วไป กล่าวคือจีนทุกคนคิดที่จะกลับเมืองจีน ข้อนี้นี้ข้าพเจ้าทำให้ใครๆ ทั้งสิ้นปฏิเสธ” (สิริรัตน์ พุ่มเกิด, 2538:35) หรือในพระราชนิพนธ์เรื่อง ตัวอย่างสำหรับนักพูดชาวอังกฤษช่วงพูดจนต้องติดคุกสองเดือน! ได้กล่าวถึงคนจีนไว้ว่า “...ในกรุงเทพฯและในกรุงเทพฯยิ่งกว่าแห่งอื่น มีชาวต่างชาติเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารอยู่มาก เช่น พวกจีน เป็นต้น ซึ่งอาไศรยเหตุที่ไม่รู้ภาษาไทยจึงจำเป็นเสวนาอยู่แต่ในหมู่ชนชาติเดียวกันเองเป็นอันมาก อันเป็นผลให้ไม่สามารถรู้ฟังความคิดเห็นของไทย เราผู้เป็นเจ้าของบ้าน มักเชื่อถือแต่ในถ้อยคำของผู้ที่สมมติตนเป็นหัวหน้าในหมู่ชนชาตินั้น...” (ไสว วัฒนเศรษฐ, 2506: 65 – 66) และพระราชนิพนธ์เรื่อง การเมืองภายในเมืองจีน ได้กล่าวถึงลักษณะนิสัยของชาวจีนไว้ว่า “...การที่จีนคบคิดกันทำร้ายนั้นเป็นกิจอย่างเดียวที่เขามีความสามารถพอที่จะทำได้ และใช้แต่เท่านั้น เป็นการประกอบอาชีพโดยปกติของเขาด้วย...” (จมีน อมรคุณารักษ์, 2496:29-30) และการกล่าววิจารณ์โจมตีกลุ่มชาวจีนในประเทศไทยที่ยุแหย่ก่อความเดือดร้อนให้ทางการไทยไว้ว่า “ในโลกลี้มีคนอยู่บางจำพวกที่ทรยศโดยอาชีพ คือ หากินโดยก่อการกำเริบหรือยุแหย่ให้คนคิดการกำเริบต่ออำนาจการปกครองอยู่มิได้ขาด คนชาตินี้มีอยู่ในประเทศต่างๆ หลายแห่ง แต่ในชาติใดก็ไม่มากในชาติซึ่งเราเรียกกันอยู่ว่าจีน...” (ไสว วัฒนเศรษฐ, 2506:42)

ปัญหาชาวจีนในประเทศไทยกลายเป็นเรื่องสำคัญที่รัฐบาลสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ต้องกำหนดเป็นนโยบายในการจำกัดบทบาทของคนจีนในหลายด้าน โรงเรียนจีนที่ตั้งอยู่ในเมืองไทย

ได้ถูกมองว่าเป็นแหล่งเพาะบ่มทางความคิดและเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมืองจนทางการไทยต้องออกมาตรการควบคุมโรงเรียนจีน โดยเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) เสนาบดีกระทรวงธรรมการได้กล่าว ถึงการสอนของโรงเรียนจีน ไว้ว่า “...ครูในโรงเรียนจีนเป็นจีนสมัยใหม่ โดยมากไม่รู้ภาษาไทยเลย การสั่งสอนเป็นไปตามลัทธิของเขาซึ่งผิดแก่นิธิธรรม บ้านเมืองเราและเป็นภัยแก่บ้านเมืองเราแท้จริง... ดังนั้นจึงต้องแก้โดยการปลูกฝังบุตรหลานจีนให้เป็นไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน” ผลที่ตามมาคือการออกพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2461 ขึ้น โดยมีการบังคับ ควบคุมและตรวจสอบโรงเรียนราษฎร์ให้สอนวิชาภาษาไทย ภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ไทย โดยเน้นการบังคับใช้กับโรงเรียนจีนอย่างเข้มงวด แม้ว่าในระยะแรกจะมีปัญหาและอุปสรรคอยู่บ้าง เนื่องจากการขัดแย้งของกลุ่มชาวจีนเจ้าของโรงเรียน แต่ในที่สุดก็สามารถบังคับให้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ได้ ต่อมาได้มีความพยายามที่จะให้เกิดการผสมกลมกลืนบุตรหลานของชาวจีนกับชาวไทย มีการเรียนรู้ภาษาไทยและมีความรู้สึกรักชาติในการนิยมนวัฒนธรรมไทยเพื่อให้กลายเป็นคนไทยในที่สุด(สุกการ สิริไพศาล, 2547: 171-172)

ในช่วงเวลาก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 คนจีนในประเทศไทยถูกเพ่งเล็งและจับตามองอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะนโยบายของราชสำนักที่มองว่าคนจีนเป็นกลุ่มคนที่เอารัดเอาเปรียบและที่สำคัญคือเป็นภัยคุกคามความมั่นคง หาดใหญ่ในฐานะที่เป็นเมืองของคนจีนอพยพและมีชาวจีนอาศัยอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก มีการรวมตัวเป็นกลุ่มในลักษณะของสมาคม มีวัฒนธรรมและประเพณีเป็นแบบจีน รวมทั้งใช้ภาษาจีนในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน มีโรงเรียนจีนยุคเริ่มแรกคือ โรงเรียนจงฮวฮยวินซึ่งตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2467 ก็ถูกทางการไทยใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ฉบับ พ.ศ. 2464 เข้าควบคุมโดยเน้นการใช้ภาษาไทยเป็นภาษาหลักในการเรียนการสอนเช่นกัน การเข้าควบคุมโรงเรียนจีนในหาดใหญ่นี้สะท้อนให้เห็นถึงความไม่ไว้วางใจของชนชั้นปกครองที่ระแวงความเป็นคนจีน

จากคำสัมภาษณ์นายเนียม รัชมิพัฒนานุกูล (แซ่เห้ง) ชาวจีนโพ้นทะเลจากมณฑลกว่างตุง ซึ่งเดินทางเข้ามาอยู่อาศัยในอำเภอสิงหนคร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2469 ได้เล่าให้ลูกหลานฟังว่า “...ได้ตามที่ชายคนโตมาจากเมืองจีนเมื่ออายุได้ 9 ขวบ เมื่อมาอยู่ที่สงขลา ฟัง พูดภาษาไทยไม่ได้เลย ใช้แต่ภาษาจีน (แต้จิ๋ว) อย่างเดียว เมื่อได้เข้าเรียนที่จงฮวฮยวิน ช่วงแรกเรียนเป็นภาษาจีนโดยใช้ทั้งภาษาแต้จิ๋วและหัดภาษาจีนกลางด้วย เพื่อนและครูทั้งหมดก็เป็นคนจีน ต่อมาโรงเรียนได้เริ่มสอนภาษาไทยและใช้แบบเรียนภาษาไทย โดยมีวิชาที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย เช่น ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ไทยรวมอยู่ด้วย แต่ก็ไม่ได้ใช้ภาษาไทยมากนัก เพราะเมื่อกลับบ้านหรืออยู่นอกโรงเรียนก็พูดกันเป็นภาษาจีน เพิ่งมาหัดภาษาไทยอย่างจริงๆ จังๆ หลังจากไม่ได้เรียนในโรงเรียนแล้ว และมารู้ในภายหลังว่าทางการบังคับให้โรงเรียนต้องสอนวิชาภาษาไทย...” จากการสัมภาษณ์ดังกล่าวทำให้ทราบว่่านโยบายของรัฐบาลได้เข้มงวดกับกลุ่มชาวจีนและชุมชนจีน ทำให้การดำเนินงานต่างๆ ทั้งในลักษณะส่วนบุคคล กลุ่ม หรือสมาคมของชาวจีนในหาดใหญ่ต้องดำเนินการไปแบบ

ระมัดระวังภายใต้การควบคุมดูแลอย่างเข้มงวด แม้กระทั่งการรวมกลุ่มเพื่อสงเคราะห์คนอนาถาในหมู่ชาวจีนก็มีได้ถูกละเว้น ดังปรากฏว่าได้มีการตรวจค้นมูลนิธิจึงฮั่ว เมื่อปี พ.ศ.2471-2472 และอีกครั้งในช่วงปี พ.ศ.2483 ซึ่งเป็นช่วงก่อนที่จะมีการจดทะเบียนจัดตั้งมูลนิธิอย่างเป็นทางการ โดยมูลนิธิจึงฮั่วถูกสงสัยว่าเป็นสมาคมลับอั้งยี่ กระทั่งในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ชาวจีนทั่วประเทศรวมทั้งในบริเวณกลุ่มทะเลสาบสงขลาต่างถูกเข้มงวดอย่างมากจากทางการไทย โดยโรงเรียนจงฮวายินวินได้ถูกสั่งปิดในปีพ.ศ.2481 (ศุภิมา นฤมล วงศ์สุภาพ 2547:275) รวมทั้งโรงเรียนจีนอื่นๆในประเทศไทยต่างก็ถูกราชการสั่งปิดหรือถูกควบคุมอย่างเข้มงวดด้วยเหตุผลทางการเมืองและความมั่นคง

ในบรรดาชนชั้นสูงของไทยนั้นสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงเป็นชนชั้นปกครองไทยที่แบ่งแยกความเป็นไทย เป็นจีนอย่างชัดเจน แต่ก็ทรงมีวิธีการอันฉลาดแยบยลในการประสานความร่วมมือจากชาวจีนได้เป็นอย่างดี อาทิ การขอเรียไ้เงินจากชาวจีนเพื่อใช้ในกิจการที่รัฐไม่มีงบประมาณ เช่น การปรับปรุงวังหน้าเป็นพิพิธภัณฑน์ในปี พ.ศ. 2470 ซึ่งก็ได้เงินบริจาคจากกลุ่มพ่อค้าชาวจีน หรือความพยายามที่จะให้คนไทยรู้สึกว่ชาวจีนไทยไ้อื่นไ้ไกลแต่เป็นพี่น้องกันทั้งนั้น โดยเฉพาะการเสด็จเยือนโรงเรียนจีนของสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในปี พ.ศ. 2470 และทรงมีพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่ “...อันที่จริงไทยกับจีนนั้นต้องถือว่เป็นชาติที่เป็นพี่น้องกันโดยแท้ นอกจากนี้เลือดไทยกับจีนได้ผสมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจนต้องนับว่แยกไม่ออก ข้าราชการชั้นสูงๆ ที่เคยรับราชการหรือรับราชการอยู่ในเวลานี้ ที่เป็นเชื้อจีนก็มีอยู่เป็นอันมาก แม้ตัวข้าพเจ้าเองก็มีเลือดจีนปนอยู่ด้วย...ข้าพเจ้าหวังว่ท่านจะสอนให้รักเมืองไทยด้วย เพราะท่านทั้งหลายได้มาตั้งเคหาสถานอาศัยอยู่ประเทศสยาม ได้รับความคุ้มครองร่มเย็นเป็นอย่ดีจากรัฐบาลสยาม มีสิทธิทุกอย่างเหมือนคนไทย...”พระราชดำรัสนี้ สายชล สัตยานุรักษ์ (2546:299-300)สันนิษฐานว่ร่างโดยสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ รวมทั้งพระราชดำรัสตอบพ่อค้าจีนในคราวที่เสด็จเลียบมณฑลภูเก็ตระหว่างปี พ.ศ. 2471 – 2472 ก็มีเนื้อความที่ต้องการให้ชาวจีนคำนึงถึงประเทศไทยเช่นเดียวกัน อดีตลักษณะความเป็นจีนในเมืองไทยที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพพยายามสร้างขึ้นดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้คนไทยรู้สึกว่คนจีนในประเทศไทยเป็นกลุ่มคนที่ไม่มียันตรายต่อคนไทยและรัฐบาลไทย ตรงกันข้ามกลับจะเป็นกลุ่มคนที่คอยช่วยเหลือคนอื่นฯและเป็นกลุ่มคนที่ได้รับความเมตตากรุณาและความโปรดปรานจากชนชั้นนำของไทย

ข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับสถานการณ์และนโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนดังที่ได้กล่าวไปแล้ว สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพผู้ทรงมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาลในขณะนั้นได้พยายามที่จะประสานความร่วมมือและหลอมรวมให้คนไทยและคนจีนเป็นพวกเดียวกัน เพราะคงปฏิเสธไม่ได้ถึงความแตกต่างที่มีอยู่จริงซึ่งเกิดขึ้น อย่างไรก็ตามความพยายามดังกล่าวของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพก็ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแสวงหาประโยชน์จากกลุ่มคนจีน ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วเพราะโดยลึกๆ แล้ว ความรู้สึกที่พระองค์มีอยู่ต่อคน

จีนอย่างแท้จริงนั้นก็ไม่พ้น “ความเป็นคนอื่น” ซึ่งไม่ใช่คนไทย ดังปรากฏในลายพระหัตถ์ส่วนพระองค์หลายฉบับที่ทรงเขียนขึ้นภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้ทรงกล่าวถึงคนจีนในเชิงเปรียบเทียบกับคนไทยในหลายด้าน รวมทั้งการที่ทรงเรียกคนจีนว่า “เจ๊ก” อันเป็นคำเรียกซึ่งมีนัยยะของการดูถูกอยู่ด้วย โดยทรงใช้คำนี้ในลายพระหัตถ์ส่วนพระองค์เท่านั้น ไม่ปรากฏว่าทรงใช้กับการสื่อสารกับสาธารณชนแต่อย่างใด และเป็นที่น่าสังเกตด้วยว่าแม้แต่ปัญญาชนที่เน้นหลักการประสานประโยชน์อย่างสมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพก็ยังทรงสร้าง “ความเป็นจีนที่เป็นคนอื่น” เพียงแต่ว่าเมื่อเปรียบเทียบกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและหลวงวิจิตรวาทการแล้ว ภาพลักษณ์ชาวจีนที่ทรงสร้างขึ้นลดความเกลียดชังและมีความเป็นผู้ร้ายน้อยกว่าอย่างเทียบกันไม่ได้ ทั้งนี้เพราะมิได้ทรงละทิ้งหลักการประสานผลประโยชน์แต่อย่างใด (สายชล สัตยานุรักษ์, 2546:301-304)

ช่วงเวลาภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ถึงปี พ.ศ.2500 อำนาจการปกครองประเทศได้เปลี่ยนแปลงไปจากกลุ่มเจ้านายตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ การปกครองตามระบอบประชาธิปไตย แต่อำนาจการปกครองที่แท้จริงได้ผูกขาดอยู่กับบุคคลเพียงไม่กี่กลุ่ม อาทิ กลุ่มคณะราษฎร และกลุ่มทหาร อย่างไรก็ตามนโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทยในช่วงสมัยนี้ได้มีผลต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวจีนอย่างมากจนนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงและปรับตัวครั้งใหญ่ในหมู่ชาวจีนทั่วประเทศรวมทั้งในภาคใหญ่ กลุ่มผู้นำในการเปลี่ยนแปลงการปกครองซึ่งเรียกตัวเองว่า “คณะราษฎร” อาทิ หลวงประดิษฐมนูธรรม พระยาพหลพลพยุหเสนาต่างก็มีบิดาเป็นคนจีน หรือแม้กระทั่งผู้ที่มิมีบทบาททางความคิดคนสำคัญให้กับรัฐบาลสมัยชาตินิยมที่พยายามสร้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยให้เกิดขึ้น คือ หลวงวิจิตรวาทการก็เป็นคนไทยเชื้อสายจีนเช่นกัน (จิ.วิลเลียม, สกินเนอร์, 2529:247) จึงเป็นที่น่าสังเกตว่าบุคคลซึ่งเป็นผู้นำในการสร้างความรู้สึกเป็นปึกแผ่นต่อคนจีนหลายคนล้วนแล้วแต่สืบสายมาจากคนจีนทั้งสิ้น

รัฐไทยภายใต้การปกครองของรัฐบาลคณะราษฎร ตั้งแต่ปี พ.ศ.2475-2481 ต่างก็ดำเนินนโยบายอย่างเข้มงวดต่อชาวจีนทั้งในการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ดังคำประกาศของคณะราษฎรฉบับที่ 1 ข้อที่ 1 ในหลัก 6 ประการซึ่งเป็นนโยบายสำคัญของคณะราษฎรที่จะใช้ในการปกครองประเทศ ได้กล่าวไว้ว่า “จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการเมือง ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจของประเทศไว้ให้มั่นคง” นโยบายของคณะราษฎรดังกล่าว การเป็นเอกราชทางเศรษฐกิจที่ว่ามีความหมายมุ่งให้คนไทยเข้าไปมีบทบาททางเศรษฐกิจ เป็นเจ้าของการผลิตในวงจรเศรษฐกิจทุกภาคส่วน จากเดิมที่บทบาทในด้านดังกล่าวได้ผูกขาดอยู่ในกลุ่มคนเพียงไม่กี่กลุ่มโดยหนึ่งในนั้น คือ กลุ่มชาวจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ซึ่งสะสมทุนและแสวงหาโอกาส กระทั่งสามารถผันตัวเองกลายเป็นพ่อค้านายทุน ที่ควบคุมเศรษฐกิจของประเทศไว้ได้ร่วมกับกลุ่มคนอื่นๆ อาทิ เจ้านาย ขุนนาง และนายทุนตะวันตก สำหรับในทางการเมือง รัฐบาลคณะราษฎรได้สนใจกลุ่มชาวจีนเป็นพิเศษซึ่งเป็นมาตั้งแต่สมัยรัฐบาลสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งชาวจีนทั้งในเมืองจีนและ

เมืองไทยได้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง รวมทั้งการเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ในประเทศจีน ซึ่งกำลังแย่งชิงอำนาจกับพวกก๊กมินตั๋ง และกระบวนการคอมมิวนิสต์ที่กำลังเคลื่อนไหวอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งผู้นำคอมมิวนิสต์บางคนได้เคยเข้ามาพำนักอยู่ในประเทศไทยในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 อาทิ โฮจิมินห์และตันมาลาทำให้ชาวจีนในประเทศไทยถูกจับตามองอย่างใกล้ชิด เนื่องจากทางการไทยเชื่อว่าเป็นกลุ่มคนที่สนับสนุนเข้าร่วม รวมทั้งเป็นเป้าหมายของขบวนการคอมมิวนิสต์ เบนจามิน เอ. บัทสัน ศาสตราจารย์ด้านประวัติศาสตร์ ณ มหาวิทยาลัยแห่งชาติลิงคโพรได้ค้นคว้าในงานวิจัยระดับปริญญาเอกเรื่อง *The End of the Absolute Monarchy in Siam* (2543:242) กล่าวถึงความหวาดระแวงของคนไทยและรัฐบาลไทยที่มีต่อกลุ่มชาวจีนในช่วงเวลาดังกล่าวไว้ว่า “มีรายงานตั้งแต่ก่อนหน้าปี 2475 ไว้แล้วว่าชาวจีนอพยพในกรุงเทพฯ กำลังเผยแพร่การโฆษณาชวนเชื่อเป็นภาษาจีน ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ เรียกร้องให้มีการจัดตั้งระบอบสาธารณรัฐขึ้นในประเทศสยาม”

นโยบายที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวจีนในประเทศไทยโดยตรงเกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2481 สมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นต้นมา ทั้งชาวไทย ชาวจีนและกลุ่มคนเชื้อชาติอื่นๆ ที่อาศัยอยู่ประเทศไทยต่างตกอยู่ในยุค “การปฏิวัติทางวัฒนธรรม” ตามแผนการสร้างชาติที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำเนินการอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะคำสั่ง “รัฐนิยม” ที่ประชาชนต้องพร้อมใจกันยึดถือปฏิบัติ (แถมสุข นุ่มนนท์, 2544:60-61) โดยมีหลักฐานยืนยันในภายหลังได้ว่า แผนการสร้างชาติและรัฐนิยมทั้ง 12 ฉบับ ที่ประกาศใช้นั้นมาจากแนวคิดของหลวงวิจิตรวาทการ ลูกจีนที่เกิดขึ้นในเมืองไทย (นามเดิมกิมเหลียง วัฒนปฤดา) ซึ่งเป็น “มันสมอง” ให้กับจอมพล ป.พิบูลสงครามตลอดระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

นโยบายรัฐนิยมมิได้ส่งผลกระทบเฉพาะกลุ่มชาวจีนเท่านั้น แต่ชาวไทยและกลุ่มเชื้อชาติอื่นๆ อาทิ ชาวไทยพื้นเมืองในภาคใต้ ภาคเหนือ อีสาน และชาวไทยมุสลิมต่างก็ได้รับผลกระทบและต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตด้วยกันทั้งหมด ในช่วงเวลาดังกล่าว รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ใช้อำนาจรัฐเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คนไทยเข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจโดยการตราพระราชบัญญัติการทำสวนครัวและเลี้ยงสัตว์เพื่อประโยชน์แห่งครัวเรือน พ.ศ. 2482 และตราพระราชบัญญัติช่วยอาชีพและวิชาชีพสำหรับคนไทย โดยมีจุดมุ่งหมายสงวนอาชีพ 27 ชนิด ไว้ให้เฉพาะคนไทยเท่านั้น (แถมสุข นุ่มนนท์, 2544:65) รวมทั้งใช้นโยบายที่เป็นอุปสรรคต่อชาวต่างชาติ เช่น การยึดและโอนกิจการของชาวต่างชาติมาดำเนินการเอง เป็นต้น นโยบายดังกล่าวจึงส่งผลกระทบต่อกลุ่มชาวจีนโดยตรง เพราะปรากฏว่ามีโรงสีข้าวของชาวจีนเป็นจำนวนมากถูกโอนมาเป็นของรัฐในรูปแบบของบริษัทชาวไทย การออกกฎหมายสงวนการให้สัมปทานรังนก กฎหมายการประมง กฎหมายการเดินเรือ ซึ่งคนจีนเคยมีบทบาทรวมทั้งกิจการธุรกิจขนาดใหญ่ที่ชาวจีนร่วมทุนดำเนินการกับชาวต่างชาติ เช่น สัมปทานป่าไม้และเหมืองแร่ โรงงานยาสูบ โรงงานฟอกหนัง โรงงานกลั่นน้ำมัน

โรงงานสบู่ โรงงานมวนบุหรี่ ฯลฯ ถูกบังคับโอนมาเป็นของรัฐ การจำกัดสิทธิในกิจการทางเศรษฐกิจโดยรัฐบาล

สถานการณ์ข้างต้นทำให้ชาวจีนต่างพากันตื่นตระหนก แม้จะมีชาวจีนบางกลุ่มได้พยายามคัดค้าน และพากันวางเฉยต่อการกระทำดังกล่าวของรัฐบาลไทย นอกจากเรื่องเศรษฐกิจแล้วในกิจกรรมด้านอื่นๆ ทั้งทางการเมืองและสังคมแต่รัฐบาลสมัยชาตินิยมได้พยายามเข้มงวดในการตรวจสอบและจับกุม เช่น การกวาดล้างและจับกุมกลุ่มชาวจีนที่เคลื่อนไหวทางการเมืองโดยใช้ความรุนแรง การตรวจค้นสมาคมจีนซึ่งเป็นที่ต้องสงสัย การสั่งกวาดขันเข้มงวดและสั่งปิดหนังสือพิมพ์และโรงเรียนจีน การเก็บเงินภาษี ค่าทะเบียนคนต่างด้าวซึ่งถ้าฝ่าฝืนไม่ยอมจ่ายต้องเสี่ยงต่อการถูกจับ ตลอดจนการใช้ตำรวจคุกคามโรงพยาบาล สมาคม และธนาคารของชาวจีน

การควบคุมและคุกคามชาวจีนที่เกิดขึ้นในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ส่งผลให้รัฐบาลจีนต้องส่งรัฐมนตรีต่างประเทศเข้ามาเจรจากับรัฐบาลไทย โดยมีเป้าหมายเพื่อฟื้นฟูสัมพันธไมตรีและเพื่อคุ้มครองชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย และถึงแม้ว่าจะมีความพยายามที่จะผ่อนคลายความเข้มงวดต่อกลุ่มชาวจีนในประเทศไทยลงในระดับหนึ่งแต่นโยบายที่มีต่อชาวจีนของรัฐบาลไทยยังคงเดิมมิได้เปลี่ยนแปลง โดยในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 จะเกิดขึ้นไม่นาน (พ.ศ.2484) ได้มีการประกาศเขตหวงห้าม 6 เขตสำหรับชาวต่างด้าว ได้แก่ ลพบุรี ปราชินบุรี สัตหีบ โคราข อุบลราชธานี และวารินชำราบ ซึ่งสร้างความเดือดร้อนอย่างหนักให้แก่ชาวจีนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่หรือต้องทำธุรกิจติดต่อกับพื้นที่ดังกล่าว ความแตกต่างทางเชื้อชาติอันมีมูลเหตุมาจากนโยบายชาตินิยมของรัฐบาล ได้นำไปสู่ความเกลียดชัง และรู้สึกไม่ดีต่อชาวจีนซึ่งแผ่ขยายอย่างรวดเร็วจากชนชั้นนำไปยังสามัญชน เมื่อถึงปีพ.ศ. 2483 มีรายงานการปะทะกันอย่างรุนแรงระหว่างชาวจีนกับชาวไทยเกิดขึ้นในกรุงเทพฯ หลายครั้งเนื่องจากความเกลียดชังในเรื่องเชื้อชาติ (จิ. วิลเลียม, สกินเนอร์, 2529:272-276)

ความขัดแย้งทางเชื้อชาติในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ลุกลามออกไปยังจังหวัดต่างๆ ที่มีชาวจีนอาศัยอยู่ ชาวจีนในเมืองสงขลาต่างได้รับผลกระทบโดยตรงจากนโยบายและความขัดแย้งดังกล่าว โรงเรียนและสมาคมจีนหลายแห่ง อาทิ จุงฝ่าเยี้ยเสี้ยวได้ถูกสั่งปิดรวมทั้งมีการตรวจค้นสมาคมของชาวจีนซึ่งตั้งขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ (ยังไม่ได้จดทะเบียน) อาทิ สมาคมของชาวแต้จิ๋ว ชาวไหหลำ ฮกเกี้ยน ฮากกา รวมทั้งมูลนิธิเพื่อการกุศลต่างๆ ก็มิได้ถูกละเว้น

จากความหวาดระแวงซึ่งกันและกันดังกล่าว ทำให้ชาวจีนในสงขลาต่างส่งบุตรหลานไปเรียนหนังสือในต่างประเทศ โดยเฉพาะปีนัง สิงคโปร์ ใต้หวัน และฮ่องกง หรือถ้าทำได้ก็จะส่งลูกหลานของตนโดยเฉพาะลูกชายกลับไปศึกษาที่ถิ่นฐานบ้านเกิดเดิมที่ประเทศจีน การส่งบุตรหลานไปเรียนต่อต่างประเทศในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นผลโดยตรงจากนโยบายของรัฐบาล โดยเฉพาะโรงเรียนจีนในประเทศไทยซึ่งถูกสั่งปิดทั้งหมด(สุลิมาน นฤมล วงศ์สุภาพ, 2547:276-277) ความยากลำบากในการดำเนินชีวิตของชาวจีนในช่วงเวลาดังกล่าวได้ครอบคลุมทุกด้านทั้งใน

การเมืองและสังคมโดยเฉพาะเมื่อถูกกล่าวหาว่ามีความคิดฝักใฝ่คอมมิวนิสต์และล้มล้างรัฐบาล รวมทั้งกระทำตัวเป็นกลุ่มสมาคมลับ อึ้งยี่ ช่งโจว โรงเรียนจีนถูกกล่าวหาว่าเผยแพร่ลัทธิและอุดมการณ์ทางการเมือง และสอนลูกหลานจีนไม่ให้เป็นคนไทย

อย่างไรก็ตาม เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ขึ้น ภาวะสงครามได้นำมาสู่ความยากลำบากในการดำเนินชีวิตโดยเฉพาะการทำมาหากินที่เกิดความขาดสนอย่างหนัก ประกอบกับความไม่ไว้วางใจคนจีนของรัฐบาลไทยส่งผลให้ ชาวจีนต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ชาวจีนและสมาคมจีนที่ยังคงมีอยู่ได้ปรับบทบาทของตนเองในการช่วยเหลือกิจการสังคม สงเคราะห์ในชุมชนในช่วงระหว่างการยึดครองของญี่ปุ่น จากสงครามที่เกิดขึ้นมีผลทำให้ความรู้สึกแตกต่างระหว่างคนจีนและคนไทยหายไป เพราะส่วนใหญ่ได้รับความทุกข์ยากเดือดร้อนเหมือนกันหมด ปีสุดท้ายของสงครามและการยึดครองโดยญี่ปุ่น รัฐบาลไทยได้มีท่าทีผ่อนคลายนโยบายที่มีต่อชาวจีนลงอย่างมาก ความรู้สึกเกลียดชังชาวจีนได้ลดลงอย่างเห็นได้ชัดพร้อมๆกับการหมดอำนาจลงของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ในปี พ.ศ. 2487

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลง สภาพสังคมและเศรษฐกิจอยู่ในภาวะตกต่ำ ค่าครองชีพเพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่เงินบาทไม่มีค่าอันเป็นผลมาจากภาวะเงินเฟ้ออย่างหนักในช่วงปลายของสงคราม ความบอบช้ำและเสียหายจากสงครามส่งผลต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยที่มีความอ่อนแออย่างมาก รัฐบาลพลเรือนได้ผลักดันเปลี่ยนบ้านเข้ามาบริหารประเทศหลายชุดในช่วงเวลาสั้นๆ ในช่วงเวลาดังกล่าวการขยายตัวของคอมมิวนิสต์กำลังเป็นที่จับตามองจากคนทั้งโลก ในประเทศจีนพรรคคอมมิวนิสต์ได้รับการชื่นชมจากประชาชนพร้อมกับความตกต่ำของรัฐบาลพรรคก๊กมินตั๋ง ที่เต็มไปด้วยการทุจริตคอร์รัปชัน ในส่วนที่ใกล้เขตแดนภาคใหญ่และประเทศไทยพรรคคอมมิวนิสต์แห่งมลายาซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่เป็นชาวจีนกลายเป็นองค์กรทางการเมืองที่มีบทบาทสูงสุดในมลายาด้วยบทบาทสำคัญในการต่อต้านญี่ปุ่น (อภิเชษฐ กาญจนดิฐ, 2548: 74) ในช่วงเวลาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ดังกล่าวนี้นี้เป็นเวลาที่ความรู้สึกของชาวจีนโพ้นทะเลกำลังชื่นชมกับจีนคอมมิวนิสต์อย่างเต็มที่ จากช่วงปลายปี พ.ศ. 2491 ถึงต้นปี พ.ศ. 2493 ชื่อเสียงและอำนาจขององค์กรจีนคอมมิวนิสต์ในหมู่ชาวจีนในประเทศไทยได้เพิ่มขึ้นอย่างมาก กระทั่งถึงสมัยการกลับมาของจอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี ครั้งที่ 2 ชาวจีนในประเทศไทยได้ถูกจับตามองโดยเฉพาะในเรื่องการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชัยชนะของพรรคคอมมิวนิสต์ที่นำมาสู่การสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนในปี พ.ศ. 2492 อย่างไรก็ตามนโยบายของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในยุคหลังสงครามนี้ ได้ผ่อนคลายความเข้มงวดในเรื่องชาตินิยมลง ในทางเศรษฐกิจได้เปิดกว้างอีกครั้งสำหรับคนจีนซึ่งมีความจำเป็นอย่างมากที่รัฐบาลต้องอาศัยคนจีนในการฟื้นฟูเศรษฐกิจช่วงหลังสงคราม โดยในพื้นที่กลุ่มทะเลสาบสงขลา คนจีนได้มีส่วนสำคัญอย่างมากในระบบเศรษฐกิจของท้องถิ่นตัวอย่างเช่น ในตำบลเกาะยอ จังหวัดสงขลาที่มีชาวจีน 2 คน คือ อาจารย์ยี่หลุนและอาจารย์

ฟุดคิ่น ชาวจีนโพ้นทะเลจากเซี่ยงไฮ้ได้เข้ามาสอนชาวบ้านให้ใช้กระดาษในการทอผ้ากระทั่งในปัจจุบัน ที่หัตถกรรมทอผ้าของเกาะยอมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันทั่วไป โดยมีหลักฐานในภายหลังว่า อาจารย์ ยี่หลุนและอาจารย์ฟุดคิ่นได้ย้ายไปตั้งถิ่นฐานที่บ้านพรุ อำเภอลาดใหญ่ (สมหมาย พงศ์พฤกษ์, 2548:8) ส่วนในทางการเมืองและสังคมคนจีนทั้งที่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนและชาวจีนโพ้นทะเลต่างถูกเหมารวมว่าเป็นพวกเดียวกับพรรคคอมมิวนิสต์ ทั้งที่ในความเป็นจริง คนจีนจำนวนมากไม่เข้าใจด้วยซ้ำว่าคอมมิวนิสต์คืออะไร

ชาวจีนในเมืองสงขลาทุกกลุ่มภาษาทั้งฮกเกี้ยน แต้จิ๋ว กวางตุ้ง ไหหล้า ฯลฯ ทั้งที่เป็นคนจีนอพยพหรือลูกจีนที่เกิดในไทยต่างก็ประทับใจประกอบตนเองให้สามารถอยู่ร่วมกับนโยบายของรัฐบาลในทุกยุคทุกสมัยได้ มีคนจีนจำนวนมากที่ยอมเปลี่ยนสกุลแซ่ของตนเองมาใช้นามสกุลแบบคนไทยเพียงเพื่อทำให้คนไทยไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นคนแปลกแยก รวมถึงเป็นโอกาสในการเข้าถึงสิทธิอันพึงมีตามที่คนไทยจะได้รับตามกฎหมาย คนจีนในสงขลาอาจได้เปรียบกว่าคนจีนในภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศไทย เพราะนอกจากการปรับตัวและยึดหยุ่นรวมทั้งประสานผลประโยชน์กับทางการเมืองไทยแล้ว สงขลายังเป็นเส้นทางผ่านของทุนจีนจากภายนอกประเทศทั้งจากปีนัง มลายา สิงคโปร์ และ อินโดนีเซียซึ่งกำลังสะสมทุนอย่างมั่งคั่งและเริ่มขยายทุนสู่ภายนอก คนจีนในสงขลา รวมทั้งในหาดใหญ่ จึงมีสายสัมพันธ์ที่ดีกับเครือข่ายเงินภายนอกประเทศ ยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนผ่านที่เกิดขึ้นอาจจะมีผลบ้างต่อการดำเนินชีวิตแต่ก็มิได้เป็นอุปสรรคสำคัญต่อวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมที่เคยมีมา ดังปรากฏได้ว่าช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา เอกลักษณะความเป็นจีนของชาวจีนเมืองสงขลาจึงยังคงปรากฏให้เห็นได้ทั้งในทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตและในทางเศรษฐกิจ ซึ่งยังคงมีบทบาทสืบเนื่องมาและเป็นส่วนสำคัญของประวัติศาสตร์จีนโพ้นทะเลในประเทศไทย

การปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมจีน-ไทย

ชุมชนชาวจีนได้เกิดและขยายตัวขึ้นเป็นลำดับนับตั้งแต่คนจีนได้อพยพเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลา การหยั่งรากลึกทางสังคมและวัฒนธรรมแบบจีนได้เกิดขึ้นพร้อมกับการเริ่มต้นชีวิต การสร้างตัว และการพัฒนาชีวิตด้วยความมุ่งมั่นและเป็นระบบ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมศึกษาได้นิยามวิถีของชาวจีนไว้ว่า “ความมุ่งมั่นในการสร้างตัวของคนจีนได้มาพร้อมกับอุดมคติที่ไม่เพียงแต่เพื่อชีวิตที่ดีกว่าเดิม แต่ยังหมายมั่นที่จะได้เป็นเจ้าของหรืออย่างน้อยถ้าจะต้องกลับไปก็จะต้องทำให้ญาติมิตรและบุตรหลานได้ชื่นชมกับฐานะและอนาคตที่สดใสมั่นคงไม่ใช่กลับไปในสภาพไร้ทรัพย์สิน อัดคัต ซึ่งคำนิยามอันนี้เป็นคติอย่างหนึ่งของเต๋า”(สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2544:102) จากความมุ่งมั่นดังกล่าวของชาวจีนอพยพ นับเป็นจุดเริ่มต้นของการใช้ชีวิตและไม่เลิกลังงาน จากกุลีลากรรณ กรรมกรก่อสร้างรางรถไฟไปจนถึงการเริ่มต้นค้าขาย สะสมทุน กระทั่งเปลี่ยนฐานะจากเจ้าของร้านโชห่วยขนาดเล็กไปเป็นเจ้าของธุรกิจขนาดใหญ่ วิถีคิดของชาวจีนส่วนใหญ่ที่ประสบความสำเร็จในการสะสมทุนนี้เกือบทั้งหมดมีแนวทางที่คล้ายคลึงกัน ตั้งแต่การฝึกกำลังภายในครอบครัวด้วยการนำระบบ“กงสี”มาใช้เพื่อไม่ให้กองมรดกถูก

แบ่งแยกอันเป็นการร่วมทุนในบรรดาญาติผู้ใกล้ชิด เมื่อเข้มแข็งมั่นคงมากพอแล้วก็จะขยายกิจการโดยการสร้างเครือข่ายร่วมกัน ทั้งในลักษณะถือหุ้น เครือข่ายสาขาหรือกิจการในเครืออุปถัมภ์เพื่อก้าวไปสู่จุดสูงสุดของธุรกิจ คือการผูกขาดซึ่งอาจผูกขาดโดยกลุ่มหรือผูกขาดเดี่ยว (สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2544:110)

จากความมุ่งมั่นในการสร้างฐานะทางครอบครัวดังกล่าว คนจีนอพยพรุ่นแรกในเมืองสงขลาต่างตั้งใจที่จะตั้งรกรากและสร้างครอบครัวขึ้น ณ ดินแดนแห่งนี้แต่ในเวลาเดียวกันมีข้อเท็จจริงบางอย่างเกิดขึ้น นั่นคือการขาดแคลนผู้หญิงชาวจีนในสังคมจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย ทั้งนี้เพราะในช่วงการอพยพของชาวจีนรุ่นแรกๆ ผู้หญิงจีนแทบจะไม่ได้อพยพออกจากเมืองจีนด้วยเลย (จี. วิลเลียม สกินเนอร์, 2529:129) กลุ่มชาวจีนอพยพส่วนใหญ่ที่มาตั้งชุมชนจีนโพ้นทะเลยังต่างแดนล้วนแล้วแต่เป็นผู้ชายเกือบทั้งสิ้น แม้ว่าบางคนจะแต่งงานและมีครอบครัวอยู่ในเมืองจีนแล้วก็ตาม แต่เมื่อถึงคราวเดินทางไปหางานทำยังต่างแดนชายชาวจีนส่วนใหญ่มักที่จะไม่นำครอบครัวตามติดตัวไปด้วยสะท้อนให้เห็นถึงความคิดของชาวจีนอพยพที่ยังคงมีเป้าหมายจะเดินทางกลับบ้านเกิดหลังจากที่สร้างฐานะได้แล้ว ปรากฏการณ์ดังกล่าวในภายหลังจะเป็นที่มาของเรื่องราวการรับ “แม่ใหญ่” หรือเมียคนแรกจากเมืองจีนมาอยู่ร่วมกันกับครอบครัวใหม่ที่เมืองไทยของกลุ่มครอบครัวจีนโพ้นทะเล ด้วยเงื่อนไขจำกัดในการสร้างครอบครัวดังกล่าว ชาวจีนรุ่นแรกๆ ในพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลาจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำรงความเป็นโสดหรือไม่ก็ต้องแต่งงานกับผู้หญิงไทยหรือหญิงไทยเชื้อสายจีนที่เกิดในเมืองไทย จากการสัมภาษณ์นางฐิ์ สุนอิน ชาวไทยเชื้อสายจีนที่เกิดในประเทศไทยได้เล่าให้ฟังว่า “ตนเองเป็นลูกจีนที่เกิดในเมืองไทย เดี่ยวกับแม่เลี้ยงแบบจีนมาตั้งแต่เด็กจึงทำให้รู้ภาษาและธรรมเนียมจีน ต่อมามีคนแนะนำให้รู้จักกับนายเอ็กจ้วน แซ่โจ้ว หนุ่มจีนตั้ง ซึ่งเป็นชาวจีนอพยพได้จึงแต่งงานกันและร่วมกันสร้างครอบครัวมาจนถึงปัจจุบัน” (นางฐิ์ สุนอิน:2551) เช่นเดียวกับคำบอกเล่าของ นายศิริศักดิ์ วงศ์ธรรมเลิศ ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่ใจ(แซ่ว่อง)ที่ให้ข้อมูลว่า “เคยเป็นชาวจีนอพยพมาจากเมืองเตี้ยน คำบลอำเภอ ส่วนแม่เป็นลูกจีนที่เกิดในเมืองไทย เดี่ยวกับแม่ได้พบและแต่งงานกันหลังจากที่เคยเข้ามาอยู่ในสงขลาได้ประมาณ 3 ปี” (นายศิริศักดิ์ วงศ์ธรรมเลิศ, 2550)

การแต่งงานกับคนไทยหรือลูกจีนในไทยของชาวจีนอพยพดังกล่าว นำมาสู่การสร้างครอบครัวของกลุ่มชาวจีนอพยพ ซึ่งในช่วงชีวิตของชาวจีนสงขลาจีนโพ้นทะเลนี้ยังคงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสังคมแบบจีนดั้งเดิมไว้อย่างเหนียวแน่น ธรรมเนียมจีนต่างๆ ยังคงปรากฏให้เห็นในครอบครัวและสังคมของชาวจีนเมืองสงขลา ตั้งแต่ภาษาจีนตามสำเนียงเดิมซึ่งใช้พูดคุยกันภายในครอบครัวและกลุ่มคนจีนด้วยกัน การไหว้เจ้าและไหว้บรรพบุรุษตามความเชื่อซึ่งมีตลอดทั้งปี โดยประเพณีสำคัญสำหรับคนจีนทุกกลุ่มสำเนียงภาษาในพื้นที่แห่งนี้ได้แก่ ประเพณีตรุษจีน เช็งเม้ง สารทจีน ไหว้พระจันทร์ ถือนีลกินเจ นอกจากนี้ยังมีการไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ตาม ความเชื่อและศรัทธาของชาวจีนกลุ่มต่างๆ เช่น การบูชาเจ้าแม่กวนอิม เจ้าแม่ทับทิม เทพกวนอู หลวงปู่ไต้สง

ตลอดจนเขียนต่างๆอีกจำนวนมาก ซึ่งการไหว้เจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆของชาวจีนนี้ ได้มีธรรมเนียมปฏิบัติที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาอย่างเป็นแบบแผน มีการกำหนดวันเวลา พิธีการและเครื่องเล่นไหว้ไว้อย่างชัดเจน ธรรมเนียมปฏิบัติตามความเชื่อแบบจีนยังได้ครอบคลุมถึงวิถีชีวิตของชาวจีน ตั้งแต่เกิดไปจนถึงตายอีกด้วย(จิตรรา ก่อนันทเกียรติ,2547:150-151) วัฒนธรรมทางความเชื่อของกลุ่มชาวจีนดังกล่าว เป็นการผสมผสานกันของความเชื่อแบบพุทธศาสนานิกายมหายานกับลัทธิเต๋าและขงจื้อ ซึ่งความเชื่อทั้งสามส่วนสามารถหลอมรวมเข้าด้วยกันเป็นอย่างดีและเป็นความเชื่อหลักของชาวจีนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทั้งในหมู่ชาวจีนที่อยู่ในประเทศและในหมู่ชาวจีนโพ้นทะเล

การดำรงสังคมและวัฒนธรรมแบบจีนของชุมชนจีนเมืองสงขลาได้ดำเนินไปท่ามกลางการผสมผสานทางวัฒนธรรมผ่านการแต่งงานกับคนท้องถิ่น ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้นำมาสู่การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างกันแม้ว่าส่วนใหญ่ผู้ชายชาวจีนมีความต้องการให้เรียนรู้ในวัฒนธรรมจีนของตนมากกว่าที่ฝ่ายชายจะเรียนรู้ในวัฒนธรรมไทยดังปรากฏว่าครอบครัวจีนในพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลาบางบ้านฝ่ายชายซึ่งเป็นชาวชาวจีนอพยพไม่ยอมหัดพูดภาษาไทยเลยอย่างไรก็ตาม ลักษณะดังกล่าวมิได้เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นของไทย โดยบรรดาชาวจีนต่างเริ่มมองเห็นข้อดีของการปรับตัวให้เข้ากับสังคมไทยโดยเฉพาะในยุคสมัยที่รัฐบาลต่อต้านชาวจีนและความเกียจชังชาวจีนได้ทวีความรุนแรงขึ้น นำมาสู่การแบ่งแยก “ความเป็นไทยเป็นจีน” ดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว คนจีนหลายคนได้ใช้ช่องทางการแต่งงานกับคนไทยในการผสมกลืนกลายเป็นไทยให้เกิดขึ้นแม้ว่าจะเป็นการกระทำเพื่อปรับตัวตามสถานการณ์ก็ตาม (สถาพร ศรีสังข์,2548:205-208) นายเต็กเซียง แซ่ลิ่มชาวจีนโพ้นทะเลอายุ 82 ปีได้เล่าให้ฟังถึงเหตุผลที่เปลี่ยนสัญชาติมาเป็นคนไทยว่า “ความเป็นคนจีนได้ถูกเข้มงวดจากเจ้าหน้าที่ไทยจะทำมาหากินอะไรต้องหลบๆ ซ่อนๆ โดยเฉพาะในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ดังนั้นเมื่อได้แต่งงานกับคนไทยและกฎหมายได้อนุญาตให้เปลี่ยนสัญชาติได้จึงขอเปลี่ยนมาใช้สัญชาติไทยโดยใช้ความพยายามอยู่หลายครั้งเพื่อให้ไม่รู้สึกละแวกแตกต่างและไม่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตในขณะที่ภรรยาก็ไม่ขัดข้องที่จะต้องเรียนรู้ประเพณีจีน ส่วนตัวคุณเต็กเซียงเองก็ซึมซับและเรียนรู้วัฒนธรรมไทยได้กระทั่งฟังและพูดภาษาไทยได้แต่เขียนและอ่านไม่ได้เพราะไม่ได้เรียนอย่างจริงจังจริงๆ”เมื่อถามถึงความรู้สึกในปัจจุบันได้รับคำตอบว่า“ความเป็นจีนยังคงอยู่ โดยธรรมเนียมและประเพณีจีนต่างๆที่เคยได้รับการปลูกฝังมายังคงดำเนินอยู่ในครอบครัวรวมทั้งความคิดถึงบ้านเกิดในประเทศจีนซึ่งได้กลับไปเยี่ยมหลายครั้งรวมทั้งได้ติดต่อกับญาติพี่น้องทางเมืองจีนอยู่เป็นประจำ”(นายเต็กเซียง แซ่ลิ่ม,2550)

ความเป็นจีนและไทยได้เกิดการผสมผสานขึ้นผ่านการแต่งงานมีผลให้เกิดการเรียนรู้วัฒนธรรมและสังคมระหว่างกัน ในขณะที่เดียวกันชาวจีนก็ฉลาดพอที่จะพยายามปรับตัวให้เข้ากับคนไทยในทุกๆ ด้านรวมทั้งสร้างสายสัมพันธ์ที่ดีกับผู้มีบทบาททางสังคมทุกกลุ่ม ดังปรากฏได้ถึงการพยายามเอาใจคนไทยด้วยการรวมกันเป็นกลุ่มใหญ่เข้าร่วมในพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระ

บรมศพพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระราชพิธีขึ้นครองราชย์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในปี พ.ศ.2468 (จิ. วิลเลียม สกินเนอร์, 2529:255) เพื่อแสดงให้เห็นถึงความจงรักภักดีของชาวจีนที่ไม่แตกต่างไปจากคนไทย ตัวอย่างรูปธรรมที่เห็นได้ชัดถึงการปรับเปลี่ยนจากความเป็นจีนสู่ความเป็นไทย คือบรรดาลูกจีนที่เกิดในสงขลาต่างซึมซับและเรียนรู้ในวัฒนธรรมทั้งแบบจีนและแบบไทยผสมผสานควบคู่กันไปภายในครอบครัว ลูกจีนต่างได้รับการเลี้ยงดูและเรียนรู้ในวัฒนธรรมประเพณีและธรรมเนียมแบบจีนรวมทั้งมีโอกาสติดตามไปเข้าร่วมสังคัมกับสมาคมและกลุ่มชาวจีนต่างๆ ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำ ในขณะเดียวกันวิถีชีวิตได้ดำเนินไปพร้อมๆ กับการเรียนรู้สังคัมและวัฒนธรรมแบบไทยในทุกๆ ด้าน ทั้งการใช้ภาษาไทยเป็นภาษาหลักในชีวิตประจำวัน การพบปะสังสรรค์กับเพื่อนคนไทย การศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนไทยรวมทั้งการรับเอาประเพณีความเชื่อแบบไทย เสาวรี พสุนธราธรรม(2551) ลูกจีนที่เกิดและโตในเมืองสงขลาปัจจุบันทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐได้เล่าให้ฟังว่า

“ถูกเลี้ยงดูมาแบบไทยและจีนผสมกันธรรมเนียมจีนบางอย่างก็ถูกสอนมาตลอดรวมทั้งการไหว้เจ้าแบบบรรพบุรุษความเชื่อแบบจีนที่ยังคงยึดถือปฏิบัติกันอยู่ภายในครอบครัวแต่ความเป็นไทยก็ซึมซับและเรียนรู้ควบคู่มาเหมือนกันโดยเป็นวิถีชีวิตประจำวันที่เคยโตมาพร้อมๆ กันถูกสั่งสอนมาตั้งแต่เด็กว่าเราเป็นคนไทยและสงขลาในความทรงจำตั้งแต่สมัยเด็กก็ไม่ได้แตกต่างไปจากเมืองอื่นๆ ในประเทศไทย”

ความเป็นสังคัมเมืองสมัยใหม่

วัฒนธรรมความเป็นจีนซึ่งปรากฏเด่นชัดในช่วงที่ชาวจีนมีบทบาทในทางการเมืองซึ่งเป็นยุคแรกของชาวจีนโพ้นทะเลกระทั่งเมื่อวัฒนธรรมสมัยใหม่ตามแบบตะวันตกแพร่เข้ามาทางปีนังและสิงคโปร์ตั้งแต่สมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 วัฒนธรรมความเป็นจีนจึงผสมผสานวัฒนธรรมตะวันตกมากขึ้นดังปรากฏได้จากการก่อสร้างบ้านเมืองในเมืองสงขลาที่มีลักษณะเป็นแบบตะวันตกซึ่งยังคงปรากฏให้เห็นได้ในปัจจุบัน(สงบ ส่องเมือง, 2536:220) วัฒนธรรมและสังคัมแบบจีนดั้งเดิมได้เริ่มเปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจนโดยปรากฏให้เห็นได้ในกลุ่มลูกหลานจีนรุ่นที่ 3 ซึ่งเกิดและเติบโตในเมืองไทยจนถูกเรียกขานเพื่อไม่ให้เกิดความแตกต่างแปลกแยกว่า “คนไทยเชื้อสายจีน” ลูกหลานชาวจีนกลุ่มทะเลสาบสงขลาในรุ่นดังกล่าวได้เกิดและเติบโตขึ้นพร้อมๆ กับการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่บริเวณกลุ่มทะเลสาบสงขลาจากเดิมในช่วงก่อน พ.ศ.2500 วิถีชีวิตของชาวจีนและชาวไทยได้ดำรงอยู่ด้วยความเรียบง่ายโดยยึดถืออาชีพการเกษตรและการค้าขนาดเล็กเป็นหลัก

ตารางที่ 1 สถิติข้อมูลการประกอบอาชีพของชาวจังหวัดสงขลาและพัทลุงก่อนปี พ.ศ.2500

จังหวัด	2492		2496		2498	
	ภาคเกษตร	ค้าขายและอื่นๆ	ภาคเกษตร	ค้าขายและอื่นๆ	ภาคเกษตร	ค้าขายและอื่นๆ
สงขลา	87.5	12.5	85.2	14.8	81.6	18.4
พัทลุง	95.7	4.3	93.5	6.5	91.8	8.2

ที่มา :สมุดสถิติรายปีของประเทศไทย พ.ศ.2488-2498.สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ,2501

ต่อมาเมื่อมีการขยายตัวของเส้นทางคมนาคมขนส่งทำให้เกิดการพัฒนาเมืองในหลายๆด้าน เช่น การเกิดขึ้นของโรงแรมทั้งในลักษณะของโรงเตี๊ยมในยุคแรกและโรงแรมทันสมัยในยุคต่อมา การปรับเปลี่ยนบ้านไม้เดิมกลายเป็นอาคารพาณิชย์แบบตึกแถว รวมทั้งราคาที่ดินสูงขึ้นจากการซื้อขายเปลี่ยนมือกันอย่างรวดเร็ว รวมทั้งมีหลักฐานที่ยืนยันได้ว่าการเปิดสถานบันเทิงขึ้นในเมืองหาดใหญ่และสงขลา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาใช้บริการและเป็นจุดขายที่เด่นชัด โดยมีคาสิโนขนาดใหญ่ตั้งอยู่บริเวณสถานีรถไฟหาดใหญ่ มีโรงภาพยนตร์และโรงแรมเกิดขึ้นในเมืองสงขลา นอกจากนี้ยังมีการสร้างโรงภาพยนตร์แห่งแรกขึ้นในเมืองหาดใหญ่ชื่อ โรงหนังคิงส์ซึ่งมีนายชิมิหมยง เป็นเจ้าของจากนั้นก็มีการสร้างโรงภาพยนตร์ตามมาอีกหลายโรง ได้แก่ โรงภาพยนตร์สุคนธ์หงส์ของขุนพระเสน่หามนตรี ตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2480 โรงภาพยนตร์เฉลิมยงค์ของขุนนิพัทธ์จินนครตั้งขึ้นในช่วงปีพ.ศ.2482-2483 จากนั้นสถานบันเทิงอื่นๆได้เกิดขึ้นตามมาเป็นลำดับเช่น โรงภาพยนตร์สยา รวมทั้งไนต์คลับแห่งแรกซึ่งตั้งขึ้นประมาณปีพ.ศ.2505-2506 อยู่บริเวณหลังร้านอาหารแม่ทิพย์ในปัจจุบันและเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความเป็นสังคมเมืองสมัยใหม่และได้กลายเป็นศูนย์กลางความเจริญเติบโตที่สำคัญที่สุดของภาคใต้ นอกจากนี้ผลพวงของการเดินทางและการติดต่อค้าขายที่สะดวกขึ้นได้ทำให้โรงแรมขนาดเล็กหรือที่เรียกว่าโรงเตี๊ยมได้พัฒนาไปเป็นโรงแรมสมัยใหม่มีลักษณะเป็นอาคารคอนกรีตหลายชั้นและมีห้องน้ำในตัว โดยโรงแรมในยุคเริ่มแรกที่ยังปรากฏให้เห็นได้ในปัจจุบัน คือ โรงแรมชินอา โรงแรมชาวอย โรงแรมหอฟ้าโรงแรมรักไทยและโรงแรมอานน(สุลิมา นฤมล วงศ์สุภาพ,2547:193-196)

ภายหลังการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ปีพ.ศ.2504 พื้นที่บริเวณรอบลุ่มทะเลสาบสงขลาได้เป็นหนึ่งในเป้าหมายหลักของการพัฒนาตามแนวทางการพัฒนาประเทศภายใต้ระบบทุนนิยม โดยรัฐบาลได้มีนโยบายพัฒนาระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานส่งเสริมการลงทุนในภาคอุตสาหกรรมและเริ่มต้นพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างกว้างขวาง หาดใหญ่-

สงขลาได้ถูกกำหนดให้เป็นเมืองแห่งศูนย์กลางธุรกิจการค้าของภาคใต้ จากนโยบายดังกล่าวส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในเมืองหาดใหญ่และสงขลาอย่างมาก โรงแรมทันสมัยหลายแห่งได้ถูกสร้างและพัฒนาขึ้นมา อาทิ โรงแรมคิงส์ เมโทร แพลมทอง ยงดี เปรสิเดนท์ หาดใหญ่โมเต็ล โรงแรมชาญโฮเต็ลสงขลา กระทั่งในปี พ.ศ.2514 เศรษฐกิจ การค้าและการลงทุนได้ขยายตัวขึ้นอย่างกว้างขวางจากการเป็นเมืองที่ได้รับการพัฒนาและเป็นที่ตั้งของศูนย์กลางธุรกิจข้ามชาติที่สำคัญคือ ยางพารา โรงแรมทันสมัยขนาดใหญ่ได้ถูกสร้างขึ้นรองรับกับการขยายตัวของเมืองได้แก่ โรงแรมสมิหลา สงขลา โรงแรมสุคนธาซึ่งมีบริการความบันเทิงอย่างครบวงจรทั้งในที่พัก ห้องอาหาร อาบอบนวด และสเนกเกอร์คลับ นอกจากนี้ยังมีโรงแรมขนาดใหญ่อีกหลายแห่งถูกสร้างขึ้นตามมาได้แก่ โรงแรมโฆยิต โนรา เอเชียน อินทรา ลีการ์เดนท์ เอ็มบาสดอร์ สกาลารีเจนท์ กระทั่งถึงปัจจุบันหาดใหญ่และสงขลาได้กลายเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ โดยมีโรงแรมขนาดใหญ่และศูนย์การค้าต่างๆ เกิดขึ้นรองรับ อาทิ โรงแรมเจบี ไดมอนด์พลาซ่า เซ็นทรัลสุคนธา โรงแรมและห้างสรรพสินค้า ลีการ์เดนท์พลาซ่า ห้างสรรพสินค้าโอเดียน โรบินสัน ไดอาน่า ฯลฯ และที่สำคัญหาดใหญ่ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลา ยังได้ชื่อว่าเป็นสวรรค์ของผู้ที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวมาลริ เพราะมีทั้งในท์คลับ บาร์ ผับ เคาท์ อาบอบนวด คาราโอเกะ ร้านอาหาร และสถานบันเทิงกลางคืนต่างๆ อีกเป็นจำนวนมาก ดังนั้นเมื่อก้าวถึงภาคใต้ผู้คนส่วนใหญ่มักจะนึกถึงเมืองหาดใหญ่และสงขลา

ความเป็นเมืองได้ส่งผลให้เกิดความเป็นศูนย์กลางทางธุรกิจการค้าที่สำคัญ รวมถึงธุรกิจข้ามชาติขนาดใหญ่ ทั้งการเป็นคลังสินค้าและส่งออกยางพาราโดยกลุ่มบริษัทยางไทยปักษ์ใต้หรือเต็กบีห้างซึ่งตั้งอยู่ในหาดใหญ่ นอกจากนี้ยังมีบริษัทและผู้ประกอบการธุรกิจการค้าขนาดกลางและขนาดใหญ่อีกเป็นจำนวนมากที่ใช้หาดใหญ่เป็นศูนย์กลางในการดำเนินธุรกิจการค้าเช่นกลุ่มพิธานพาณิชย์ กลุ่มบริษัทในเครืองานทั้งพี่น้องกลุ่มพีซี กลุ่มบริษัทในเครือชาญอิสระ กลุ่มบริษัทอินชอย ฯลฯ (ภูวดล ทรงประเสริฐ, 2546:151-188) โดยกลุ่มต่างๆ เหล่านี้เป็นที่มาของเงินทุนหมุนเวียนส่งผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและด้วยความเป็นเมืองศูนย์กลางทางเศรษฐกิจดังกล่าวส่งผลให้หาดใหญ่กลายเป็นเมืองที่มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงเป็นลำดับต้นๆ ของประเทศ

นอกจากการพัฒนาสู่ความเป็นสังคมเมืองแล้ว สถานที่สำคัญตามความเชื่อของชาวจีน อาทิ วัดและศาลเจ้าจีนหลายแห่งได้ถูกพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเช่น ศาลหลักเมือง สงขลา วัดนิมิต มหาวินัยวิทยาลัย โรงเรียนเด็กดิ่ง ท่งเซียงเซียงตั้ง พุทธสถานพระโพธิสัตว์กวนอิม เขาคอหงส์ ศาลเจ้านาจา ศาลเจ้ากวนอู ศาลเจ้าพ่อเสือ ฯลฯ ซึ่งศาลเจ้าและวัดจีนต่างๆ เหล่านี้ได้กลายเป็นสถานที่ที่มีนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติโดยเฉพาะชาวจีนจากมาเลเซียและสิงคโปร์ เดินทางเข้ามาสักการะไหว้พระไหว้เจ้าเป็นประจำเป็นจำนวนมากในทุกๆ ปี ความเจริญที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องนี้ได้กลายเป็นปัจจัยหนึ่งของการอพยพเคลื่อนย้ายประชากรเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่แห่งนี้ นอกจากนี้พื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลายังได้รับการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค

ขั้นพื้นฐาน หลายด้าน อาทิ ถนนหนทาง ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ ฯลฯ นำมาสู่เส้นทางคมนาคมขนส่งสายสำคัญๆ เช่น สะพานดินสุลต่านนท์ ถนนสายเอเชีย (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4) ถนนลพบุรีราเมศวร์ และการขยายถนนเพิ่มช่องทางเป็น 4 ช่องทางของถนนสงขลาหาดใหญ่(สายเก่าน้ำกระจาย) ถนนสงขลาสาทิพย์พระ-ระโนด(พ.ศ.2548-2551) ความเจริญต่างๆที่เกิดขึ้นในพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลา ได้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวจีนเป็นอย่างมาก จากเดิมที่ความเป็นจีนได้เจือจางลงอย่างมากจาก รุ่นที่ 2 ถึงจีนรุ่นที่ 3 ประกอบกับสภาวะแวดล้อมของชุมชนเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปภายใต้กระแสแห่งความทันสมัยและระบบทุนนิยมส่งผลให้ค่านิยม ประเพณีและวัฒนธรรม แบบจีนดั้งเดิมได้ถูกผสมผสานด้วยความเชื่อแบบไทย ดังจะพบเห็นได้จากในปัจจุบันที่ชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่ ลุ่มทะเลสาบสงขลาต่างก็เคารพบูชาเทพเจ้าแบบจีน ความเชื่อแบบพุทธมหายานและความเชื่อแบบพุทธเถรวาทเหมือนกับคนไทยผสมผสานกันไป ในบ้านชาวไทยเชื้อสายจีนเกือบทุกหลังจะพบหิ้งบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีเทพเจ้าเงินเจ้าแม่กวนอิม พระพุทธรูปรวมทั้งศาลเจ้าที่แบบจีนที่ตั้งอยู่กับพื้น(ตี่จูเอี้ย) ลักษณะดังกล่าวแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดจากสังคมจีนในสิงคโปร์และป็นังที่ความเด่นชัดในเรื่องของชาติพันธุ์และความเชื่อแยกออกจากกันอย่างชัดเจนระหว่างชาวมลายู ชาวอินเดียและชาวจีนที่ไม่มีการปะปนกันไม่ว่าในทางหนึ่งทางใด (อภิเชษฐ กาญจนดิฐ, 2548:38-39, 73) ชาวจีนในป็นังและสิงคโปร์ต่างดำรงความเป็นจีนของตนไว้อย่างเหนียวแน่นเหมือนเมื่อครั้งบรรพบุรุษในรุ่นโพ้นทะเลแต่ลักษณะดังกล่าวสามารถอธิบายได้จากเหตุผลความแตกต่างทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมที่มีบริบทต่างไปจากประเทศไทย

จากการสอบถามความคิดเห็นของชาวไทยเชื้อสายจีนต่างให้ความเห็นที่ตรงกันว่าในปัจจุบันขนบธรรมเนียม ประเพณีและความเชื่อแบบจีนได้แปรเปลี่ยนและผสมผสานไปตามยุคสมัยและกาลเวลา ชาวไทยเชื้อสายจีนทุกคนต่างก็ศรัทธาและเคารพในเทพเจ้าเซียนและพระโพธิสัตว์ของจีนพร้อมๆ กับศรัทธาในพระสงฆ์และพุทธศาสนาแบบเถรวาทของไทย พิธีกรรมและประเพณีจีนบางอย่างได้ปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยเช่นในงานศพของคุณพ่อให้เชียง แซ่จู่ซึ่งเป็นชาวจีน ได้จัดพิธีศพแบบจีนโดยการตั้งศพทำกงเต็กและนิมนต์พระจีนมาสวดสลับกับพระสงฆ์ไทยและ ทำการฌาปนกิจศพแทนการฝังตามแบบจีน ในขณะที่วันเช่นไหว้บรรพบุรุษหรือเซ่งเม้ง ณ สุสานบ้านพรุ ก็ปรากฏครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีนนิมนต์พระสงฆ์ไทยมาทำพิธีสวดบังสุกุลหน้าสวงซุ้ย จากการสอบถามได้ความว่าเป็นความสบายใจของลูกหลาน เพราะตอนทำพิธีฝังศพไม่ได้นิมนต์พระมาชักผ้าบังสุกุล ซึ่งตามประเพณีดั้งเดิมแบบจีนไม่มี แต่เป็นพิธีกรรมการทำศพแบบไทยตัวอย่าง ที่ยกมานี้เป็นหนึ่งในประเพณีและวัฒนธรรมแบบจีนที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม

แนวโน้มของการรวมกลุ่มทางสังคมของชาวจีน ในรูปของสมาคม มูลนิธิและองค์กรจีนต่างๆ ได้ลดบทบาทลงพร้อมๆ กับชาวจีนสูงอายุนุ่สุดท้าย ชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลายุคปัจจุบันต่างก็มีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือเกี่ยวข้องกับองค์กร สมาคมจีน น้อยมากหรือไม่ได้มีส่วนร่วมใดๆเลย ทั้งนี้เนื่องจากความรู้สึกถึงความเป็นคนไทยได้เข้ามาแทนที่ความ

เป็นจีน ดังนั้นการรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือพึ่งพาอาศัย และปกป้องดูแลซึ่งกันและกันตาม วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสมาคมโดยชาวจีนรุ่นโพ้นทะเลในอดีตต่างหมดความจำเป็น สำหรับชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นปัจจุบันไม่ได้รู้สึกถึงความแตกต่างหรือโดดเด่นอย่างกว้างเหมือนคนจีนรุ่น บรรพบุรุษที่ต้องพลัดบ้านเมืองมายังต่างแดน บทบาทและหน้าที่ของสมาคม มูลนิธิและองค์กรจีน ต่างๆจึงเปลี่ยนแปลงไปเป็นกิจกรรมทางสังคม อาทิ การให้ทุนการศึกษา การบริจาคเงินเมื่อเกิด เหตุการณ์ฉุกเฉิน การเข้าร่วมกิจกรรมตามเทศกาลและประเพณีกับคนไทยและราชการไทย เป็นต้น วิฑูร ตั้งสงวนสิทธิ์ (2550) ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่ใจ แซ่ตั้ง เจ้าของร้านซิง ซิงเฟอร์นิเจอร์ หาดใหญ่ ได้เล่าให้ฟังว่า “ปัจจุบันได้รวมกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนในลักษณะของการสังคมสังเคราะห์และ ความบันเทิงขึ้น โดยตั้งกลุ่มขึ้นมา คือ กลุ่มสมิหลา และชมรมนักเขียนภาคใต้ ซึ่งเป็นการรวมกลุ่ม ในหมู่คนรู้จักกันเองแบบ ไม่เป็นทางการและยังได้ร่วมกันจัดทำหนังสือรวมบทความฉบับ ภาษาจีนขึ้นมาเป็นที่ระลึกและใช้เป็นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน ส่วนสมาคมจีนแบบ เป็นทางการนั้นได้เข้าร่วมในกิจกรรมบ้างแต่น้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมช่วยเหลือคนและการ กุศล เช่น มูลนิธิแซ่ตั้ง จัดกิจกรรมมอบประกาศนียบัตรส่งเสริมเกียรติคุณและให้ทุนเรียนดีกับ นักเรียนหรือมูลนิธิเทิดคุณธรรม(เชิงตั้ง) ส่งจดหมายแจ้งปฏิทินกิจกรรม เช่น มีการไหว้จิ้ง ถ้า ว่างก็จะไปเข้าร่วมด้วย” กิจกรรมต่างๆที่สมาคมจีนจัดขึ้นในปัจจุบันมิได้แบ่งแยกว่าจะเป็นกิจกรรม ของคนจีนหรือคนไทย สังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในปัจจุบันจึงมิได้แตกต่างไป จากคนไทยทั่วไป ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นจึงผสมกลมกลืนร่วมกัน โดยมีได้แบ่งแยกตามชาติ พันธุ์ดั้งเดิม ปรากฏ สิริพานิช (2550) คนไทยเชื้อสายจีนรุ่นที่ 3 ในสงขลาได้แสดงทัศนคติใน มุมมองของวัยรุ่นยุคใหม่ต่อสังคมชาวจีนในปัจจุบันว่า “...ถ้าถามว่าความรู้สึกเป็นไทยหรือจีน คง ตอบไม่ได้เพราะทุกอย่างผสมผสานกลมกลืนกันไปหมดและกลายเป็นวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ที่ไม่ได้ โดมาพร้อมกับความเป็นทั้งไทยและจีน ธรรมเนียมไทยก็ปฏิบัติธรรมเนียมจีนก็ปฏิบัติแต่ไม่ได้เข้าใจ ในความหมายอย่างลึกซึ้งทั้งไทยและจีนเลย” ปรากฏทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาวไทยเชื้อ สายจีนดังกล่าว จึงเป็นไปตามสภาพการเปลี่ยนแปลงในทุกๆด้านของพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลา ซึ่ง ไม่ต่างไปจากพื้นที่อื่นๆในประเทศไทยที่กำลังได้รับผลจากกระแสแห่งการพัฒนาสู่ความเป็นสังคม เมืองสมัยใหม่

สังคมและวัฒนธรรมชุมชนในปัจจุบัน

ในปัจจุบันชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเมืองสงขลาเก่าได้รวมกลุ่มในการแสดงออกซึ่ง วัฒนธรรมความเป็นจีน โดยบรรดากลุ่มกลุ่มตระกูลจีนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดีและอาศัย อยู่ในเมืองสงขลาได้เป็นแกนนำในการดำรงรักษาวัฒนธรรมจีนเอาไว้ อาทิ การร่วมกันทำนุบำรุง และดูแลศาลเจ้า วัดวาอารามต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและวัฒนธรรมแบบจีนซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณ

ย่านชุมชนของชาวไทยเชื้อสายจีนเขตเทศบาลนครสงขลาโดยปรากฏศาลเจ้าและวัดจีนจำนวนมากได้แก่

ตารางแสดงข้อมูล ศาลเจ้าจีน ในเขตเทศบาลนครสงขลา อำเภอเมืองสงขลา

ศาลเจ้า	สถานที่ตั้ง
ศาลเจ้าไหหลำ	138 ถนนนครนอก ต.บ่อยาง อ.เมือง จ.สงขลา
ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง	104 ถนนนางงาม ต.บ่อยาง อ.เมือง จ.สงขลา
ศาลเจ้าพ่อกวนอู(กวนตั่วคุน)	88 ถนนนางงาม ต.บ่อยาง อ.เมือง จ.สงขลา
ศาลเจ้าตั้งเซ่งอ้อง	20 ถนนนครนอก ต.บ่อยาง อ.เมือง จ.สงขลา
ศาลเจ้าปู่เท่าง	45 ถนนหนองจิก ต.บ่อยาง อ.เมือง จ.สงขลา
ศาลเจ้าโป๊อันเตียงโก้ยเซ่งอ้อง	41 ถนนยะลา ต.บ่อยาง อ.เมือง จ.สงขลา
ศาลเจ้าแม่ทับทิม	233/4 ถนนรามวิถี ต.บ่อยาง อ.เมือง จ.สงขลา

สำรวจโดย อภิเชษฐ กาญจนดิฐและศุภการ สิริไพศาล เมษายน 2553

ชาวไทยเชื้อสายจีนในเมืองสงขลาได้มีการรวมกลุ่มทางสังคมในการดำรงรักษาวัฒนธรรมความเป็นจีนเอาไว้ โดยในแต่ละปีจะร่วมกันจัดงานสมโภชเทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์และการแห่มังกรและสิงโต ณ บริเวณศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ศาลเจ้าพ่อกวนอูและการจัดงานสมโภชเทพเจ้าตามศาลเจ้าและโรงเจ ต่างๆ การบริจาคเงินและร่วมจัดงานประจำปีแบบจีนดังกล่าวนี้ถือเป็นการแสดงออกทาง

สังคมและสร้างเครือข่ายความเป็นจีนทั้งในด้านวัฒนธรรมและธุรกิจ ซึ่งจะปรากฏให้เห็นได้ใน กลุ่มตระกูลจีนที่มีความมั่นคงทางธุรกิจซึ่งปัจจุบันส่วนใหญ่อยู่อาศัยและมีฐานทุนอยู่ในสังคมเมือง ทั้งในสงขลาและหาดใหญ่โดยมีเครือข่ายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจแบบพึ่งพาอาศัยระหว่างกันดังกล่าวที่ได้ยินติดปากกันว่า “นักธุรกิจชาวหาดใหญ่ขี่รถยนต์ไปกู้เงินชาวถนนนครใน(สงขลา) ส่วนชาวถนนนครในขี่รถไฟไปเก็บดอกเบี๋ยพ่อค้าที่หาดใหญ่” (สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์และคณะ, 2544:102) รวมถึงมีการแต่งงานกันระหว่างกลุ่มตระกูลจีนเพื่อดำรงรักษาเครือข่ายทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ความเป็นจีนดังเช่นกลุ่มตระกูลรัตนปราการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับ ตระกูลหงพฤกษ์ ตระกูลสาครินทร์ ตระกูลรัตนสาร ตระกูลประธานราษฎร์นิกร ตระกูล เถ้าธรรมสาร ตระกูลคุณพันธ์ ตระกูลจิโรภาส ตระกูลเสนียวงศ์ ณ อยุธยา ฯลฯ (อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนายสุชาติ รัตนปราการ , 2528: แผ่นพับ) ซึ่งนายสุชาติ รัตนปราการ ผู้อาวุโสคนสำคัญในตระกูลนี้พยายามตอกย้ำให้ทุกคนในสายตระกูลรุ่นลูกรุ่นหลานรู้จักและผูกพันต่อกันโดยใช้ความอุตสาหะพยายามสอบถามญาติผู้ใหญ่และสืบเสาะค้นคว้าด้วยตนเองโดยการสัมภาษณ์ พุดคุย อ่านหลักฐานที่จารึกบนแผ่นดินหลุมฝังศพโดยใช้เวลารวบรวมข้อมูลอยู่ถึง 35 ปีจึงสามารถเขียนผังแสดงความสัมพันธ์ของสายสกุลรัตนปราการทิ้งไว้ให้เป็นมรดกของคนในตระกูลรัตนปราการและสกุลจิโรภาสได้ จากนั้นได้พิมพ์เผยแพร่ในงานพระราชทานเพลิงศพของนายสุชาติ รัตนปราการ เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2528 ทายาทที่นำมาจัดพิมพ์กล่าวถึงเจตนารมณ์ไว้ว่า “คุณป้าได้มีความมานะพยายามสืบเสาะค้นหารายชื่อและความเกี่ยวพันของคนในสกุลโดยบันทึกไว้เป็นหลักฐานในบุคคลชั้นลูก ชั้นหลาน ฯลฯ และญาติที่เกี่ยวข้องสืบสายโลหิตมาลำดับญาติกันลูกจะได้เป็นที่พึ่งพาอาศัยกัน ในยามต้องการและจะได้สนิทสนมกันเอง ไม่ทอดทิ้งกันแม้ว่าจะพึ่งพาอาศัยกันไม่ได้แต่ก็จะไม่คิดร้ายต่อกันเพราะโบราณท่านได้กล่าวไว้ว่าสายเลือดนั้นย่อมเหนือกว่าสายบัว ” (อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนายสุชาติ รัตนปราการ, 2528: แผ่นพับ) การสืบสาวและการจัดทำแผนผังแสดงสายสกุลเป็นวัฒนธรรมของชาวจีนที่ถือปฏิบัติกันมาอย่างช้านานและยังนิยมทำกันอยู่ในกลุ่มตระกูลจีนสงขลาเช่นดังที่ รศ.วันเพ็ญ บุญจติตกุล ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “...การสร้างเครือข่ายทางเศรษฐกิจของชาวจีนหรือชาวไทยเชื้อสายจีนนั้นจะเน้นการแต่งงานหรือการร่วมทุนในบรรดาเพื่อนสนิทหรือญาติมิตร กรณีแรก คือ การแต่งงาน ชาวจีนหรือชาวไทยเชื้อสายจีนนั้นจะนิยมแต่งงานกับชาวจีนด้วยกันเสมอเพราะคิดว่าตระกูลของชาวจีนด้วยกันนั้นจะสามารถต่อยอดทางด้านเศรษฐกิจหรือการประกอบธุรกิจต่างๆ อีกทั้งการแต่งงานกับชาวจีนหรือชาวไทยเชื้อสายจีนด้วยกันนั้นแม้ว่าสองตระกูลนั้นจะไม่มีทรัพย์สินสมบัติอะไรเลยแต่ก็สามารถจะร่วมกันสร้างขึ้นมาได้อย่างรวดเร็วเพื่อรักษาไว้ให้ลูกหลานที่เกิดขึ้นมาในตระกูลต่อไป เหตุผลที่ชาวจีนไม่นิยมแต่งงานกับครอบครัวคนไทยเพราะเชื่อว่าเขย สะใภ้ไทยไม่ทราบเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี ธรรมเนียมปฏิบัติของชาวจีนไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสนิทใจและเหตุผลที่สำคัญมากที่ชาวจีนหรือชาวไทยเชื้อสายจีนไม่นิยมเขยหรือสะใภ้ไทยเพราะยังมีความเชื่อเดิมที่ยึดติดกันมาในรุ่นบรรพบุรุษว่าคนไทยมีนิสัยเกียจคร้านและเชื่องช้าไม่

เหมาะสมที่จะเข้าร่วมตระกูลเพราะบางครั้งนอกจากจะไม่ช่วยเหลือในเรื่องของการพัฒนากิจการแล้วยังสร้างความแตกแยกหรือความตกต่ำให้กับกิจการและครอบครัวด้วย” ข้อมูลดังกล่าวนี้ทำให้เข้าใจเพิ่มเติมได้เป็นอย่างดีถึงเหตุผลของการสร้างเครือข่ายกลุ่มตระกูลจีนเพื่อดำรงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของความเป็นจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีฐานะในเมืองสงขลา สำหรับกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนอื่นๆที่มีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับกลางและระดับล่างที่อาศัยอยู่ในเมืองสงขลาและภาคใหญ่ส่วนใหญ่ต่างยังคงแสดงออกทางวัฒนธรรมตามประเพณีพิธีกรรมความเชื่อแบบจีนอย่างพอประมาณ โดยคำนึงถึงภาระค่าใช้จ่ายเป็นหลักโดยการแสดงออกซึ่งพิธีกรรมและความเชื่อยังคงปรากฏให้เห็นได้ตามประเพณีที่สำคัญๆแต่จะเป็นการจัดแบบย่อขนาดหรือประยุกต์เข้ากับวิถีชีวิตสมัยใหม่โดยไม่เคร่งครัดตามพิธีกรรมดั้งเดิมแบบจีนมากนัก ดังจะเห็นได้จากการเดินทางไปทำบุญถวายสังฆทานที่วัดไทยของชาวไทยเชื้อสายจีนในช่วงเทศกาลตรุษจีน สารทจีนและชิงเม้ง โดยมีการจัดพิธีเช่นไหว้ที่บ้านหรือหลุมศพแบบพอเป็นพิธีเท่านั้น

การดำรงวัฒนธรรมความเป็นจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนในเมืองสงขลา ยังคงปรากฏให้เห็นได้โดยมีปัจจัยในเรื่องความพร้อมของฐานะและรายได้ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายและธุรกิจส่วนตัว โดยปัจจุบันมีทั้งกลุ่มทุนขนาดเล็ก ขนาดกลางและกลุ่มทุนขนาดใหญ่ซึ่งพัฒนาไปเป็นทุนข้ามชาติไปแล้วก็มี ลักษณะวิถีการดำเนินชีวิตในทางเศรษฐกิจของชาวไทยเชื้อสายจีนในเมืองภาคใหญ่และสงขลาต่างก็ต่างไปจากชาวไทยเชื้อสายจีนที่อยู่ในเขตชนบทของบริเวณกลุ่มทะเลสาบสงขลา โดยเฉพาะชุมชนแถบคาบสมุทรสทิงพระซึ่งพื้นที่ดังกล่าวได้ปรากฏหลักฐานการเข้ามาของชาวจีนโพ้นทะเลเป็นจำนวนมากเช่นเดียวกับในเมืองสงขลาและภาคใหญ่ หลักฐานหรือร่องรอยความเป็นจีนในทางวัฒนธรรมที่ยังคงปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ เช่น ศาลไถ่ก่ง(โรงพระจีน)ตั้งอยู่หมู่ 8 บ้านท้ายเสาเซ ตำบลเกาะขย วัดท้ายขย ตำบลเกาะขย วัดสุวรรณคีรี วัดบ่อทรัพย์ วัดศิริวรรณวาส วัดภูผาเบิก อำเภอสิงหนคร วัดคอนแยม อำเภอเมืองสงขลาฯลฯที่ปรากฏสถาปัตยกรรมแบบจีนหลายอย่างภายในวัด เช่น พระอุโบสถทรงจีน ลวดลายโบนันบนบานประตูและจิตรกรรมฝาผนัง ศาลเทพเจ้าและรูปปั้นเขียนตามความเชื่อแบบจีนภายในวัด นอกจากนี้ยังมีศาลเจ้าและโรงเจแบบจีนอีก 3 แห่งซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอสทิงพระ ควนเนียงและ ระโนดซึ่งปัจจุบันรกร้างและไม่มีผู้ดูแลแล้ว(สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา,2548:23-25)

การดำรงวัฒนธรรมความเป็นจีนในเขตชนบทต้องเผชิญกับปัจจัยอันนำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงหลายประการในพิธีกรรมและความเชื่อ ปัจจัยดังกล่าวได้แก่ การผสมผสานและเปิดรับวัฒนธรรมท้องถิ่น การปรับตัวให้เข้ากับท้องถิ่นและความเป็นไทยจากนโยบายของรัฐบาล ความเป็นสังคมสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยี ซึ่งปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ชาวไทยเชื้อสายจีนในเมืองภาคใหญ่ สงขลาและอื่นๆ พื้นที่ทั่วประเทศต่างก็เผชิญกับกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเหมือนกันแต่สิ่งที่ทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตชนบทของคาบสมุทรสทิงพระแตกต่างไปจากชาวไทยเชื้อสายจีนในสังคมเมือง คือ วิถีการดำเนินชีวิตที่ยังคงพึ่งพาเศรษฐกิจ

ภาคการเกษตรเป็นหลัก โดยปัจจุบันพบว่า อาชีพหลักของชาวสิงหนคร สทิงพระ ควนเนียง กระแสสินธุ์และระโนด ยังคงอยู่ที่ภาคการเกษตร ประกอบอาชีพทำนาทำสวนและประมงพื้นบ้าน ถึงร้อยละ 80 (รายงานประจำปี 2548 สำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลา, 2549:8-12) และในบรรดาเกษตรกรซึ่งมีทั้งชาวไทยและชาวไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้พบว่าส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 70 มีฐานะและรายได้อยู่ในระดับพอมีพอใช้ถึงยากจน (กระทรวงมหาดไทย, 2548:52-55) ลักษณะการดำเนินชีวิตดังกล่าวได้ส่งผลให้ชาวไทยเชื้อสายจีนในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระรุ่นปัจจุบันซึ่งเป็นเขตชนบทหรือเป็นจีนเกษตรต้องให้ความสำคัญกับการทำมาหากินหาเลี้ยงชีพเป็นหลัก (สงขลิ่ง สงเมือง, 2546:381-383) กิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้นส่งผลให้การดำรงวัฒนธรรมความเป็นจีนผ่านการแสดงออกซึ่งพิธีกรรมและความเชื่อได้ลดน้อยลงหรือสูญหายไป ดังปรากฏได้จาก ศาสนสถานจีนทั้งศาลเจ้าโรงเจหรือแม่กระทั่งหลุมฝังศพ (ฮวงซุ้ย) ของบรรพบุรุษได้ถูกปล่อยให้รกร้างและไม่มีการประกอบพิธีกรรมใดๆ ทั้งสิ้น โดยในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระได้หลงเหลืองานประเพณีแบบจีนเพียง 1 ครั้ง ในรอบปีซึ่งจัดขึ้น ณ ศาลเจ้าปู่ทวดหัวเขาแดงและผู้จัดงานและคนเข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนในเมืองสงขลา และหาดใหญ่ไม่ใช่ชาวไทยเชื้อสายจีนในคาบสมุทรสทิงพระ (สุจิตร์งานสมโภชปู่ทวดหัวเขาแดง, 2549:แผ่นพับ)

ปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงวิธีการดำเนินชีวิตในทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันของความเป็นสังคมเมืองและสังคมชนบท โดยในเขตชนบทการประกอบพิธีกรรมและความเชื่อแบบจีนจะปรากฏให้เห็นได้เฉพาะในกลุ่มตระกูลจีนท้องถิ่นที่มีฐานะดีซึ่งมีเพียงไม่กี่ตระกูลเท่านั้นในคาบสมุทรสทิงพระ ส่วนชาวไทยเชื้อสายจีนที่ประกอบอาชีพภาคการเกษตรในคาบสมุทรสทิงพระส่วนใหญ่จะมีฐานะรายได้ที่ไม่ร่ำรวยจึงได้ปรับเปลี่ยนพิธีกรรมตามความเชื่อไปโดยยึดถือความประหยัดและสะดวก ซึ่งส่วนใหญ่จะเน้นการประกอบพิธีแบบไทย เช่นเดียวกับชาวไทยท้องถิ่นทั่วไป ดังปรากฏให้เห็นได้ถึงการเข้าร่วมในประเพณีสำคัญของไทยรวมถึงการประยุกต์พิธีกรรมซึ่งเกือบจะไม่เหลือเค้าเดิมแบบจีนอยู่เลยซึ่งปรากฏให้เห็นได้ทั่วไปในชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตชนบทของพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลา

วัฒนธรรมชุมชนของชาวไทยเชื้อสายจีนในเมืองสงขลาตั้งแต่ยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สองกระทั่งถึงปัจจุบัน(2550) ได้ถูกปรับเปลี่ยนหรือแปรเปลี่ยนไปตามสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมถึงธรรมเนียมปฏิบัติต่างๆ ก็ได้ปรับเปลี่ยนหรือยกเลิกไป เช่น การส่งโศกก๊วนในช่วงเทศกาลสารทจีนซึ่งปัจจุบันได้ยกเลิกไปแล้วเนื่องจากความสัมพันธ์ที่ห่างกันระหว่างญาติพี่น้องในเมืองไทยและเมืองจีนหรือหากยังมีการติดต่อช่วยเหลือกันอยู่ก็จะดำเนินการตามวิธีสมัยใหม่ เช่น การโอนเงินผ่านบัญชีธนาคารซึ่งมีความสะดวกสบายกว่า อย่างไรก็ตามภายใต้กระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ความเป็นจีนในทางวัฒนธรรมก็ยังคงยืนหยัดและหลงเหลือให้เห็นรากเหง้าทางวัฒนธรรมของความเป็นจีนอยู่บ้าง โดยในชุมชนเมืองซึ่งมีชาวไทยเชื้อสายจีนอยู่อาศัย ความ

เป็นจีนเมืองหรือจีนการค้าได้มีส่วนสำคัญในการดำรงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมดังกล่าวผ่าน การรวมกลุ่มทางสังคมและเศรษฐกิจซึ่งจำเป็นที่จะต้องมีการปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ในขณะที่ความเป็นจีน เกษตรในชุมชนชนบทได้มีแนวโน้มของการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและความเชื่อไปสู่ความเป็น ไทยท้องถิ่น แต่ท้ายที่สุดแล้วทั้งวัฒนธรรมจีน วัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมไทยผสมจีนต่างก็อยู่ ในกระแสหลักที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ นั่นคือวัฒนธรรมของการปฏิเสธเรื่องราวทางจิต วิญญาณและความเชื่อและมุ่งเน้นสู่สิ่งที่จับต้องมองเห็นหรือโลกแห่งวัตถุซึ่งปรากฏให้เห็นได้ ทั่วไปในสังคมไทยและสังคมโลกปัจจุบัน